

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

SAFİYE EROL'UN HİKÂYE VE ROMANLARINDA KADIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Şeyma Sevilay GÜNEŞ

DANIŞMAN

Prof. Dr. A. Mecit CANATAK

VAN 2019

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

SAFİYE EROL'UN HİKÂYE VE ROMANLARINDA KADIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Şeyma Sevilay GÜNEŞ

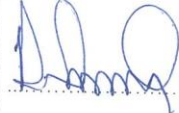

DANIŞMAN

Prof. Dr. A. Mecit CANATAK

VAN 2019

KABUL VE ONAY SAYFASI (EK-4)

Prof. Dr. Abdülkadir GÖNER tarafından hazırlanan *Doç. Dr. Bekir KOÇLAR* tarafından hazırlanan *Prof. Dr. Abdülkadir GÖNER* adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından *QY BİRLİĞİ / QY ÇOKLUĞU* ile *Yüzüncü Yıl Üniversitesi* Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Abdülkadir CANATAK Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Van YYU) Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ ~~onaylamıyorum~~	
Başkan : Unvanı Prof. Dr. Abdülkadir CANATAK Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Van YYU) Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ ~~onaylamıyorum~~	
Üye : Doç. Dr. Tahir ZORKUL Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Van YYU) Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ ~~onaylamıyorum~~	
Üye : Dr. Öğrt. Üye, Funda MASDAR KARA Sinema Televizyon (Bitlis Eren Üniv) Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ ~~onaylamıyorum~~	
Yedek Üye : Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Yedek Üye : Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Tez Savunma Tarihi: Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum.	
 Doç. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (Tarih)

Şeyma Sevilay GÜNEŞ

(Yüksek Lisans Tezi)

Şeyma Sevilay GÜNEŞ

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Temmuz, 2019

SAFİYE EROL'UN HİKAYE VE ROMANLARINDA KADIN

ÖZET

Bu çalışmada 1927'den itibaren edebiyat dünyasında yerini alan Safiye Erol'un (1902-1964) hikaye ve romanlarındaki kadın teması üzerinde durulmuştur.

Erol, 1927 ile 1964 yılları arasında dört roman ve altı hikâye yazmıştır. Yazar, 37 yıllık yazı hayatında roman ve hikâye türü dışında eserler de kaleme almıştır. Ancak çalışmamız kapsamında sadece bu iki tür incelenmiştir.

Yazarın eserlerinde doğu- batı sentezi ve tasavvuf görülmüştür. Eserlerini sanat kaygısı yapmadan oluşturmuştur. Roman kişileri sınırlıdır ve genellikle ekonomik durumu iyi olan bireylerin ruhsal yolculuğunu işlemiştir. Bundaki amaç okuru asıl noktaya bağlamak, ekonomik sıkıntılarla konuyu dağıtmamaktır.

Erol'un kadın kahramanları manevi anlamda derinleşen ve derinliği olmayan roman kahramanları olarak ele aldığı görülür. Bu nedenle kadın kahramanlar çok çeşitlilik göstermez.

Anahtar Kelimeler : Safiye Erol, Kadın, İlahi Aşk, Tasavvuf, Türk Edebiyatı

Sayfa Sayısı : 127

Tez Danışmanı : Prof. Dr. A.Mecit CANATAK

(M.Sc. /Ph. D. Thesis)

Şeyma Sevilay GÜNEŞ

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
JULY, 2019

WOMAN IN SAFİYE EROL'S STORIES AND NOVELS

ABSTRACT

In this study, Safiye Erol (1902-1964), who took place in the literature world since 1927, focused on the theme of women in her stories and novels.

Erol, wrote four novels and six stories between 1927 and 1964. In his 37 years of writing, the author has also written novels and short stories. However, only these two species were examined within the scope of our study.

East-west synthesis and mysticism were seen in the author's works. He created his works without worrying about art. Characters of her novels are narrow and she mostly written about spiritual journeys of people who has good economic status. The purpose of doing this is connecting the reader to the original point, and not to distract the point with economical problems.

It is seen that Erol treats female protagonists as novel heroes who are deeply spiritual and have no depth. Therefore, female heroes do not show much diversity.

Key Words : Safiye Erol, Woman, Divine Love, Myticism, Turkish Literature
Quantity of Page : 127
Supervisor : Prof. Dr. A. Mecit CANATAK

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR	iv
ÖN SÖZ	v
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	7
1. SAFİYE EROL'UN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ	7
1.1. Safiye Erol'un Hayatı	7
1.2. Edebi Kişiliği.....	11
İKİNCİ BÖLÜM.....	21
2. SAFİYE EROL'UN ROMAN VE HİKÂYELERİ	21
2.1. Kadıköyü'nün Romanı	21
2.1.2. Ülker Fırtınası	25
2.1.3. Ciğerdelen	29
2.1.4. Dineyri Papazı.....	39
2.2. LEYLAK MEVSİMİ	45
2.2.1. Metruk Yalıda Garip Bir Gece	45
2.2.2. Aleksandra Filipovna	46
2.2.3. İlk Efendim Pomak Ali Efendi.....	47
2.2.4. Laz Sıdkı'nın Florya Hovardalığı	48
2.2.5. Leylak Mevsimi.....	49
2.2.6. Dört Kişi.....	50
2.2.7. Gel Seninle Dertleşelim	51
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	52
3. SAFİYE EROL'UN ROMAN VE HİKÂYELERİNDE KADIN	52
3.1. Kadın ve Aşk	54
3.2. Kadın ve Sosyal Hayat.....	80
3.3. Kadın ve Eğitim.....	91
3.4. Kadın ve Tasavvuf.....	95
3.5. Kadın ve Aile.....	105
3.6. Kadın ve Kimlik	114
SONUÇ.....	126

KAYNAKLAR 132

ÖZ GEÇMİŞ

TEZ ORJİNALLİK RAPORU

KISALTMALAR

a.g.e.: Adı geçen eser

a.g. m.: Adı geçen makale

BRA.: Çölde Biten Rahmet Ağacı

DP.: Dineyri Papazı

KR.:Kadıköyü'nün Romanı

LM. :Leylak Mevsimi

C.: Ciğerdelen

ÜF.: Ülker Fırtınası

nr. : Numara

s.: Sayfa

Yay.: Yayınları

ÖN SÖZ

Edebiyat ve sosyal hayat tarih boyunca iç içe olan birlikte yürüyen iki temel yapıdır. Sosyal yapıdaki dönüşüm ve gelişmeler en açık şekilde sanat eserlerine, bilhassa edebi eserlere yansır. Sanatkâr, toplumun ve toplumsal kültürün sözcüsüdür. Toplumun en önemli yapı taşlarından biri olan kadın, sosyal hayatta üstlendiği rol ve konuma bağlı olarak toplumun gelişmişlik düzeyinin belirleyicisidir. Toplumsal gelişim kadının konumuna göre belirlenir.

Türkiye’de toplumsal hayatın en iyi sözcülerinden biri de Safiye Erol’dur. Selim İleri’nin “aşkı en iyi anlatan yazar” olarak tanımladığı Safiye Erol Cumhuriyet Devri Türk edebiyatının uzun süre ihmal edilmiş, gerekli ilgiyi görmemiş kalemlerinden biridir. Ancak ölümünün üzerinden otuz yıl geçtikten sonra fark edilebilmiş ve eserleri üzerine akademik çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Çalışmamızın Kaynakça kısmında yer verdiğimiz bu akademik çalışmalarda görüleceği gibi Safiye Erol’un eserleri birçok açıdan incelenmiş, ancak tek başına kadın konusuyla ilgili bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmamızda Safiye Erol’un roman ve hikâyelerinde kadına bakış açısını, toplumumuzda kadının yerini, toplumun kadın algısında süreç içindeki değişimini, kadın-erkek ilişkilerini incelemeyi amaçladık. Diğer bir ifadeyle Tanzimat öncesinden Cumhuriyete uzanan süreçte “kadın” profilini Safiye Erol roman ve hikâyeleri merkezinde irdelemeye çalıştık.

Giriş ve üç bölümden oluşan çalışmanın “Giriş” kısmında, ‘kadın’ imajının Batılılaşma sürecinde, özellikle Cumhuriyet Devri Türk edebiyatındaki yeri üzerinde duruldu. Birinci bölümde, Safiye Erol’un hayatı, edebi kişiliği ve eserleri; İkinci Bölümde Safiye Erol’un hikâye ve romancılığı üzerinde duruldu. Çalışmanın belkemiğini oluşturan olan Üçüncü Bölümde, Safiye Erol’un eserlerindeki kadın karakterler alt başlıklar halinde değerlendirildi.

Çalışmam süresince her türlü akademik desteğini gördüğüm, moral ve motivasyonum noktasında da yardımcı olan, bana bir hocadan çok ağabey gibi davranan, samimiyetini ve güler yüzünü benden hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman bana yol gösterici olan danışman hocam Prof. Dr. A.Mecit CANATAK’a, her daim güler yüzlü ve ilgili olan Fakülte Dekanımız Prof. Dr. Zeki TAŞTAN’a, tüm

eğitim hayatım boyunca her zaman bana destek veren kıymetli aileme, her yorulduğumda bana güç veren sevgili arkadaşlarıma, özellikle ablam Serap Güneş Bilgili ve eniştem Mehmet Ali Bilgili'ye candan teşekkür ederim.

Şeyma Sevilay Güneş

GİRİŞ

İslamiyet öncesi Türk toplumunda kadının sosyal hayattaki aktif rolü İslamiyet'in kabulü ve dinsel ritüellerin etkisi ile kısmen değişime uğrar. Bu bağlamda kadının edebiyattaki yansıması da buna bağlı olarak değişir. Divan edebiyatında artık onun savaşçılık, annelik yahut eğitimcilik yönlerinden bahsedilmez. Onun yerine sevgili tipi ön plana çıkarılarak, servi boylu, ceylan bakışlı, kimi zaman kirpiklerinden ok atan, kimi zaman ürkek bir kadın modeli yansıtılır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son devrinde yeniden toplumsal bir kimlik kazanma savaşına giren kadın, Cumhuriyet'le beraber sosyal hayatta daha ön plana çıkar.

Fransız İhtilali'nin evrensel yansımaları ve Osmanlı İmparatorluğu'nun bu ihtilalden etkilenerek ilan ettiği Tanzimat Fermanı, başlayan modernleşme siyasal, sosyal, ekonomik, eğitim, hukuk ve düşünsel alanlarda değişimleri içerir. Modernleşme sadece siyasal yapıda değil toplumun her alanında belirleyici olur. Bunu kadının toplum içindeki konumunda da görmek mümkündür. Osmanlı'da kadının toplum içinde ve ailede bulunan konumu, Tanzimat modernleşmesi ile paralel olarak değişmeye başlar. Kadının çalışma hayatına katılması, kız çocukları için ortaokulların açılması, kadınlar için çeşitli eğitim kurumlarının açılması, edebi ve düşünsel alanda kadınların çalışmaları, erkek yazarların kadın hakları için uğraşı vermeleri, kadınlara verilen hukuksal haklar ve bizzat kadınlara ait yayınların ortaya çıkması bu değişimleri somutlaştıran örneklerdir ve bunlar Tanzimat'la birlikte gerçekleşir. Türk edebiyatının Batıdaki roman türüyle tanıştığı bu dönem Türk romanının da doğuşunu beraberinde getirir.

Kadınlar, o dönemde çıkan gazetelerde, özellikle birçok kadın dergisinde sorunlarını ve beklentilerini yazarlar. Toplumu, özellikle kadınları bilinçlendirmeye ve istekleri doğrultusunda değişime hazırlamaya çaba gösterirler. Ayrıca,

konferanslar düzenleyip, çeşitli dernekler kurup bu derneklerde etkin görevler üstlenirler.

Milli Mücadele döneminde gerek cephede gerekse kürsülerde kadınların ülke kurtuluşu için aktif rol almaları onların ileride kurulacak olan cumhuriyetteki yerini de belirlemesi açısından önemlidir.

Tanzimat'tan itibaren toplumsal yapının modernleşmesi ve şekillenmesi konusunda uğraş veren reformcu erkek yazarlar, hayallerindeki modern toplumda olmasını arzu ettikleri kadın tipi ve aile modelleri ile yine toplumda görmek istemedikleri durumları eserlerine yansıtırlar. Bu dönemle birlikte kadın olgusuyla tanışan yazarların ele aldığı konuların başında eş seçme hürriyeti gelir. Ardından kadın hakları, kadın sorunları, kadının toplumda aktif olarak yer alması ve kadına değer verilmesi gibi temalar romanlarda ve makalelerde işlenmeye başlanır. Ziya Gökalp, Namık Kemal, Şemsettin Sami, Ahmet Mithat Efendi gibi yazarlar, kadın modernleşmesi konusunu ele alan ilk ve önemli erkek yazarlardandır.

Şinasi'nin 1859 yılında yazdığı *Şair Evlenmesi* hem ilk tiyatro eseri hem de görücü usulü evliliğin sakıncalarını anlatan ilk eser olması bakımından önemlidir. Eser, bir yandan toplumun ana problemlerinden biri olan görücü usulü evliliği sorgularken diğer yandan da kadının toplum içindeki konumunu sorgular. Şemsettin Sami de *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat* adlı eserinde Şinasi gibi görücü usulü evliliği eleştirir.

Namık Kemal'in kadınların eğitim hareketinin bir parçası olması gerektiği konusunda kaleme aldığı 'Terbiye-i Nisvana Dair Bir Risale', 'Maarif', 'Aile' gibi makaleleriyle aydın çevrelerin dikkatini çeker. Kemal, 1873 tarihinde yazdığı *İntibah* romanında yanlış evliliğin yol açtığı sorunları ele alır. Namık Kemal'in ardından Şemsettin Sami'nin *Kadınlar* risalesi de kadının eğitim hayatında olmasıyla toplumdaki yerinin yükselebileceğini belirtir.¹ Ziya Gökalp de *Türkçülüğün Esasları*

¹ Hülya Argunşah, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kadın Yazarlar ve Kadınlarla İlgili Konular",s.2 <https://www.humed.org.tr/eskisite/TR/Genel/Prof.Dr.HulyaArgunsah169d.pdf?DIL=1&BELGE ANAH=329&DOSYASIM=Prof.Dr.HulyaArgunsah.pdf>

kitabında kadın ve erkeğin nikâhta, boşanmada, mirasta, mesleki ve siyasi haklarda eşit olması gerektiğini söyler. (Sancar, 2014: 91)

Bu dönemde kadınları anlatan en önemli yazarlardan birisi de Ahmet Mithat Efendi'dir. Ahmet Mithat, hem romanlarında aile konusunu en çok işleyen yazar olması hem de ilk kadın romancımız Fatma Aliye'yi yetiştirmesi bakımından önemlidir. Ahmet Mithat Efendi, Batı'yı ve getirdiklerini sorgulayan ve öğrenmiş olduğu bu ilim ve sanatı topluma öğretmeye çalışan aydınlardan biridir Dünyadaki feminizm dalgasının getirmiş olduğu kadın erkek eşitliğine tamamen katılmaz. Çünkü İslamiyet'in kadına gereken hakları tanıdığı ancak toplumun bu hakları geri plana attığını düşünür. İslamiyet'in verdiği bu hakların doğru biçimde bilinmesi ve bu hakların kadınlara iade edilmesi taraftardır. Görücü usulü evlilik, çok eşlilik, cariyelerle evlilik ve eğitim gibi pek çok konuda romanlar yazarak kadın sorunlarına dikkat çekmeye çalışıp toplumdaki kadın algısını değiştirmek için uğraşır. Ahmet Mithat'ın açtığı yolda ilerleyen bir diğer yazar Hüseyin Rahmi Gürpınar da benzer meseleler üzerinde durarak eserlerini verir. Servet-i Fünun dönemine gelindiğinde de kadın teması varlığını sürdürür. Ancak bu kez sadece kadınların sorunları değil, birey olarak da kadının varlığı öne sürülür. Romanlarda sanatsal kaygının yanında kadının psikolojik durumu, ruh tahlilleri ve ruhsal çatışmalar da eserlerin ön planında yer alır. Meşrutiyet dönemine gelindiğindeyse toplumsal değişimlerin romanlara da yansdığı görülür. Geleneksel kültür ve Batı kültürünün çatışması, romanlardaki kadın teması ile birleşerek varlığını gösterir.

Böylece Tanzimat romanının genel yapısını oluşturan eğitim hakkı, birden fazla evliliğin reddi, okuma hakkı, boşanma hakkı, eş seçme hakkı, çalışma hakkı gibi temalar genişleyerek Cumhuriyet dönemi edebiyatına kadar gelir. Ancak bu dönemde kadın sorunları ve kadın hakları gibi konular üzerinde durmak yerine, kadının toplumsal ilerlemede kendine düşen görevlerinin neler olduğu konusunda eserler kaleme almışlardır.

Öte yandan 19. yüzyılın sonunda kadın yazarlar da edebiyat sahnesine çıkmalarıyla birlikte toplum dizaynı konusunda edebiyatı etkin bir şekilde kullanırlar. İlk kadın romancımız olan Fatma Aliye Hanım, *Hanımlara Mahsus*

Gazete’deki yazılarında, kadınların insan addedilmesi ve kadınların toplum hayatına katılabilesinin sağlanması gerektiğini belirtir.(Sancar, 2014:93)

Kadın yazarların *Şüküfezar*’la başlayan yayın macerasını *Hanımlara Mahsus Gazete*, *Demet*, *Mesahin* ve *Kadınlar Dünyası* dergileriyle devam eder. Bu dergilerde kadınların hiçbir şekilde ayrıma tabii tutulmama arzusu, kendilerine haklarının verilmesi, kadınların ve kız çocuklarının eğitiminin geliştirilmesi talebi, çalışma talebi ve siyasal hak talepleri hakkında yazılar yer alır. (Sancar, 2014:95)

Tanzimat’tan itibaren verilen uğraşlar Cumhuriyet’te meyvelerini verir.Bu döneme kadar Türk edebiyatında başta Fatma Aliye ve Halide Edip olmak üzere, kadınlar tarafından yazılmış hatırı sayılır bir külliyat oluşur. Fatma Aliye Hanım, *Muhadarat* ve *Udi* adlı iki romanıyla kadınların eğitimi ve çalışma hayatına katılımı konusunda önemli adımlar atmıştır.² Fatma Aliye’nin ardından gelen Halide Edip de dönemin savaş atmosferi içinde, kadını ön plana alarak eserlerini oluşturur. Yazmış olduğu *Seviyye Talip*, *Handan*, *Yeni Turan* ve *Ateşten Gömlek* gibi romanlarında kadın, kadının eğitimi, vatanperverlik ve ‘eğitim davası’ konuları hakkında yazar. Kadınların bireysel ve toplumsal kimliklerini, kendilerine özgü sorunlarını ve çözüm önerilerini teoriden pratiğe dökerek dile getirmeye başlanır. Böylece Tanzimat’tan beri erkek yazarların anlatıp şekillendirdiği kadın yerine kadının kendini anlatıp şekillendirdiği bir döneme girilir.

Cumhuriyet’in kuruluşundan 15 yıl sonra yazı hayatına başlayan Safiye Erol da Müslüman Türk kadının toplumdaki yerini, sorunlarını, arzularını eserlerinde yansıtır. Kadın eksenli gelişen olaylarda eğitimli kadınların aşka yenilişleri ve sonrasında tasavvufa yönelişleri de görülmektedir. Safiye Erol’un gerek ilkokulda almış olduğu eğitim gerekse üniversite eğitimi için gittiği Almanya’daki okul yılları, romanlarında yer alan kadın imajının belkemiğini oluşturmuştur. Üniversitede almış olduğu felsefe eğitimi eserlerinde İslam mistisizminin yansımaları şeklinde karşılık da bulur.

² Hülya Argunşah, a.g.m., s.7.

Safiye Erol, Doğu ve Batı medeniyetini kaynaştırmış bir yazardır. Batı medeniyetinin eksiklerini, Doğu medeniyetinin üstünlükleriyle tamamlayarak uyumlu bir sentez oluşturmayı hedeflemiştir. Erol, hem geleneği hem de Cumhuriyet'in kazanımlarını savunun bir yazar olarak diğer milliyetçi yazarlardan ayrılır.(şengül, 2015: 49)

Eserlerinde, yaşadığı 1902 ile1964 yılları arasındaki zamanı ve İstanbul merkez olmak üzere önemli tarihî mekânları kullanmıştır. Bununla birlikte eserler psikolojiktir ve otobiyografik özellikler taşır.

Safiye Erol, Vakit gazetesinde tefrika edildikten sonra 1938 yılında kitap haline getirilerek yayınlanan ilk romanı *Kadıköyü'nün Romanı*'yla edebiyat dünyasına adımını atmış, vefat tarihi olan 1964'e kadar *Ülker Fırtınası*, *Ciğerdelen* ve *Dineyri Papazı* olmak üzere toplam dört roman, çeşitli çeviriler ve makaleler yazmıştır. Ayrıca yarım bıraktığı *Çölde Biten Rahmet Ağacı* isimli Peygamberimizin hayatını anlatan Siyer-i Nebi tarzında yarım kalmış bir gazete tefrikası ve daha sonra Leylak Mevsimi adı altında kitaplaştırılacak olan altı adet hikâyesi bulunmaktadır.

Safiye Erol ve eserleri üzerine yedi adet yüksek lisans ve üç adet de doktora tez çalışması bulunmaktadır.

İlk tez çalışması, 1997 yılında Nimet Türktemiz tarafından hazırlanmıştır. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında, *Safiye Erol'un Hayatı ve Edebi Kişiliği* başlığını taşır. Erişime kapalı olan bu tez, yüksek lisans bitirme çalışmasıdır.

2004 yılında Safiye Erol üzerine iki adet yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı öğrencisi Dilek Çakır'ın *Safiye Erol'un Romanlarında İnsan* başlığını taşır. Erişime kapalı bir tezdır.

2004 yılında hazırlanan diğer bir yüksek lisans tezi de Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalına kayıtlı Seçil Dumantepe Üstün'ün hazırladığı tez çalışmasıdır. *Safiye Erol'un Eserlerinde Zaman, Mekân ve İnsan* başlıklı bu çalışma erişime açıktır. Safiye

Erol'un hayatıyla ilgili vesikaları ve ölümünün ardından gazete ve dergilerde yer alan yazıların toplanmış olması bakımından önemli bir monografi olma özelliği de taşır.

2005 yılında Safiye Erol hakkında bir adet yüksek lisans çalışması yapılmıştır. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalına kayıtlı Yasemin Sürmeli Savcan tarafından hazırlanan bu tez *Safiye Erol'un Romanları Üzerine Bir İnceleme* başlığını taşır. Tez erişime açıktır.

2007 yılında yine bir tane yüksek lisans çalışması yapılmıştır. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalından Ayşe Özge Pelister'in yapmış olduğu bu çalışma *Safiye Erol'un Romanlarında Sosyal Hayat* adını taşımaktadır. Tez erişime açıktır.

2008 yılında yapılan yüksek lisans tezi Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalına kayıtlı Fatma Özlem Bay'ın *Safiye Erol Üzerine Bir İnceleme* adını taşır. Tez erişime kapalıdır.

2011 yılında Safiye Erol üzerine bu kez farklı bir anabilim dalından yüksek lisans tezi yazılmıştır. Marmara Üniversitesi, İlahiyat Anabilim Dalından İlknur Atlı'nın *Safiye Erol'un Fikri Eserlerinde Değerler ve Din Eğitimi* başlıklı tezi erişime açıktır.

2013 yılında hazırlanan doktora tezi, Safiye Erol'un da aralarında bulunduğu on romancının eserleri incelenerek oluşturulmuştur. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalına kayıtlı Sema Noyan tarafından çalışılan bu tez *Türk Romanında Mistisizm (1923-1980)* başlığını taşır. Tez erişime açıktır.

2017 yılında hazırlanan doktora tezi Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalından Zeynep Tek'e ait olup *Safiye Erol Anlatılarının Örnek Okur Düzeyinden Anlamlandırılması* başlığını taşır. Tez, erişime kapalıdır.

Safiye Erol üzerine yapılmış son akademik çalışma da 2018 yılında yazılmış olan doktora tezidir. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiyat

Araştırmaları Anabilim Dalına kayıtlı Neslihan Tırcan tarafından hazırlanan bu tez *Safiye Erol'un Kurmaca Metinleri Üzerine Tematik Bir İnceleme* başlığını taşır ve erişime açıktır.

Bu çalışmada Safiye Erol'un roman türünde olan *Kadıköyü'nün Romanı*(1938), *Ciğerdelen*(1941), *Ülker Fırtınası*(1946) ve *Dineyri Papazı*(1955) ile Milli Mecmua'da 1927-1931 yılları arasında yayımlanan, *Metruk Yalıda Garip Bir Gece*, *Aleksandra Filipovna*, *İlk Efendim Pomak Ali Efendi*, *Laz Sıdkı'nın Florya Hovardalığı*, *Leylak Mevsimi*, *Dört Kişi ve Gel Seninle Dertleşelim* hikâyeleri kadın olgusunu merkeze alarak 'Kadın ve Aşk', 'kadın ve Sosyal Hayat', 'Kadın ve Eğitim', 'Kadın ve Tasavvuf', 'Kadın ve Aile', 'Kadın ve Kimlik' olmak üzere altı alt başlıkta incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SAFİYE EROL'UN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. Safiye Erol'un Hayatı

Cumhuriyet Dönemi kadın yazarlarımızdan olan Safiye Erol, 2 Ocak 1902'de Edirne'ye bağlı Keşan ilçesinde doğar. Aile, Trakya'ya Makedonya'nın Hacıkadir Bey Mahallesi'nden gelmiştir. (Yardım, 2010:9)

Babası Sami Bey, Uzunköprü Belediyesi'nde kâtiptir. Annesi Emine İkbâl Hanım'sa bir Bektaşi dervişidir. Samiha Ayverdi'nin "iman abidesi" olarak nitelediği İkbâl Hanım, Safiye Erol'un ruh hamurunu yoğurarak Safiye Erol'un Safiye Erol olmasında en büyük rol oynayan kişidir. Samiha Ayverdi'nin "arif, âşık, zarif ve nazik" olarak nitelendirdiği İkbâl Hanım (Ayverdi, 2015:205-209), bir Bektaşi dervişi olarak sürdürdüğu hayatında kızı Safiye'yi aynı merhalelerden geçirir.

Safiye Erol ve ailesi 1906 yılında Safiye henüz dört yaşındayken İstanbul'a göç ederek, "fethi gören semte", Üsküdar Selimiye'ye yerleşirler. Erol, 1961 yılında Son Havadis gazetesinde kaleme aldığı "Yeni İklim" isimli yazısında ilk yerleştikleri bu eve dair bir anısını anlatır. Dört yaşlarında geldikleri bu evden her fırsatta kaçan ama fazla uzaklaşmaya cesaret edemeden yerdeki renkli cam kırıklarını toplayıp oynar. Aradan yıllar geçip Selimiye'ye tekrar yolu düştüğünde o çocukluk günlerindeki gibi tekrar yere eğilip renkli camları toplama isteğini anlatır. (Erol, 2016:204-205)

Aile, birkaç yıl sonra Üsküdar'dan Beyazıt'a taşındıktan bir süre sonra Balkan Savaşı çıkar. Mithat Paşa ailesinden bir kişiye ait olan evde kiracı olan Safiye ve ailesi, savaş çıkınca arkalarında kalan bütün akrabalarını yanlarına alır. Erol, 40-50 kişiyi bulan akrabalarıyla birlikte yaşayarak ailevi değerlerine bağlı bir insan olarak yetişir. Erol, Soğanağa'daki bu evi yıllar geçse bile sık sık ziyaret etmeye devam eder.

Sami Bey, İstanbul'a geldikten sonra Duyun-ı Umumiye İdaresinde çalışır. Safiye Erol dokuz yaşındayken kardeşi Melek ölür. İlerleyen yıllarda kardeşi Refiye de vefat eder. Bu iki ölüm Safiye Erol'un ulaşacağı manevi ruh olgunluğunun birer basamağı olur.

İleri görüşlü ve aydın bir insan olan baba Sami Bey, çocuklarının eğitimine çok önem verir. Özellikle Safiye'nin evde devamlı kalemle haşır neşir olduğunu gören baba ondaki istidatın yitirilmemesi adına Safiye Erol'un eğitiminde farklı bir yol izler. Safiye Erol, ilkokul eğitimini aldıktan sonra Batı tarzı eğitim veren Fransız Mürebbiyeler Okuluna gönderilir. Daha sonra 1914'te Alman Lisesi'ne gönderilir.

Safiye Erol, bu okullardan aldığı Batı bilimi ve kültürünün yanında evde de Türk İslam kültürünü almaktadır. Özellikle annesi İkbâl Hanım'ın dinine gösterdiği özenden dolayı Safiye, İslam şuuruyla yetişir. Makalelerinde kaleme aldığı 'Güzel Oruç', 'Bayramlar Arasında', 'İftar Topu', 'Bayrama Doğru', 'Ramazan Eğlencesi' gibi yazıları bu hususta dikkate değerdir.

Safiye Erol, 1917'de henüz on üç yaşındayken eğitimini tamamlamak için Almanya'ya gider. Safiye Erol'un yakın dostu Samiha Ayverdi'nin verdiği bilgilere göre Almanya'ya gidiş bursunun yarısını Lübeck Belediyesi diğer yarısını da İstanbul Belediyesi karşılamıştır. Pansiyoner olarak kaldığı Alman ailenin yanında ne Müslümanlığından ne de Türklüğünden bir şey kaybeder.

Safiye, 1917'de gittiği Almanya'da 1919 yılında liseyi bitirmiş olarak gelir. Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması yüzünden üniversite tahsiline Almanya'da başlayamaz. Ancak ilerleyen yıllarda ortam biraz yatışınca Almanya'ya döner. 1921 yılında üniversite eğitimi almaya başlar. 1921'de Marburg an der Lahn'da yüksek tahsile başlar. Kısa bir süre de Freiburg'daki Real Gymnasium'a devam ederek 1923'te Münih Üniversitesi'ne geçer.

Erol, Almanya'da iken hocalarının dikkatini çeken başarılı bir öğrenci olur. Tahrir gazetelerinde daima birinci gelen Erol'a bir profesörü Türkler'in Selma Lagerlöf'u olacağını söyler.

Selma Lagerlöf, 1858-1940 yılları arasında yaşamış İsveçli bir yazardır. Eserleri pek çok dile çevrilmiştir. Eserlerinin en önemli özelliği efsane ve masallara dayanan güçlü bir hayal gücü ve idealizm duygusudur. Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan hem ilk kadın yazar hem de ilk İsveçli yazardır.

Safiye Erol'un dört beş yaşlarında iken, yaşıtı olan çocuklardan farklı bir çizgide olmak istemesi, onlardan ayrı ve müstesna bir mevkide yürüme arzusu (Kandemir, 1949: 3) içinde olması, bu arzuyu kaleminin gücü sayesinde gerçekleşir.

Safiye Erol ilk yazısını fakültenin birinci sınıfındayken bir Alman dergide yayımlar. Yazının adı *Leyla ile Mecnun*'dur. (Kandemir, 1949:4-5)Tahsil hayatında yayımlanan bir diğer yazısı da *Büyücü Masalı*dır. Ancak bu yazılara henüz ulaşamamıştır.(Açıkgöz, 2001:83)

Münih Üniversitesinde felsefe ve edebiyat eğitimine ağırlık verir, okulu bitirip İstanbul'a dönene kadar yazı işlerini rafa kaldırır.

Erol, Almanya’da tahsil için bulunduğu yıllarda ruhunun düğümlerini açan bir Hintli mücahide âşık olur. Genç adam, Safiye’nin kitaplarda okuduğu aşkı gerçeğe dönüştürür, nişanlanırlar. Okul bittikten sonra Hintli mücahit, Safiye Erol’u kendi memleketine götürmek ister. Çünkü halkının ona ihtiyacı olduğunu söyler. Erol, bu teklifi reddeder. Kendi ülkesinin ona ihtiyacı olduğunu söyler. “Sorumluluk duygusu her ikisinde de aşkı kenara iter. Genç mücahit Hindistan’a, Safiye Erol da Türkiye’ye yönünü çevirir.” (Yardım, 2010:40) Erol, daha sonrasında Nurettin Erol’la evlenir ancak Hintli mücahitte yaşadığı bu aşkın hatırasını daima içinde taşır ve yazacağı eserlere yaşamış olduğu bu aşkın izlerini yansıtır.

1927 yılında “Die Pflanznamen in der Altarabischen Poesie” (Eski Arap Şiirinde Bitki Adları) isimli teziyle doktorasını tamamlayarak Türkiye’ye döner.

Safiye Erol, Türkiye’ye döndükten sonra bir müddet CHP’de yer alır.(Yardım,2010:43) Buradan ayrılınca, “Safiye Sami” adını kullanarak veya “Dilara” müstear adıyla ilk yazılarını yazar. 1931 yılında Deniz Kuvvetleri Çarkçı Başlılarından M. Nurettin Erol’la evlenir. Aynı dönemde, henüz yirmi ikisinde olan kardeşi Refiye vefat eder. Kardeşinin emaneti Aydın’ı yanına alarak nüfusuna geçirir.

“Milli Mecmua”da yayımlanan küçük hikâyelerinin ardından ilk romanı *Kadıköy’ünün Romanı* 1935 yılında Vakıf gazetesinde tefrika edildikten sonra kitaplaşır. Ardından 1938’de *Ülker Fırtınası*, 1946’da *Ciğerdelen* ve son romanı olarak da 1955 yılında tefrika edilecek olan *Dineyri Papazını* yazar.

1943 yılında İstanbul Belediyesi’ne meclis üyesi olarak girer. 1955’te de Fetih Cemiyeti’nin kongresinde Ekrem Hakkı Ayverdi başkanlığa seçilince, Safiye Erol da Nihat Sami Banarlı ile birlikte cemiyete üye kabul edilir.(Yardım, 2010:43)

Safiye Erol, 1942’de Kadıköy’de İkbâl Apartmanında bir ev alır. Fakat burası daha çok yazlık olarak kullanılır. Asıl ikamet yeri Maçka Palas’taki dairesidir. 1951 yılında eşi M. Nurettin Erol’u kaybeder. Bir yıl sonra 1952’de de annesi İkbâl Hanım vefat eder.Eşi Nurettin Erol’la yirmi sekiz yıl boyunca ve onun ölümünden sonra da

1961 yılına kadar yaşadığı Maçka Palas'taki dairesinden de haksız ve çirkin bir şekilde tahliye edilince Piyerloti'de küçük bir otel odasına çıkmak zorunda kalır. Burada yaşadığı günleri ve Maçka Palas'a dair anılarını *Makaleler*'inde 'Otel Hayatı I' ve 'Otel Hayatı II' isimli yazılarıyla anlatır. Bir müddet sonra Üsküdar Selimiye'de bir ev alarak bu otel odasından kurtulur.

Erol, vefatından üç gün önce Nazan Yeşim'le yaptığı mülakatta yeni bir kitap yazma planı olduğunu anlatır. Halil Açıköz, *Dineyri Papazı*'nın önsözünde *Coşkun Sular Diyarı- Gazi Atam* adını taşıyan ve Arap harfleriyle yalnızca 23 sayfa yazabildiği bir eserinin olduğunu söyler. Açıköz'e göre roman olarak başlanmış fakat yarım kalmış bir eserdir.

1 Ekim 1964 yılında, henüz altmış iki yaşındayken vefat eder. Yeğeni ve aynı zamanda evlatlığı olan Aydın Erol, basının Safiye Erol'un ölümüyle ilgilenmediğini söyler. Yazarın arkadaşları olan Nezihe Araz, Tarık Buğra, Emel Esin ve Selahaddin Şar dışında kimse onun ölümünden bahsetmemiştir.

1.2. Edebi Kişiliği

Safiye Erol'un edebi kişiliğinin oluşmasındaki en önemli aşamalardan biri Almanya'da eğitim almasıdır. İyi derecede Almanca, Fransızca ve Şarkiyat araştırmaları sayesinde de Arapça ve Farsça bilir. Çocukluğundan beri iç içe olduğu Şark ve Garp medeniyetlerinin kendinde oluşturduğu birikim sayesinde, Garp'ta okuyup gördüğü bilgilerle Şark'ın kültürünü birleştirerek kendine özgü bir duyuş geliştirmiştir. Almanya'da kaldığı süre içinde onlardan aldığı disiplini ülkesine dönünce de devam ettirmiştir. Nitekim bu disiplini eserlerine de yansıtmıştır. Genel olarak sakin bir yapıya sahip olan Erol, her gün aynı saatte aynı koltuğa oturarak kahvesini içer, kimseyi yanında istemediği için geceleyin belli saatlerde yazı masasının başına geçer ve başladığı işi mutlak bitirmeyi görev bilir. (Yardım, 2001:42) Bu disiplinli hayatı yazı hayatına da yansır. Eserlerini yazarken gösterdiği

titizlik ve önem en çok *Ciğerdelen*'de kendisini göstermiş, romanını yazarken yemeden içmeden kesilmiş hatta kırk kiloya kadar düşmüştür. (Kandemir, 1949:3-4)

Erol'un yeğeni ve evlatlığı olan Aydın Erol'un anlattığına göre teyzesinin çok kuvvetli bir hafızası vardır. Bir yandan Türkçe bir eser okurken, diğer yandan Almanca bir eseri mütalaa ettiğini, aynı anda iki kitap okuduğunu belirtir. Erol okumaktan yorulunca dinlenmek için yine bir kitap okumayı seçer. (Yardım, 2002:192)

Safiye Erol'un üslubu üzerine tespitlerde bulunun Kazım Yetiş bu konudaki tespitlerini *Ken'an Rıfai ve Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık* kitabındaki Safiye Erol'un yazdığı etüt üzerinden gerçekleştirir. Yetiş'e göre bir yazarda bulunması gereken üslup, ancak duygu ve düşüncenin birleşmesi ile ortaya çıkabilir. Bunu yapabilmek için de yazar ilk önce hissetme ve düşünme yetilerine sahip olmalıdır. Erol da yazmış olduğu bu makalede romancılığının yanında göstermiş olduğu sağlam mütefekkirlikle Yetiş'in tezini kanıtlar. Kenan Rıfai ile tanıştıktan bir süre sonra Kenan Rıfai'nin sohbetlerinde de bulunan arkadaşları Nezihe Araz, Sofi Huri, Samiha Ayverdi ve Nihad Sami Banarlı ile birlikte Mesnevi şerhinin birinci cildini hazırlarlar.

Erol bir mülakatta yabancı yazarlar içinde Knut Hamsun ve Jakob Wasserman'dan etkilendiğini belirtirken, Türk yazarlarından olan Abdülhak Şinasi Hisar'la Yakup Kadri'nin üslubunu ve Yunus Emre'yi beğendiğini söyler.(Kandemir, 1949:4-5) Ancak yazara göre o döneme kadar Türkiye'de beynelmilel değerde bir eser ve romancı henüz çıkmamıştır. Yazar başka bir yerde de Türk yazarlardan Halit Ziya, Halide Edip, Reşat Nuri ve kendine göre bir Türkçesinin olduğunu söylediği Hüseyin Rahmi'yi beğendiğini; yabancı yazarlardan da Dostoyevski'yi ve Fransız klasiklerini beğendiğini belirtir.

Yazar en çok felsefe, Türkçe, tarih, Tasavvuf edebiyatı, Divan edebiyatı ve Halk edebiyatı konularına ilgi duyar. Yıllar sonra Maçka Palas'taki dairesinden küçük bir otel odasına geçtiği vakit yanına aldığı Kur'an-ı Kerim, Mesnevi, birkaç

klasik divan ve Yunan, Hint mistisizmini anlatan kitaplar yazarın fikri dünyasının genişliğini de gösterir. Romanlarında da bu dünyanın izdüşümlerine şahit oluruz. *Ciğerdelen* romanında Zühre, *Muhiddin-i Arabî'yi* okurken *Ülker Fırtınası*'nda Nuran *Faust'u*, Sermet de *Monte Kristo Kontu* ve *Çapkın Gustav* gibi kitaplar okur.

Hint esatirlerinden etkilenen Erol, romanlarında bu esatirleri de kullanır. Örneğin ileride bahsedeceğimiz Ketaki aşk çiçeği, Hint mitolojisinden alınarak *Dineyri Papazı*'nda okuyucuya sunulmuştur. Yine *Dineyri Papazı*'nda Gülbün, Ayhan'ın aşkına karşı koyamayışını Hint esatirine ait bir hikâyeye benzeterek anlatır. Erol eserlerinde menkıbelere de yer verir. *Ciğerdelen* romanında Canzi'nin Turhan'a duyduğu öfkeyi Peygamberimizin Vahşi'yi affetmesine rağmen görmek istemeyişine benzetme yaparak anlatır. *Ülker Fırtınası* romanında da Sermet'i, Nuran'ı sevdiği halde ona ihanet etmesinden dolayı Hz. İsa'nın havarisi Yahuda'ya benzetir. O, geçmişte yaşanan olayları, bugünün insanların problemlerini çözmede bir yol gösterici olarak görür. Bireyle cemiyeti, ulusla insanlığın tümünü birlikte düşünme anlayışıyla hareket ederek, bu yapıyı bütün roman ve hikâyelerine yansıtır. Böylece Erol'un eserlerinde tarih ve fert yan yana yürür.

Nezihe Araz, yakın arkadaşı Safiye Erol'u anlattığı 'Safiye Erol'un Ardından' isimli yazısında, Erol'un Yunan, Hint ve İslam felsefelerini kusursuz bir vukuflla incelediğini ve bu üç felsefenin birleşimini de modern felsefenin ışığında yaptığını anlatır. Mesnevi'deki hikâyeleri Batı'daki modern psikolojinin kavramlarıyla açıklamaya gayret ettiğini, bu hikâyeleri günümüzün vasıl olduğu gerçekler içinde açıklarken kendi eşsiz zihin yapısını da görmenin de mümkün olduğunu belirtir. (Araz, 1964:2) *Kenan Rifai ile Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık* kitabının kendisine ayrılan etüdünde de mistisizm hakkında bilgi verirken İslam, Yunan ve Hint mistisizmini esas alarak mistisizm üzerine bir tanımlama yapar. Kazım Yetiş'e göre bu etütle birlikte Safiye Erol, mütefekkir yönünü ortaya çıkarmıştır. Erol, düşünmesini bilen, duyguları ve düşüncelerini izdivaç ettirebilen; üslup ilmindeki ifadesi ile yazmadan evvel düşünmeyi öğrenebilmiş bir sanatkârdır. (Yetiş, 2002:68-69)

Safiye Erol, Türkiye'ye dönüşünden ölümüne kadar kaleme aldığı hikâye, roman, inceleme ve makalelerinde daima standart/ölçümlü bir Türkçe kullanır.(Yetiş, 2014:16) Makalelerinde değindiği pek çok mesele, mütefekkirliğinin bir yansıması olarak okuyucunun karşısına çıkar. Gerek düşüncelerinde gerekse dil ve anlatım tarzında, yaşadığı dönemin moda anlayışlarına hiçbir şekilde ilgi göstermeyerek o dönemde 'uydurma' denilen kelimelere de hiçbir eserinde yer vermez.(Yetiş, 2014:18)

Yazar, *Ciğerdelen* romanın sonunda yazdığı Orta Kat başlıklı bölümde, romanın kurgu dünyasından bağımsız olarak bir sanatçının nasıl olduğu/olması gerektiği üzerinde durur. Ona göre gerçek sanatkâr, hayat denilen yapının orta katında durur, yerin yedi kat dibini de göğün yedi kat üzerini de görüp tekrar orta kata dönebilir. Erol bu durumu tasvir ederken mitolojiden de yararlanır. Okuyucu Odisse destanını okur ancak sanatkâr eseri oluştururken aslında destandaki kahramanın yaşadığı tüm mihneti çekmiş olur. Sanatkâr, okuru mutlu etmek ve ona yeryüzünün egemenliğini kazandırmak için tanrılara bile meydan okuyan Promete'nin önce teninde sonra da canında hissettiği ateşin sıcaklığını hisseder.(*Ciğerdelen*, 259-260)

Yine *Dineyri Papazı* adlı romanında anlattığı Ketaki aşk çiçeğinde aslında kendi sanat anlayışını da belirtir. Ketaki çiçeğini ileride anlatacağımız için burada kısaca değineceğiz. Ketaki çiçeği aşkın ne olduğunu öğrenmek adına en büyük mihnetleri görüp geçirir, dönülmez yollardan dönmeyi başarır. Bu yolda yaşadığı olayları ve gördüklerini Brahma'ya anlattığı için tanrı Şiva tarafından cezalandırılır. Ancak Ketaki çiçeğinin gördükleri ve yaşadıkları herkes tarafından öğrenilir. Erol da kendini aşkı anlatma misyonunda Ketaki çiçeğine benzetir. Kendisine göre insanlık tarihinin en büyük macerası aşktır ve sanatın gayesi de bu aşkı anlatmaktır. Çünkü arzuladığımız ideal insana ulaşmak için aşkın her merhalesini geçmek gerekir.

Almanya'da tahsilindeyken Hintli mücahitte yaşadığı aşk bu konudaki düşüncelerini şekillendirir. Kendisini tıpkı Ketaki çiçeği gibi gördüğünü, yaşadığı o

en büyük insanlık macerasını Akıl Tanrısı Brahma'ya anlatır gibi insanlara anlatmayı kendisine görev bilmiştir. Çünkü ölüm diyarından diri olarak geçmiş, kolayca yaşanamayan bu harika denemeyi tek başına ve en güç yoldan başarmıştır. Yaşadıklarının sadece kendi hafızasında kalmaması gerektiğini, bunun haksızlık olduğunu söyler. (Yeşim, 1964:11)

Safiye Erol'un Yeni İstanbul gazetesine verdiği bir mülakatta da sanatkârın bir macerayı, bir olayı yaşayış şeklinin özel hayatındaki yaşayış şekline çok üstün olduğunu söyler. Yani eserinde bir aşk hicranını tarif ederken o acıyı bütün kadınlar adına yaşadığını belirtir.(Kandemir, 1949:4-5)

Safiye Erol'un Almanya'da eğitim alarak kendi düşünce ufğunun sınırlarını açmasından sonraki en önemli dönüm noktalarından bir diğeri ise 1947 yılında Fetih Cemiyeti'ne üye olduktan sonra pirdaşı Samiha Ayverdi ile tanışması ile olur. 1948'de Samiha Ayverdi, kendisini Ken'an Rıfai ile tanıştırır. Rıfai tarikatının şeyhi olan Ken'an Rıfai'ye intisap ederek her salı sohbetlerine katılır, hocasından tasavvufa ve hayata dair pek çok şey öğrenir. Ayverdi, Safiye Erol'u pirdaşı olarak görür ve onun halkı tanıyan, memleket gerçeklerini yüreğinde ve kafasında duyan gerçek bir münevver olduğunu söyler. Erol'un gerek sezgilerinde gerekse düşüncelerinde çok hassas olduğunu bu yüzden sanatkâra atfedilen bir kusur olarak görülen inziva ruhunun Erol için bir ihtiyaç hatta zaruret olduğunu söyler. (Ayverdi, 2015:199-202)

Tasavvufun etkilerinin en belirgin olduğu eser de hocasıyla tanışmasından sonra yazmış olduğu *Dineyri Papazı* 'nda kendini gösterir.

Halil Açıkgöz, Safiye Erol'un yazı hayatını bahsederken edebiyat tarihçiliği açısından yazma evresini üçe böler: 1. İlk romanına kadar süren kalem açma devri, 2. 1935'te ilk romanıyla başlayıp 1955'e kadar süren roman yazarlığı devri, 3. 1955'ten vefatına kadar süren fikir yazarlığı devri. (Açıkgöz, 2001:87)

Safiye Erol, 1926 yılında doktorasını tamamlayıp yurda döndükten sonra yazı hayatına tercüme ve incelemelerle başlamıştır. Roman, hikâye, Siretü'n Nebi ve

makale türlerinde yazılar kaleme almıştır. Bu eserlerde üzerinde durduğu unsurlar genel itibarıyla tasavvuf, Doğu-Batı mukayeseleri, aşk ve tarih şuurudur.

1927-1928 yılları arasında Dilara müstear ismiyle *Milli Mecmua'da* altı hikâyesi, Politika gazetesinde de bir hikayesi yayımlanır. Bu hikâyeler Erol'un doğumunun yüzüncü yıldönümü münasebetiyle Halil Açıkgöz tarafından yayına hazırlanarak *Kubbealtı Mecmuası'nın* 2002 Ocak, Nisan, Temmuz, Ekim ve 2003 Ocak ve Nisan sayılarında yer almıştır. Daha sonra 2010 yılında da kitaplaştırılmıştır.

Altı hikâyenin ikisi dil ve üslup bakımından sade hatta yer yer Rumeli ağzıyla yazılmıştır: İlk Efendim Pomak Ali Efendi, Laz Sıdkı'nın Florya Hovardalığı. Kendisi de Rumeli göçmeni olan Safiye Erol bu hikâyelerde Rumeli kültürünün izlerini de aksettirmiştir. Diğer dördü ise yazıldığı dönemin okuyucusuna hitap eden daha ağır bir dil ve üslupla yazılmış hikâyelerdir: Metruk Yalıda Bir Gece, Aleksandra Filipovna, Leylak Mevsimi, Dört Kişi.

Kitabın en sonuna eklenen“Gel Seninle Dertleşelim” başlıklı hikâyesi de 1940 tarihli Politika gazetesinde dört gün boyunca tefrika edilmiştir.

Hikâyelerinden sonra kaleme aldığı ilk romanı *Kadıköyü'nün Romanı*'dır. 1935 yılında Vakıf gazetesinde tefrika edilen roman 1938 yılında kitaplaştırılır. Yazar bu romanı üzerinde üç yıl çalışmıştır. Bu eser Erol'un çiraklık döneminde yazıldığı için derin ruh tahlilleri ve mekân tasvirleri görülmez. Bu yüzden cümleler yalın ve kısadır. Eserin ön planına duyular ve tabiat hâkimdir. Akıcı bir anlatımı vardır ancak sonraki eserlerinde görülen coşkulu anlatım henüz bu ilk romanında görülmez.

1938 yılında yine Vakıf gazetesinde tefrika edilen *Ülker Fırtınası*, 1944'te kitaplaştırılmıştır. Türk musikisi ile Batı musikisinin sık sık karşılaştırıldığı görülen bu eserde musiki ön planda olmakla beraber kurgusal kahramanların iç dünyalarını tahlil yoktur. Ancak Erol, mistisizmin kapısını aralamıştır.

Üçüncü romanı, Safiye Erol'un en sevdiği romanı olarak nitelediği *Ciğerdelen*'dir. Zamanın çok ötesinde iç içe kurgu tekniği ile yazılan roman 1946

yılında yayınlanmıştır. Safiye Erol'un asıl üslubunun görüldüğü eserdir. Romandaki kuvvetli tarih şuuru ve duygusu ilk andan itibaren yüzümüze çarpar. Sevdiği padişahlara eserinde yer verdiği satırlarda büyük bir coşku yaşayan Erol'un üslubu da yer yer mensur şiir ve destan özelliği gösterir. Böylece Safiye Erol asıl kişiliğini bu esere yansıtmış olur.

Son romanı *Dineyri Papazı*, 1955 yılının mayıs ve ekim aylarında Tercüman gazetesinde tefrika edilir. Tefrikadan yıllar sonra 2011'de ilk kez kitap olarak basılır. Kazım Yetiş'in Safiye Erol'un Üslubu başlıklı yazısına (Yetiş, 2002:68-72) göre Erol, bu romanında artık dinginleşmiş, durulmuş bir üslupla karşımıza çıkar. Aslında bu Erol'un hayatındaki arayış devresinin kapandığının, Kenan Rıfai'ye intisap ederek gönül huzurunu bulduğunun da bir göstergesidir.

Murat Belge, Safiye Erol'un romanlarının belirli bir düşünme disiplinine sahip bir insanın elinden çıktığını, romanların kendi dünyasını yaratıp kendi kurallarını koyduğunu belirtir. 'Deux ex machina' yani karmaşık yapının roman sonunda çok basit ve olayla alakası olmayan bir unsur tarafından çözülmesi yahut roman dışında oluşmuş değerlerin romana bir müdahalesinin olmadığını ve bu durumun o dönem edebiyatçılarına göre alışık olunmayan entelektüel bir özellik olduğunu belirtir. (Belge, 2002:9)

Safiye Erol'un bütün romanlarında yer alan mutsuz, aşktan yana yüzü gülmemiş kadın tiplerinin ilk örnekleri hikâyelerinde yer alır. Asıl gücünü romanlarında gösteren Safiye Erol'un bu ilk hikâyeleri romanlarına göre daha sönüktür. Yazdığı roman ve hikâyelerin hemen hepsi kadın ve aşk eksenlidir.

Roman ve hikâyelerindeki olay, zaman, mekân ve kişi kadrosu değişse de özünde hep aynıdır. Kahramanlar daima ruhsal olarak çatışma halindedir. Ayrılıkla sonuçlanan bu eserlerde amaç kahramanın aşk aracılığıyla nefsini yenerek olgunlaşmasıdır. Kadının problemleri, çevre ile ilişkilerinin ön planda olduğu bu eserlerde kadın kahramanlar, yaşadıkları aşktan dolayı kaderlerinin mahkûmu gibi gözükseler de iradeleri sayesinde bu ıstıraplardan kurtulup arınarak yeniden doğarlar.

Safiye Erol'un kahramanları ya yurt dışında eğitim görüp, ülkelerine hizmet için geri döner ya da yaşadıkları aşk acısından sonra yurt dışında eğitim almaya gidip ülkelerine hizmet için geri dönerler. Böylece gerek aşkı ve hayatı yaşayışlarıyla gerekse fikirleriyle Erol'un şahsi macerasından izler taşımış olurlar.

Yazar hemen her eserinde araya girerek okuyucuyu bilgilendirir. Bu durum geleneksel roman için eksiklik olarak kabul edilse de postmodern romanın bir özelliği kabul edilebilir.(A. Gürsoy, 2002:55)

1965 yılına ait Varlık Yıllığı'nın Safiye Erol maddesinde, Erol'un yazı ustalığı ve kelimeleri müzikal olarak kullandığını görmek için yazarın eserlerinin okunması gerektiği belirtilir. (Varlık Yıllığı, 1965:545)

Yine Erol'un eserlerindeki mekân tasvirlerinin canlılığı özellikle Kadıköyü'nün Romanı'nda kendini belli eder. Şifa ve Moda semtlerinin, 1960'larda son hallerine rastlanabilen 'pitoresk' eser içinde canlandırılmıştır. Zaman içinde sandal gezileri, geniş bitki örtüsünün tıpkı Kadıköyü'ndeki 'ü'nün düşmesi gibi kaybolup gitmiş olmasıyla beraber roman da geçmişi tanıtan bir belge gibi yerini almıştır. (İleri, 2016:17)

Safiye Erol, Türkiye'ye döndükten sonra, Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanı olduğu yıllarda yapılan tercüme faaliyetlerine katılarak Selma Lagerlöf'ten Portugaliye Kraliçesi'ni ve La Motte Fouge'den Su Kızı romanlarını çevirir. (Üstün,2004:16)

Milli Mecmua'da yayınlanan ilk tercümesi de Rabindranath Tagore'den Ay Kuş şiiridir. Yine Tagore'un Türkiye'de yayınlanan ilk telif yazısını da Safiye Erol kaleme almıştır.(Yardım, 2010:42)

Safiye Erol, Ken'an Rıfai'nin vefatından sonra, dostları Samiha Ayverdi, Nezihe Araz, Safi Huri ile birlikte *Ken'an Rıfai ve Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık* adlı eseri yazar. Bu eser, Ken'an Rıfai ile olan sohbetlerinde kısa kısa tutulan notlardan yola çıkılarak yazılır. Aynı zamanda yine bu ekip Mesnevi Şerhi çalışmaları da yapar ancak tamamlanamaz.

Safiye Erol'un bir diğer eseri, *Makaleler* adıyla bir araya getirilen ve ilk baskısı 2002'de yapılan farklı konulardaki 147 yazıdan teşkil bir kitaptır.1927'den itibaren *Milli Mecmua*, *Her Ay*, *Yeni İstanbul*, *Türk Yurdu*, *Son Havadis* gibi dergi ve gazetelerde çeşitli konularda yazılar kaleme alırken, 1957'den sonra bu yazılarında yoğunlaşma görülür. Safiye Erol, bu yazılar için makale, fıkra ve sohbet kelimelerini kullansa da bu yazılar aslında birer denemedir. (Uğurcan, 2002:73-81)

Safiye Erol'un yazılarını üç başlık altında toplayan Sema Uğurcan, yazıların genel hatlarını üç başlık altında toplamıştır. Bunlar; Erol'u etkileyen önemli insanların portreleri, şehir yazıları ve hayatın estetik yönlerini anlattığı tabiat yazılarıdır.

Erol, 1962 yılında Yeni İstanbul gazetesinde Ramazan ayı boyunca tefrika edilecek bir yazı dizisi hazırlamaya koyulur. *Çölde Biten Rahmet Ağacı* adını taşıyan bu eser, Peygamberimizin ve ehl-i beytin hayatını bir kadın gözüyle kaleme alınır. Serinin devamında peygamber annelerinin hayatlarını yazmayı planlamışsa da bu planı gerçekleştirilmeden vefat eder.

İKİNCİ BÖLÜM

2. SAFİYE EROL'UN ROMAN VE HİKÂYELERİ

2.1. Kadıköyü'nün Romanı

2.1.1. Romanın Kimliği ve Tertibi

Kadıköyü'nün Romanı, Safiye Erol'un, kaleme aldığı ilk romandır. Roman, kendi tabiriyle Erol'un ilk gençlik eseridir. 1935 yılında *Varlık*'ta tefrika edildikten sonra 1938 yılında kitap haline getirilir. 264 sayfadan oluşan kitap 1938'den itibaren 6 baskı yapar. Roman, 34 bölümden ve her bölüm içeriğine uygun konu başlıklarından oluşur. İlk bölümlerde romandaki kahramanlar tanıtılır, daha sonra esas kahramanlar arasındaki aşk üçgenine odaklanılır.

Tarihsel dönem olarak Cumhuriyetin ilk çeyreğini konu edinen romanda olaylar Tanrısal bir bakış açısıyla anlatılır. Kadıköy halkının kendilerine 'Yedililer' adını verdiği arkadaş grubu içindeki aşk ilişkisinin işlendiği romanda, başkahraman, genç yaşında dul kalan ve güzelliği sebebiyle Kadıköy'de 'Yeveli Kız' olarak nam salan Bedriye'nin kendisine âşık olan, çocukluğundan tanıdığı Necdet yerine, kendisine güzelliği için değer veren Burhan'ı tercih etmesi sonucu oluşan aşk üçgeni ve sonrasında Bedriye'deki ruhsal değişimi anlatılır. Ayrıca sosyal hayattaki değişimlerle birlikte genç kitlenin nasıl bir değişim geçirdiği aktarılır.

“Romanda mecazi anlamda 'yol' kavramı sık sık geçer. Çünkü insan iradesinin olduğu yerde seçimler yani 'yollar' vardır. Özellikle Bedriye ve Necdet karakterlerinin kendilerine çizdiği yolda nefis terbiyesinden geçer.” (Uğurcan, 2001:35)

2.1.1.2. Romanın İçeriği

Romanın ana kahramanı olan Bedriye Hanım, genç yaşında dul kalmış bir kadındır. Annesi gibi kabul ettiği görümcesi Mihriban Hanım'la birlikte

yaşamaktadır. Eşi Şehbender Şerif Bey'in ölümünden sonra hiçbir evlilik teklifini kabul etmeyip görümcesiyle beraber köşklerinde kedi ve köpekleri ile sakin bir hayat sürer. Görümcesi ile gittiği mesire ve eğlence yerlerinde güzelliğinden dolayı kendisine Yeleli Kız ismi takılmıştır.

Bedriye Hanım'la görümcesinin gittiği Papazın Bağı'nda arkadaşı Orhan aracılığı ile Kadıköylü bir grup gençle tanışır. İçlerinden gazeteci Necdet'in, onun çocukken yaşadığı köşkün komşu çocuğu olduğu hatırlar. Necdet ve Bedriye arasından yaş farkı vardır ancak zaten Necdet uzaktan uzağa beğendiği Bedriye ile tanışınca bu yaş farkını önemsemez. Gecenin sonunda beğenisi ilgiye dönmüş olur.

Necdet, küçük yaşında öksüz ve yetim kalmış bir gençtir. Efendi bir kişiliğe sahiptir. Çocuk yaşta kimsesiz kalmasına rağmen kendini yetiştirip hem gazetecilik hem de tercümanlık yapmaktadır.

Necdet'in diğer bir çocukluk arkadaşı da gruptaki Nesrin'dir. Birlikte büyüdükleri ve uyumlu oldukları için insanlar onlara nişanlı gözüyle bakmaktadır. Nesrin, Necdet'e büyük bir tutku ile bağlıyken Necdet bunun farkında değildir.

Bedriye Hanım yıllarca kendisine gelen evlilik tekliflerini reddetmiştir ancak Necdet'in mahcup ve samimi ilgisi sayesinde yaşadığı yalnız hayatı paylaşıp birini yeniden sevebileceğine dair hisler oluşmaya başlar. Ne var ki bu hisler Burhan'la tanıştıktan sonra ona yönelecektir.

Orhan'la birlikte gittikleri Fenerbahçe deniz banyolarında Orhan Bedriye'yi arkadaşı Burhan'la tanıştırır. Bedriye Burhan'ı daha önce pek çok yerde görüp lâkayt ve kibirli bulmuştur. Ancak Burhan'la tanıştıktan sonra bütün yaşamını değiştirecek bir aşk yaşayacağını hisseder. Burhan'ın bu gruba dâhil olmasıyla da bütün ilgisi Necdet'ten Burhan'a kayar.

Burhan, Filibe'den göçmüş zengin bir ailenin oğludur. İngiltere'de tahsil görürken İrlandalı ressam bir kıza âşık olur ve onun için türlü fedakârlıklar yapar. Evlilik hazırlıkları yaparken ressam kadın tarafından daha zengin birine tercih edilip

yüz üstü bırakılır. Bu olaydan sonra kendini toparlayamayan Burhan, kadınlardan nefret eder ve onlara karşı mesafeli durur. Tahsilini yarım bırakıp İstanbul'a dönüp yaşamını tabiat ve sporla geçirir.

Yedililer, tatil için gittikleri Bursa'da Nesrin'in Necdet'e âşık olduğunu anlarlar. Fakat Nesrin, Necdet'in kendisine karşı hiçbir hissi olmadığını anlayınca Ankara'ya babasının yanına gider. Daha sonra ise diğer bir grup arkadaşı olan tüccar Mükerrerem'le nişanlanacaktır.

Tatil dönüşünde Bedriye'nin durgun, uykusuz ve gittikçe zayıfladığını fark eden görünce Mihriban Hanım, bu durgunluğun sebebini Bedriye'nin Necdet'e aşkı olarak yorumlar. Bedriye'ye aradaki yaş farkını önemsememesi gerektiğini söyler. Ne var ki Bedriye'nin bu halinin sebebi Necdet değil, Burhan'dır. Burhan'a âşık olduğunu ancak onun umursamaz ve ilgisiz tavırlarının kendisini çok incittiğini anlatır.

Ankara'dan dönüp Mükerrerem'le nişanlanan Nesrin kendini dönemin popüler aktivitelerine verir. Mükerrerem'in onu desteklemesiyle öğrendiği otomobil kullanma sayesinde gezintiye çıktığı bir gün esrarengiz bir şekilde kaza yapar ve ölür. Bu ölümle birlikte grupta sarsıntılar başlar. Hayatı sorgulamaya başlayan Yedililer, Mükerrerem'in İstanbul'dan İzmir'e taşınması ile ikinci ayrılığını yaşar.

Herkes gibi Bedriye'yi de sarsan bu ölüme daha fazla dayanamaz ve Burhan'a açılıp onu sevdiğini söyler. Burhan, Bedriye'nin güzelliğinden ve ısrarcı tavırlarından etkilenerek onun aşkına karşılık verir.

Bedriye ve Burhan'ın nişanlandığını öğrenen Necdet, Bedriye'ye nişan hediyesi olarak çok pahalı bir yüzük ve duygularını açtığı isimsiz bir mektup yollar. Ne var ki yolladıktan kısa süre sonra buna pişman olur.

Bedriye, hediyein Necdet'ten geldiğini anlar ve aşk sarhoşu olmanın verdiği şımarıklıkla Necdet'i Burhan'ın yanında küçük düşürür. Necdet, bu olaydan sonra Bedriye ve Burhan'la yan yana gelmemeye gayret eder.

Bir zaman sonra Bedriye ve Burhan evlenirler ancak Bedriye Burhan'ın kendisini yoğun bir aşkla sevmediğini, onun sadece dış görünüşünü beğendiğini anlar ve duyduğu şiddetli aşkın üzüntüsüyle git gide içine kapanıp hasta olur. Bu esnada Necdet de Kadıköy'ü terk edip Cağaloğlu'na yerleşir ve mesleğinde yükselir. Bu yükseliş kadınları ona doğru çekse de o Bedriye'yi bir türlü unutamaz.

Öte yandan Bedriye hamile kalır ancak Burhan bunu önemsemez hatta aldırmasını ima eder. Bu cevapla yıkılan Bedriye Mihriban Hanım'ın evine gider. Görümcesi Mihriban Hanım olaylardan haberdar değildir, yalnızca Bedriye'nin Burhan'a duyduğu kuvvetli aşkı bilmektedir bu yüzden de ona hayatının sırrını açıklar.

Mihriban Hanım, çok genç yaşta evlenip dul kalmış bir kadındır. Komşu yalının sahibi Ömer Faruk Bey'i gizliden sevmektedir. Onun da kendisine ilgisi olduğunu öğrenince aşk yaşamaya başlarlar. Ne var ki Ömer Faruk Bey çapkın bir adamdır ve akrabalarının kızı Nebile'yi hamile bırakmıştır. Bu olay ortaya çıkınca apar topar Nebile ile evlenir. Ömer Faruk, Nebile'den boşanacağını söyleyerek Mihriban Hanım'ın kendisinden ayrılmasını önler ve sevgili kalırlar. Ancak Mihriban Hanım, evindeki hizmetçi ile Ömer Faruk Bey'i basınca onu kovar ve bu ilişkiyi bitirir.

Yıllar sonra çarşıda alışveriş yaparken Mihriban Hanım Ömer Faruk ve karısını görür. Kendisi gençliğinden ve güzelliğinden bir şey kaybetmemişken Ömer Faruk'un yaşlanıp çöktüğünü görür. Böylece o yere göğe sığdıramadığı aşkın ve Ömer Faruk'u mabud olarak kabul etmesini aslında kendi sevgisi olduğunu anlar. Bedriye'ye de Burhan'a olan aşkın onun varlığından değil kendi sevgisinden ötürü olduğunu fark ettirir.

Bedriye bu konuşmadan sonra çocuğunu düşürmeye karar verir. Çünkü Burhan'a olan aşkı onu yakıp bitirmeden kendisinin onunla olan bütün bağlarını koparması gerektiğini düşünür.

Bedriye, Burhan'dan boşandıktan sonra müzik eğitimi almak için Viyana'ya gider. Necdet de bu esnada Orhan'ın ısrarına dayanamayıp Kadıköy'e tekrar taşınır. Kadıköy'den ayrı kaldığı süre içinde kendi duygularını daha ölçüp tartan, daha da olgunlaşan Necdet, Bedriye Hanım'a mektup yazarak onun yaşadıklarından dolayı teselli etmek ister.

Kitabın sonunda Necdet ve Bedriye arasındaki kırgınlık son bulur. Bedriye Viyana'da tahsilini bitirip döner. Orhan askere gitmek üzeredir. Mükerrerem İzmir'de Nesrin'e çok benzeyen bir kızla evlenir. Burhan kendini yine tabiata vermiştir. Kitap boyunca çok fazla göz önünde olmayan kunduracı Baha da ablasının yanına taşınır. Böylece 1931'de başlayan olaylar 1933'te son bulur. Yedililer grubunun her bir üyesi kendi yolunu çizer ve grup dağılır.

Romanda olaylar tanrısal bakış açısının hâkimdir yer yer yazar anlatıcı da kullanılmıştır. İç monolog ve iç çözümleme tekniklerine de sıklıkla yer verilmiştir.

2.1.2. Ülker Fırtınası

2.1.2.1. Romanın Kimliği ve Tertibi

Ülker Fırtınası, 1938 yılında önce Cumhuriyet gazetesinde (Yardım, 2010:50) tefrika edilen eserin ilk baskısı 1944 yılında yapılır. İkinci baskısı ise çok uzun yıllardan sonra Halil Açıkgöz'ün Safiye Erol Külliyyatı'nı hayata geçirme çalışmaları sayesinde 2001'de yapılır. 13 bölümden oluşan eserin ilk 12 bölümü Romen rakamıyla başlıklandırılmıştır. 13. bölümün başlığı ise "Nuran Yerli'nin Son Sözleri" adını taşır. 216 sayfadan oluşan eserin bugüne kadar toplam 6 baskısı yapılmıştır.

Erol, eserlerinde klasik edebiyatla ilgili unsurlardan yararlanır. Romanın başında Nuran Yerli'nin hayat hikâyesini bir gazeteciye anlatmaya başladığı, romanın sonunda da yine gazeteciye son sözlerini söylediği görülür. Bu klasik

mesnevilerde rastlanan bir anlatım yöntemidir. Tanrısal bakış açısının hâkim olduğu ve üçüncü tekil kişinin anlatıcı olduğu bu kısımlar, hikâyeyi nakleden kişinin bu hikâyeyi kimden dinlediğini yahut okuduğunu belirtmek amacıyla. (Türinay, 1995:98)

Feridun Kandemir'in 1949 yılında "Edebiyat Âlemi Mecmuası"nda Safiye Erol'la yaptığı mülakatta yazar, bu ilk romanının yayımlanış hikâyesini anlatır. Müsveddeleri çantasına koyup Yunus Nadi Bey'e götürdüğünü, aradan iki- üç yıl geçmesine rağmen herhangi bir cevap alamaması üzerine Yunus Nadi Bey'den geri istediğini, bunun üzerine de ertesi gün neşredilmeye başlandığını söyler. Böylece 1938 yılında ilk romanı tefrika edilir. (Kandemir, 1949:4-5)

Ülker Fırtınası'ndaki (1944) Nuran ve Sermet karakterleri, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Huzur romanındaki (1949) Nuran ve Mümtaz karakterleri ile benzerlik gösterir. Bu iki romanda da aydın kimliği devamlı çatışma halindedir ve olayların perde arkası zaman zaman aralanmaya çalışılmıştır. Aynı dönemlerde yaşayan yazarların ortak duyarlılıkları romanlarına da yansımıştır. Doğu ve Batı kültürleri arasında bocalayan insanın kimlik arayışı da böylece hem Tanpınar'ın Huzur'unda hem de Erol'un Ülker Fırtınası'nda yerini bulur. Her iki yazar da bu kimlik arayışına çare bulup, reçeteler sunar. Böylece Ülker Fırtınası, kendisinden beş sene sonra yazılacak Huzur romanının prototipini oluşturur. (Yardım, 2010:55)

Mustafa Kutlu, Safiye Erol'u anlattığı gazete köşesinde Ülker Fırtınası'nın oturduğu temel motifin Hz İsa- Yahuda menkıbesi olduğunu söyler. Kutlu'ya göre Erol'un bu romanı yazma amacı aşkın derinliklerine ulaşarak, insan ruhunun karanlık labirentlerini, en ince ve mahrem noktalarını bulmak; böylece aşkla beraber gelen yüceliğin ve düşüşün bütün merhalelerini çizmek olduğunu söyler. (Kutlu, 2002)

Vak'a zamanının yaklaşık üç yıllık bir süreci kapladığı romanda olaylar İstanbul'da geçer. Viyana'daki müzik tahsilini bitirip yurda temelli dönen Nuran ve geçimini çeşitli mekânlarda ud çalarak temin eden evli ve dört çocuk babası çapkın

Sermet arasındaki aşk hikâyesini merkeze alarak ilerleyen fakat diğer kahramanların da hayat hikâyelerine yer veren kadın konulu bir romandır.

İsmi şiddetli olmasına rağmen tahrip etmeyen Ülker Fırtınası'ndan alan kitap; Nuran'ın yaşadığı aşkın sertliğine rağmen tekrar ayağa kalkmasındaki benzerlikle bağ kurularak adını alır.(Uğurcan, 2001:36)

2.1.2.2. Romanın İçeriği

Annesini küçük yaşta kaybeden, babasının da dünya işlerinden elini eteğini çekmesi ile teyzesinin himayesine giren Nuran, kuzenleri gibi bütün eğitim hayatını yurt dışında geçirir. Yedi yıllık eğitimin ardından yurda dönünce vatanını musiki açısından çağdaş seviyeye çıkarmayı planlayan Nuran, konservatuar müdürü olan Süreyya Bey'le görüşür. Garp ve Şark musikileri hakkında konuşurlarken Süreyya Bey kendi musikimizin hiç de yabana atılmaması gerektiğini belirtir ve bu amaçla bir musiki gecesine davet eder. O gece konuk olduğu köşkteki saz merasiminde Türk musikisi üzerine düşüncelere dalan Nuran, bu musikide mistik bir hava olduğunu fark eder. Aynı zamanda orada tanıştığı yakışıklı udi Sermet'in kendisine olan ilgisini fark eder ve âşık olur. Bu aşkın sebebinin daha sonraları içindeki atavizm kalıntılarından ileri geldiğini söyleyecektir. Sermet'in evli olduğunu bilmeden onunla sevgili olan Nuran, düğün hazırlıkları yaparken gerçeği öğrenir ve yıkılır. Ancak Sermet boşanacağını, zaten aylardır ayrı olduklarını söylemesi üzerine barışırlar ve düğün hazırlıkları devam eder.

Hazırlıklar sürerken Sermet, bir gün eski mahallesinin yakınından geçer, karısının taşındığını görür. Eşyaların arasında gördüğü çocuklarının oyuncak atı yüzünden birden eski hayatına dönme isteği hâsıl olur ve bu kez de karısı ve çocuklarına döner. Nuran bu olay sonunda büyük bir depresyona girer.

Sermet Nuran'ı ne kadar seviyor olsa da kendi evliliğindeki rahat ve kuralsız hayatı bırakamaz. Çünkü Nuran Batı disiplini ile yetiştiği için Sermet de ona ayak

uydurmaya çalışmıştır. Ayrıca Nuran Sermet'in Şark musikisini bırakıp Batı musikisine yönelmesini istemektedir. Bunlar Sermet'in kabul edemeyeceği şeylerdir. Ne var ki bir müddet sonra evlilik hayatından tekrar sıkılan Sermet bu sefer de Nuran'ı özlemeye başlar. Onun bu hallerine alışık olan karısı Sermet'in hiçbir zaman ondan ayrılamayacağını bildiği için Nuran ve kendisi arasında gidip gelmesine ses çıkarmaz. Sermet'le bir şekilde tekrar barışan Nuran için bu silsile bir müddet daha devam eder. Sermet'in karısı ve çocuklarıyla tanışan Nuran bir akşam Sermet'in aile evine yemeğe davet edilir. Geceleyin Sermet'in karısı ile birlikte olduğunu anlayan Nuran aldatıldığı ve kendine yalan söylendiği için inzivaya çekilir. Bu durumu ilerde Yehuda'nın Hz. İsa'yı aldatmasına benzetecektir. Tüm bunlar olurken bir yandan da kaybettiğini düşündüğü bir duygunun peşi sıra o duyguyu aramaya koyulur.

Arayışları babasının dergâhında son bulur. Binbaşılıktan emekli olan doktor babası aynı zamanda bir Bektaşî şeyhidir. Onunla geçirdiği günler sayesinde ruhunu arındırmaya başlayan Nuran, Sermet'ten gelen mektup sonucu onunla tekrar barışır. Nuran Sermet'in karısından boşanacağı umuduyla o günü beklerken, karısı Müzeyyen'e yaptığı bir ziyaret sırasında Müzeyyen'in düşük yaptığını öğrenir. Bu haberle tekrar sarsılan Nuran, Sermet'in nasıl bir insan olduğunu anlar ve ona duyduğu sevginin yerini acıma duygusu alır. Nuran zaten kendini bu aile içinde konumlandıramayan ve gittikçe daha tuhaf bir hale dönen bu ilişkiler yumağına daha fazla dayanamaz ve düştüğü bu 'metresvari' hayattan uzak tutmak adına kendini işine ve sanatına adar.

Romanda bir yandan Nuran ve Sermet'in ilişkisini okurken bir yandan da teyzesi Dilruba ve eniştesi Numan Bey'in hayatını da görürüz. Numan Bey yaşlı ilerlemiş olmasına rağmen genç ve dinamik gözükken bir insandır. Eglantin ismini verdiği Madam Schneider isiminde evli bir sevgilisi vardır ve bu ilişki çocukları da dâhil pek çok kişi tarafından bilinmektedir.

Dilruba Hanım kocasının ufak tefek çapkınlıklarına göz yumsa da Eglantin'le olan ilişkisine dayanamaz ve ona isimsiz bir mektup yazarak Eglantin'in kendisinden

başka Ruçimano isminde bir gemi kaptanıyla da sevgili olduğunu haber verir. Numan Bey kıskançlık krizlerine girer ve en sonunda intihar eder.

Eserin sonunda Nuran Garp ve Şark medeniyetlerinin sentezi bir musiki yaratarak Türkiye'nin müzik alanında önemli bir uzmanı olurken kuzenleri Selçuk ve Turan da önemli yerlere gelirler.

Romanda aşkın ve bu aşkın ıstırabının geçici olduğu, insan hayatında önemli olan şeyin kişinin maneviyatının sağlam ve kendini adayacağı ideallerinin olmasıyla iç huzurun sağlanabileceği vurgusu önemlidir:

“Aşka da, ıstıraba da, saadete de bel bağlamak olmaz. İnsanlar mutlak huzuru yalnız Allah'ta bulabilirler.” (s. 218)

Romanda dış dünyaya dair betimlemelerden ziyade ruhsal betimlemeler ve iç monologlar daha ön plandadır ve genel itibarıyla ilahi bakış açısı ile kahraman anlatıcı hâkimdir.

2.1.3. Ciğerdelen

2.1.3.1. Romanın Kimliği ve Tertibi

Safiye Erol'un üçüncü ve en mükemmel eseri olan *Ciğerdelen*, 1946 yılında ilk basımını yapar. İlk baskıdan on altı sene sonra 1963 yılında Yeni İstanbul gazetesinde 88 sayı halinde tefrika edilir. 261sayfa olan roman bugüne kadar toplamda 12 baskı yapar.

Safiye Erol, Feridun Kandemir'e verdiği mülakatta en çok bu romanını sevdiğini, eseri yazarken göğsünü delip geçtiğini, romanı bitirene kadar iki kez bayıldığını ve on iki kilo kaybettiğini söyler. Erol, eseri bitirdikten sonra da bir müddet hasta yatmıştır. Ona göre bunun sebebi, Nietzsche'nin dediği gibi, büyük

eserlerin müelliflerinden intikam almasıdır. Kitabı yazarken bayılmasının sebebini de sanatkârın bir hadiseyi, bir macerayı yaşama tarzının şahsi yaşayış tarzından çok farklı olmasına bağlar: “Ben bir eserimde bir aşk hicranını tarif ederken, o hicranı bütün şark kadınları namına yaşadım.”(Kandemir, 1949:4-5)

Yine Safiye Erol o yıllarda Mehmed Çavuşoğlu ile yaptığı sohbetlerde de eseri nasıl vücuda getirdiğini anlatır. Almanya’da öğretim görürken Hintli bir gençle yaşadığı aşk, her ikisinin de kendi vatanlarına karşı kendilerini borçlu hissetmeleri yüzünden yarım kalmıştır. Bu aşk yüzünden acı çekmektedir ve deşarj olmak için de *Ciğerdelen*’i yazar.

Kitaptaki mühendis kendisidir ve eseri yazarken kırk kiloya düşmüştür. Ken’an Rıfai’ye giderken kendisinin manen hazır olduğunu, ruh olgunluğu için daha önceden kendisinden atılacak safranın boşaldığını, borcunu, dünya borcunu *Ciğerdelen*’i yazarken ödediğini, bu aşkın bedelini verdiğini söyler.(Açıkgöz, 2001:86) Yazdığı romanlar arasında mutlu sonla bitip, sevenlerin birbirine kavuştuğu tek eserin de *Ciğerdelen* olması bu açıdan önemlidir.

İnci Enginün, Safiye Erol’un *Ciğerdelen*’de ‘büyük fetihler yapmış bir milletin çocukları’ olarak onların tasvirini, ‘eski Türk ruhunun kuvvetli ve zayıf taraflarını tarif etmek’ istediğini belirtir.” (Enginün, 2002:293)

Roman, Erol’un diğer romanlarına nazaran klasik roman çizgisinin dışında bir yapıdır. Selim İleri’ye eser göre post modern tarzda yazılmış, metinler arasılık yöntemi sıklıkla kullanılmıştır. Aktüel zamanda (1943) geçen çerçeve hikâyenin yanı sıra tarihi zamanda (17. yüzyıl) geçen Sarı Sipahiler ve Yedi Peçeli iki bölümlük hikâyeden oluşan roman Turhan Tuna ve Canzi isimli kahramanlar etrafında şekillenir. Vak’a içinde vak’a olması sebebiyle ana hikâye kahraman anlatıcı tarafından sunulur. Çerçeve hikâye içinde sunulan hikâyelerde ise, tanrısal bakış açısı hâkimdir ve üçüncü tekil anlatıcı tarafından aktarılır.

Turhan ve Canzi’nin tanıştıktan sonra soylarının *Ciğerdelen* palankasında yurt edinmiş bir akıncı ailesi olan Sarı Sipahilere dayandığını öğrenirler. Turhan’ın

ölçüsüz ve onur kırıcı tavırlar içeren sevgisi yüzünden acı çeken Canzi, Turhan'a soylarını anlatan hikâyeler yazarak onu terbiye etmek ister. Turhan bu hikâyeler sonunda kıssadan hisse çıkartarak yanlışlarını düzeltir.

Eserin adından itibaren çift yönlü bir okuma yapmak mümkündür. “Bu eserle birlikte Rumeli Türklüğü ve bizzat Ciğerdelen anlatılırken, ayrıca bir başka hikâye, bir başka Ciğerdelen'e de yer verilir. Yazar bu ifadeyi genele teşmil eder. ‘Hangi millet, hangi insan vardır ki, defterinde bir ciğerdelen yazılı olmasın.’ Buradaki ciğeri delmekle Ciğerdelen arasındaki münasebet” (A.Gürsoy, 2002:57) dikkat çekicidir.

Ciğerdelen tezli bir roman sayılabilir. Almanya'da yıllar süren eğitim hayatından sonra evine, ülkesine dönen Erol, hem yurt dışını hem de ülkesini bilen, her iki kültürün de farklı yönlerini görebilen bir entelektüel olduğu için Doğu-Batı sentezini daha iyi yapar ve savunur. (Ayvazoğlu, 2002:65)

Roman, “bir yandan tarihte ne kaybettiğimizi belirtirken diğer yandan da insanoğlunun değişen asırlar içerisinde duygu dünyasında, ruh ikliminde çok fazla büyük değişiklikler olmadığını, insanın hep insan olarak zaaflarıyla, eğilimleriyle, istekleriyle, inançlarıyla aynı olduğunu” (İleri, 2002:61) belirtmesi açısından önemlidir.

Erol, *Ciğerdelen* romanıyla aşkın en büyük nimet olduğunu, fedakârlık yapmadan aşkın çetrefilli yollarından geçmeden refaha kavuşulmayacağını anlatır.

2.1.3.2. Romanın İçeriği

Eser, aktüel ve geçmiş zaman olmak üzere iki zaman üzerine bina edilmiş iki olaydan oluşur. Aktüel zamandaki olayları, çerçeve hikâye olarak romanın erkek kahramanı ve anlatıcısı olan Turhan Tuna'nın anı defterinden okuruz. Turhan 1931 yılında yirmi dört yaşında Almanya'daki mimarlık tahsilini bitirip yurda döner. Milliyetçi bir genç olan Turhan, ülkesinin kalkınması için kendini sorumlu hisseder ve başta kendi memleketi olan Keşan olmak üzere Edirne ve Türkiye'nin imar planlarını çizer.

Geçmişi ile de gurur duyan Turhan'ın soyu Hersekoğlu Ahmet Paşa'ya kadar dayanır. Fatih Sultan Mehmet'e alemdarlık, II. Beyazıd ve Yavuz Sultan Selim'e baş vezirlik yapan Ahmet Paşa'nın Keşan'a çok büyük hizmetleri dokunmuştur. Zaman zaman rüyasında dedesi ile konuşur ve ondan ilham alır.

1943 yılının Ekim ayında Moda'da bir İngiliz evindeki çay daveti hayatının kırılma noktasını oluşturur. Davette gördüğü Canzi'ye yıllardır aşına olduğunu hisseder ve tanışır tanışmaz âşık olur. Canzi'ye karşı hissettiği aşinalığın sebebi her ikisinin de aynı kökten olmasıdır.

Canzi ile başka bir tesadüf de Canzi'nin boşanma arifesinde olduğu kocası Haşmet'le Turhan'ın lise arkadaşı olmasıdır.

Canzi bir kolejde öğretmenlik yapmaktadır ve köy enstitülerine ilgisi vardır. Bunlarla beraber yardım kuruluşlarında gönüllü çalışır, muharrirlik yapar, oda müziğinden ve tambur çalmaktan hoşlanan Canzi, bu ilgi alanlarından dolayı Turhan'ın gözünde batılı bir düşünüşe sahip modern bir Türk kadını olarak yer eder.

Turhan ve Canzi'nin aşkları devam ederken Canzi, Haşmet'ten boşanır. Para kazanma hırsıyla yaşayan, çevresindekileri küçümseyen bir müteahhit olan Haşmet, Canzi'nin bu ilgi alanlarından sıkılmış, onun idealist fikirlerini anlayamadığı için daha kolay zevkler peşine düşmüş ve aralarındaki evlilik birliğini sonlandırmak istemektedir.

Turhan ve Canzi'nin önünde artık bir engel kalmadığı için her an yan yanadırlar. Turhan, Canzi'yi her ne kadar modern bir Türk kadını olarak görüp bundan kıvanç duysa da Canzi'nin İngiliz dostlarıyla olan münasebeti bir süre sonra hastalık derecesinde kıskançlığı da beraberinde getirir.

Turhan'ın Canzi'ye söylediği “hayatının mukadderat yılı” olan 1944 yılına giriş partisinde Turhan'ın tutkusunun ve kıskançlığının şiddetlendiğini fark eden Canzi, aynı gecenin sonunda Turhan'a müşterek soylarının maceralarını anlatan kendi yazmış olduğu ilk hikâyeyi verir. Bu, Turhan'a hikâyelerde kendini ve Canzi'yi feraha kavuşturmanın bir basamağı olarak aşkın yolunu bulması açısından önemli bir rol oynayacaktır.

Canzi'nin yazdığı bu hikâyeler aracılığıyla Safiye Erol, geriye dönüş tekniğini kullanmış ve “hikâye içinde hikâye” kurgusunu gerçekleştirmiştir.

Canzi'nin verdiği ilk hikâye “Sarı Sipahiler” adını taşır ve onların tarih sahnesine çıkışıyla başlar. Hersek Ahmet Paşa oğullarından Bosna-Serhatli Koca Turhan Bey, Varat'ın fethinde gösterdiği yararlılık ve başarılar sebebiyle İstolni-Belgrat sancağında büyükçe bir zeamet kazanır. Turhan Bey, oğlu Veli ve onun oğlu Sinan'la beraber bütün ailesini toplayarak buradaki Şahinkonak Çiftliğine yerleşir. Sarışın ve iri cüsseli olmalarından dolayı köy halkı tarafından “Sarı Sipahiler” olarak anılan Turhan Bey ve ailesinin aynı zamanda Macaristan sınırında önemli bir nokta olan Ciğerdelen Kalesi'ni müdafaa etme görevleri de vardır. Sarı Sipahiler, Orta Macaristan'dan Viyana'ya kadar olan toprakları “kızıl elma” ülküsüyle almayı hedefler. Bunun için savunulmasında canla başla uğraşan Turhan Bey ve torunu Sinan Bey Ciğerdelen savunmalarının birinde şehit düşerler.

Veli Bey, babası ve oğlu öldükten sonra Şahinkonak'ta yönetimi üstlenir ve torunu Mustafa Durakça'yı bir asker olarak yetiştirir. Torunu Mustafa Durakça, hem hocası hem arkadaşı olan konağın genç imamı Hafız Nuri ile zaman zaman Macar köylerine hovardalık yapmaya gider. Yine bu kaçamakların birinde Mustafa, Mariska isminde bir Macar prensesine âşık olur. Veli Koca yabancı kızlarla

evlenme âdeti arttığı için Mustafa Durakça'nın bu prensesi gerçekten sevip sevmediğinin anlaşılması için aşk imtihanına çeker. O sırada serhatleri dolaşmakta olan derviş Muhiddin Abdal'la on gün çileye kapanmasını söyler. Eğer imtihandan geçerse Mariska'yla evlenebileceğini bildirir.

Mustafa Durakça, Muhiddin Abdal'la riyazetteyken Mariska, aynı zamanda amcasının oğlu olan sözlüsü Graf Stefan tarafından kaçırlır. Mustafa Durakça riyazetten çıkınca aşkının yüceliğine hürmeten malının büyük bir kısmını hayır etme amaçlı dağıtır. Bu sırada Mariska'nın kaçırıldığı haberini alıp Graf Stefan'la çarpışmaya gider. Mariska'yı kurtarıp Stefan'ı da esir alan Mustafa Durakça Şahinkonak'a döner. Müslüman olan Mariska Cangüzel adını alır ve Mustafa Durakça'nın annesi Sümbül Hanım tarafından sıkı bir disipline tabii tutulur.

Graf Stefan konakta esirden ziyade misafir gibi ağırlandıkça yaraları iyileştirildikten sonra serbest bırakılır. Ancak Stefan, Beganogulları'yla birlik olup Mustafa Durakça'ya bir baskın düzenlemeye niyetlenir. Beganogulları ise Mustafa'dan korkarak son anda Stefan'ı ele verirler. Mustafa'ya bir kez daha yenilmiş olan Stefan kendisine yapılan hainliği unutmaz ve Mustafa'nın ahlaklı tavırları nedeniyle Sarı Sipahiler tarafına geçer, bir süre sonra da Müslüman olarak Macar Feridun adını alır.

Cangüzel, konak hayatıyla bambaşka bir dünyaya girdiğini anlar. Kaynanası Sümbül Hanım'ın sıkı disiplininden bunalıp eski özgür hayatını özler. Bu nedenle zaman zaman taşkınlık yapıp isyan ederek Mustafa Durakça'yı üzer. Bu hırçınlıkları esnasında hamile olduğu öğrenilen Cangüzel, bundan sonra bütün vaktini doğacak çocuğuna harcar. Cangüzel oğlu Sinan'ı doğurduktan sonraysa vesveseli ve kıskanç bir anneye dönüşerek çocuğunun aşırı şımarık, bencil ve hırçın olmasına sebep olur. Bu arada Mustafa Durakça'nın Ciğerdelen Kalesi müdafaasında şehit düşmesi Cangüzel'i oğluna daha da bağlar. Oğlu Mustafa Durakça'nın acısına dayanamayan Sümbül Hanım'ın ise birkaç ay sonra ölmesiyle konağın bütün işleri Cangüzel'e kalır. Cangüzel, Sümbül Hanım'ın verdiği eğitimin kıymetini anlar ve bir zamanlar

yaptığı hırçınlıklardan pişmanlık duyar. Fakat iş işten geçmiştir. Veli Koca, ne kadar uğraşsa da Sinan'ı yiğit bir er gibi yetiştiremez. Sinan, korkak, insafsız ve bencil bir karaktere sahip olur.

Sinan dokuz yaşına gelince Veli Koca da vefat eder. Ölüm döşeğindeyken Şahinkonak'ın bütün sorumluluğunu Hafız Nuri'ye vasiyet eder.

Sarı Sipahiler hikâyesi burada biter ve projeksiyon tekrar aktüel zamana dönerek “Sevenleri Sırrı” adlı bölümle çerçeve hikâyeye geçiş yapılır.

Turhan Sarı Sipahiler hikâyesinden sonra sükûnet bulsa da bu durum çok uzun sürmez ve Canzi'ye karşı kıskançlık krizleri kaldığı yerden devam eder. Keşan'da bir yandan imar planlarıyla uğraşırken bir yandan da Kerem ile Aslı hikâyesini okuyan Turhan, kendini Kerem'le karşılaştırır. Her ne kadar Kerem gibi aşkından yanıp kül olsa da onun insanlığa kılavuzluk etmesi gibi bir misyon elde edemeyeceğini düşünür.

Turhan'ın kıskançlıkları sebebiyle aşklarına gölge düşmüştür. Bunu fırsat bilen Haşmet de Turhan'ı eski karısından uzak tutmak için çeşitli dedikodular yaymaya başlamıştır. Canzi bir yandan Turhan'ın kıskançlıklarıyla uğraşırken diğer tarafta annesiyle olan sorunlarıyla boğuşmaktadır. Canzi'nin annesi, kocasının ölümünden sonra kendinden genç biriyle evlenmiştir. Canzi hem bu durumu hem de annesinin şehirli hayatından çok uzak olması sebebiyle annesine daima katı ve gaddardır.

Canzi'nin annesi ve kocası kızlarını ziyaret etmek için Bursa'dan İstanbul'a gelirler. Canzi bu buluşmaya Turhan'ı da davet eder. Canzi annesine sert ve mesafeli durduğu için, Hüsniye Hanım kızı hakkındaki malumatları Turhan'dan öğrenmek ister. Turhan kulağına gelen dedikoduların verdiği kıskançlıkla Canzi'nin gece geç saatlere dek İngiliz dostlarıyla eğlencede olduğunu söylemesi üzerine Canzi ile aralarında büyük bir kavga çıkar. Canzi onun bu kıskançlığının son bulması ve kurtuluşlarının kendi kaleminden olacağını düşündüğü için yeni bir hikâye yazmış ve bunu kavga esnasında Turhan'a vermiştir.

Bu arada Turhan İstanbul'dayken Keşan'da yangın çıkar ve bütün imar planları yanar. Elinde Canzi'nin yazdığı hikâye ve ona yaptıklarından pişman bir vaziyette Keşan'a dönen Turhan, çoğu kez atalarını, Canzi'yi ve hatta Atatürk'ü bile rüyalarında görür. Her şeye sıfırdan başlamaya karar verir ve ilk önce atalarına olan borcunu ödemek adına Keşan'da "Atatürk Sitesi" adını verdiği yeni bir imar planı hazırlar. Bu esnada tıpkı dedesi Mustafa Durakça gibi sevgisinin diyeti olarak servetinin büyük bir kısmını öksüz çocuklar yararına vakfeder.

Canzi'nin yazdığı ikinci hikâye "Yedi Peçeli" adında ve ilk hikâyenin devamı niteliğindedir. Turhan'ın hikâyeyi okumasıyla romanın ikinci kısmı başlar ve okuyucu tekrar 17. yüzyıla döner.

Veli Koca'nın ölümüyle konağın bütün yükü Hafız Nuri'nin üzerine kalmıştır. Hafız Nuri ne kadar uğraşsa da Sinan'ı eğitmeyi başaramaz. Bu arada Hafız Nuri'nin de Macar bir prensesten olma bir kızı vardır. Zühre'ye dadılık eden Advieye Molla bir gün ona Yedi Peçeli hikâyesini anlatır. Bu hikâyeye göre sevdiğinin uyarılarına rağmen peçelerini bir bir kaldırıp en sonunda sevdiği adamın alev alev yanmasına sebep olan bir padişah kızını anlatır. Hafız Nuri, Şahinkonak'ta işlerin karışık olmasından dolayı kızını Sinan'ın Bosnasaray'daki halası Zeynep Hanım'a emanet ederek kızının asla Şahinkonak'a getirilmemesini tembih etmiştir.

Sinan büyüdükçe hem tip olarak hem de karakter olarak Sarı Sipahiler'den çok farklı olmuştur. Atalarındaki yiğitlik ve ahlak anlayışının yerine kendisinde sinsilik, korkaklık ve zalimlik gibi habis özellikler oluşmuştur.

Diğer taraftan Cangüzel, Sinan'ın büyüdükçe kendinden uzaklaşmasının ve kötü bir karaktere sahip olmasının sebebi olarak kendini suçlu görmektedir. Mihnet içinde oğlunun bu durumuna ağlayarak onu son bir defa göremeden ölür.

Bir müddet sonra Hafız Nuri'nin de ölümüyle bütün konağın yükü Sinan'ın üzerine kalır. Sinan, konakla ilgilenmesi için Macar Feridun Bey'i görevlendirir ve kendisi de av eğlenceleri, tavla oyunları, harem oynaşmaları arasında gününü gün ederek konağın mal varlığını tüketir. Sinan'ın bu keyfi davranışları yüzünden maddi

anlamda sıkıntılı günler geçiren konağı eski bolluk günlerine döndürmek için Sinan müftünün İstanbul'daki yaşı geçkin ve zengin baldızıyla nikâhlanır.

Bu esnada Hafız Nuri'nin ölümüyle yıllar sonra konağa tekrar dönen Zühre, güzelliği ile Sinan'ın aklını alır. Zaten savaşmak yerine haremde gönlünü eğlendirmeyi adet edinen Sinan, Zühre'ye âşık olur. Zühre'nin de ilk görüşte âşık olduğu bu adam, müftünün baldızı olan Düriye Hanım'la nikâhlı olduğu halde Zühre'ye de gizliden nikâh kıyar. Bütün zamanını Zühre ile geçiren Sinan Düriye Hanım'ın konağa geleceğini öğrenince Zühre'yi hamile olduğu halde boşar ve Saraç İsmail adında yaşlı bir adama nikâhlar. Saraç İsmail kısa süre içinde Zühre'nin Sinan'a âşık olduğunu ve onun çocuğunu taşıdığını anlayarak onunla odalarını ayırır. Zühre ise İsmail'in bu anlayışına minnet duyarak evi çekip çevirir hatta İsmail'e bir eş bulur. Bütün bunlar olurken Zühre'nin Nuri isminde bir oğlu olur. Sinan'sa hala Zühre'yi sevmektedir ve gizli gizli onunla buluşur. Bu buluşmalarda birkaç kez hamile kalan Zühre her defasında çocuğunu düşürmek zorunda kalır. Bu arada Sinan'ın karısı Düriye Zühre'den kuşkulandı ve onu devamlı konağa çağırıp çeşitli işler vererek eziyet etmektedir. Yıllar içinde üç çocuk doğuran Düriye'nin hiçbir oğlu Nuri gibi akıllı değildir. Nuri ise hem akıllı, sağlam karakterli hem de dedeleri gibi Sarı Sipahiler soyuna benzemektedir.

Sinan, Nuri ve diğer üç oğluna sünnet düğünü yapar. Düğünde Düriye'den olma çocuklarına pek çok ihsanda bulunurken Nuri'yi neredeyse görmezden gelmesi bütün konak halkını kızdırır. Başta Zeynep Hanım olmak üzere hane halkının tamamı Nuri'ye servetlerini verir. Bunun üzerine utanan Sinan da vicdanını rahatlatmak için dededen kalma kılıcını Nuri'ye bağışlar.

Nuri on altı yaşına gelince dedeleri gibi Ciğerdelen müdafaasına gider ve orada şehit olur. Bu zamana kadar Sinan'ın bütün mihnetlerine katlanıp onun her kalkan peçesinin altından iyi biri çıkacağını bekleyen Zühre, yaşadığı evlat acısıyla artık Sinan'dan vazgeçer. Kendini tamamen Allah yoluna adayan Zühre

Hıristiyanların gözünde bir azizeye dönüşürken, Müslümanların gözünde de evliyaya dönüşmüştür. Artık o çevresinin sayıp sevdiği “Kuşlu Nine” olarak anılmaya başlar.

Diğer taraftan düşman Ciğerdelen’i ele geçirmiş şehrin içine doğru ilerlemeye başlamıştır. Hem Türklerin hem de Macarların üzerine titrediği Kuşlu Nine’yi korumak adına davranan halk, Kuşlu Nine’nin evinde eceliyle öldüğünü görür. Elli senelik hayatında gaza yüzü görmemiş Sinan, Zühre’nin ölümüyle sarsılarak kendine gelir. Ona yaşattığı acıların kefareti ödemesi adına da hayatının ilk savaşına gider.

Roman tekrar Turhan Tuna’nın zamanına dönerek üçüncü kısım başlar. Canzi’den ayrı kaldığı dönemde okuduğu hikâyelerle tekrar sessizliğe bürünen Turhan’ın bu durumu kendisine gelen telefonlarla son bulur. Çok sonraları Haşmet’in yaptırdığını öğreneceği bu telefon konuşmalarında, bir kadın devamlı olarak Canzi’nin onu aldattığını söyler. Turhan’da tekrar başlayan kıskançlık ateşi ile bir gece sarhoş vaziyette Canzi’nin evine giden Turhan, ona zorla sahip olur. Bu olay ikisinin arasında derin bir uçurum açar. Canzi, Turhan’la bütün iletişimini kopartır ve ondan kaçmaya başlar. Canzi, Turhan’ın ne mektuplarına cevap verir ne de araya araçlar koymasına müsaade eder. Ancak Turhan’ın ısrarlarından bunalarak ona onu affettiğine fakat yüzünü görmek istemediğine dair bir mektup yazarak görevinden istifa eder ve Anadolu’ya giderek Köy Enstitülerinde gönüllü olarak eğitim vermeye başlar.

Yaşadığı aşk acısıyla bu kez gerçekten olgunlaşmaya ve sükûnet bulmaya başlayan Turhan gece gündüz demeden Edirne’nin imar projesini bitirir. Bu esnada Anadolu’da sıtmaya yakalanan Canzi hasta olarak İstanbul’a geri döner. Yoğun bir şekilde çalışan Turhan da gün geçtikçe zayıflar. Turhan’ın daima yanında olan Ürkiye Hala, Turhan’ın bu haline dermanın Canzi’de olduğunu anlar. Turhan, hem hava almak hem de son bir gayretle Canzi’ye ulaşmak için İstanbul’a gider ancak karşısındaki Canzi’nin eski halinden eser kalmamıştır. Canzi, Turhan’a “Molla Ağaların Düğünü” isimli son bir hikâye daha yazmak ister ama bunu yazacak gücü kendinde bulamaz.

Keşan'a dönen Turhan'ın hastalığı daha da artar. Rüyalarında yine kimi zaman dedeleriyle kimi zaman da Türkiye'nin Transformatör'ü olarak nitelendirdiği Atatürk'le konuşur. İnsanın en sıkışık, en darda kaldığı anda, can havliyle kullandığı son gücü olarak söylediği transformatör, Turhan'ın yeniden ayağa kalkmasını sağlar. Turhan'ın transformatörü de dedelerinden kalan "asil ruh tortusu"dur. Çektiği acıların kavuşma ümidinde olduğunu anlayınca, ümit etmekten de vazgeçer. Turhan, yaşadığı acılardan sonra ruh olgunluğuna ulaşır. Bir gün aniden Keşan'a çıkagelen Canzi, Turhan'dan hamiledir. Annelik duygusunun verdiği olgunlukla annesiyle de arasını düzelteren Canzi, Turhan'la da barışarak romanın sonucu bağlanır.

Safiye Erol, romanı "Orta Kat" adlı bağımsız bir bölümle bitirir. *Ciğerdelen*'in kurgusundan bağımsız olarak ele aldığı "ortak metaforu" ile Safiye Erol, kendine sorduğu "Sanatçı kimdir?" sorusuna cevap verir. Ona göre sanatçı bulunduğu yerden ayrılarak hem "yedi kat yerin dibine inip" mihnet çekip hem de "yedi kat göklere çıkıp cennete eriştiği" halde her iki durumda da geriye dönmeyi başarabilmiş kişilerdir. Geriye döndükten sonra da edindiği tüm tecrübeleri insanlarla paylaşır.

2.1.4. Dineyri Papazı

2.1.4.1. Romanın Kimliği ve Tertibi

Dineyri Papazı, Safiye Erol'un yazdığı son romandır. *Ciğerdelen*'den dokuz sene sonra 1955 yılının 26 Mayıs- 12 Ekim tarihleri arasında 121 sayı halinde Tercüman gazetesinde neşredilir. (Açıkgöz, 2002:19) Eser, Roman rakamı ile yazılı 9 bölüm halindedir, her bölüme içeriğindeki konuyla alakalı bir başlık verilmiştir. Kitabın ilk baskısı, gazete tefrikalarından 46 yıl sonra 2001'de yapılmış olup bugüne kadar dört kez basılır.

Erol, Kandemir'e 1949 yılında verdiği mülakatta roman üzerinde üç senedir çalıştığını, bir seneye kadar bitireceğini belirtir. Yazar bu romanını, piri kabul ettiği

Ken'an Rıfai ile tanışmasından sonra kaleme alır. Bu sebeple hocasının etkileri ve içinde bulunduğu atmosfer romana yansımıştır.

Safiye Erol'un fikri dönüşümünü tamamladıktan sonra kaleme aldığı bu roman, derinlemesine aldığı konuları ve tahlilleriyle onu *Ciğerdelen*'den daha önemli kılar: “Çok büyük acılardan, çok büyük gönül kırıklıklarından sonra insanın hem kendi gücüyle hem de bir yandan tasavvufun etkisiyle nasıl ruhunu arıtabileceğini, yeniden bu dünyaya gelebileceğini, yaşadığı dünyada yok olmayı göze aldıktan sonra aynı dünyada fakat başka bir şekilde gözlerini açabileceğini, çok büyük ruh tahlilleriyle” dile getirmiştir.(İleri, 2002:62)

Selim İleri, *Dineyri Papazı*'ndaki ana karakter Gülbün'ün Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Nur Baba* (1922) isimli romanındaki Nigar karakterine benzediği hatta ruh ikizi olduğunu söyler. Ancak Erol'un inceliklerle örülü, alçakgönüllü yaklaşımına karşılık, Yakup Kadri'nin ibret verici ve yargılayıcı bir yaklaşımla karakterleri oluşturduğunu belirtir. (İleri, 2015:130)

Konu olarak önceki yazdığı roman ve hikâyeleri gibi aşkı ele alır. Gülbün ve Mehmet Ayhan Cimsitoğlu'nun aşkı üzerine bina edilen kurgu, Gülbün'ün dostlarıyla oturduğu bir akşam bu ilişkiyi anlatmasıyla başlar. Geriye dönüş tekniği ile yazılan eserde aktüel zaman 1949 yılıdır. Gülbün'ün geçmişiyle ilgili bir olayı anlatmasıyla başlayarak ilerleyen romanda vak'a içinde vak'a tekniği *Ciğerdelen*'den daha girift bir haldedir. Roman kimi zaman Gülbün'ün çocukluk yıllarına giderken kimi zaman da asıl olayın teşkil ettiği 1942 yılına gider. Bu şekilde hatırlamalar ve geriye dönüşler yapılarak eser karmaşık şekilde inşa edilir: “Aşkın en yoğun olduğu dönem 1942-1943 yıllarıdır. Arkadan Ayhan'ın ihmalleri, keyfi dargınlık-barışıklıklarıyla aşk huzursuz bir devreye girer. Sevginin ve ızdırabın çeşitli tezahürleri ile yıllar geçip gider. 1944-1948 yılları bu hatıraların ışığında okuyucuya karışık şekilde aktarılır.” (Uğurcan, 2001:41) Safiye Erol belki de Gülbün'ün hayatın o dönemini unutmak istediği için olanları karmaşık olarak sunmuştur. Bu sebeplerden eserde tanrısal bakış açısı hâkimdir. Böylece olayların başını ve sonunu

bilir, kahramanların iç dünyasına eğilir. Özellikle Gülbün'ün iç dünyası yansıtılarak psikolojik tahlillere girilir.

Safiye Erol, romana adını veren *Dineyri Papazı*'nı tesadüfen seçmemiştir. Bu kart iskambil oyununda bir uyarı anlamı taşır. Karo Papazı olarak da bilinen Dineyri Papazı hikâyeye göre iskambil kartlarını da icat etmiş bir kraldır. Ancak ülkesinde ve dünyada, insanların bu kartlar yüzünden kumar batağına saplandığını öğrenince üzüntüsünden kollarını kestirir. Romanın sonunda da Ayhan, Gülbün'e yaptıklarından dolayı ölene dek nedamet duyar.

2.1.4.2. Romanın İçeriği

Romanın ilk bölümü “Ketaki Derler Bir Hint Çiçeği Vardır” adındadır. Talat Bağcı'nın evinde toplanmış olan Gülbün ve arkadaşları, Talat Bey'in sohbetini dinlemektedir. Talat Bey, Gülbün'ün fakülte arkadaşı olan Ercüment ile Gülbün'ün en yakın arkadaşı ve Ercüment'in ablası olan Güzin'in amcasıdır. Diğer bir roman kahramanı Bülent ise Ercüment ve Gülbün'ün fakülte arkadaşıdır. Sık sık Şeyh Tayyar Kemteri Birkul ile görüşüp sohbet ettiğini bilinen Talat Bey, bu bölüme adına veren aşk çiçeği Ketaki'nin hikâyesini anlatmaktadır.

Ketaki Çiçeği'nin hikâyesi Hindistan'da geçmektedir. Akıl tanrısı Brahma, Ketaki çiçeği ile birlikte aşk yolculuğuna çıkarak aşkın son basamağına kadar gideceğine dair aşk tanrısı Şiva'yla iddiaya girer. Brahma, çıktığı bu yolculuğun çetinliğine dayanamaz ve yarı yolda kalır. Ketaki çiçeği ise aşkın son basamağına kadar çıkıp dönüş yoluna geçmiştir. Yolda Brahma ile karşılaşan Ketaki, bu yolculukta görüp öğrendiklerini ve yaşadıklarını Brahma'ya anlatır. Çünkü Ketaki yaşadığı ve gördüğü şeylerin herkes tarafından öğrenilmesini ister. Brahma da ondan öğrendiklerini sanki kendisi yaşamış gibi Şiva'ya anlatır. Brahma'nın yalan söylediğini ve Ketaki'nin de yalancı şahitlik ettiğini anlayan aşk tanrısı, Brahma ve Ketaki'ye lanet okur. Şiva, Brahma adına Hindistan'da mabed yapılmamasını ve

Ketaki'nin de adının unutulup giderek aşk mabedlerinde anılmamasını söyler. Ketaki, aşk yolunun son basamağına kadar çıkıp dönmeyi başarmıştır ancak sonunda tanrıların gazabına uğramıştır. Bu hikâyenin ardından ilk bölüm biter ve 1942'de başlayıp ona yedi sene kabir azabı yaşatan aşk macerası anlatılmaya başlanır. Böylece romanda ikinci bir kurgu inşa edilerek “kurgu içinde kurgu” tekniği başlar.

Romanın ana kahramanı Gülbün, öksüz ve yetim bir çocuk olarak büyür. Besleme olarak yaşadığı İtalyan Luçi ailesinin evinde çocukları Rino'ya dadılık yapar. Gülbün'ü oğullarından ayrı tutmayan ailenin kızı gibi yaşayarak büyür ve tıp fakültesine girer. 1941 yılında İtalya'ya dönmek zorunda kalan ailenin evinden ayrılarak daha önce Luçilerde hizmetkârlık yapmış olan Müyesserlerin evine pansiyoner olarak girer. Müyesser bir sene önce Luçi ailesinin yanından ayrılarak Akif Kaptan'la evlenmiştir. Tüm bunlar olurken Gülbün tıp fakültesinde dördüncü sınıf öğrencisidir.

Gülbün, bir yandan eğitimine devam ederken bir yandan da okul harçlığını ve pansiyon parasını çıkartmak için çalışmaktadır. Babasından kalan yetim aylığı yetmediği için hastanelere gece nöbetine, evlere iğne vurmaya gider. Luçilerin yanındayken aldığı eğitim sayesinde iki tane öğrenciye de matematik ve Fransızca dersi vermektedir.

1942 senesinin sonbaharı, Gülbün'ün hayatında yaşayacağı en büyük acının ve aşkın başlangıç tarihidir.

Gülbün, okula gidiş gelişlerinde bindiği vapurdaki insanları inceleyerek çeşitli teşhislerde bulunmaktadır. Bir gün bindiği vapurda yaşlı ve evli iş adamı Mehmet Ayhan Cimşitoğlu ile karşılaşır. Ayhan'ın tavırlarından görgüsüz biri olduğunu düşünse de ilk görüşte âşık olur. Onunla tekrar karşılaşma isteği, bindiği bütün vapurlarda gözlerinin onu aramasına sebep olur. Bu arada evde Müyesser'e devamlı iskambil falı baktırmaktadır. Falda her defasında Dineyri Papazı kartı açılır, bu yüzden adını bilmedikleri Ayhan Bey'in adı Müyesser ve Gülbün arasında “Dineyri Papazı” olarak kalır.

Gülbün ve Ayhan sonunda tanışır ve aralarında gelgitlerde dolu bir aşk başlar. Gülbün, Ketaki çiçeğinin aşka ulaşma yolunda çektiği mihnetler gibi yaşadığı her şeye kanaat edip Ayhan'ın yaptığı şeyleri sineye çeker. Aşkta almaktan ziyade vericilik yapan Gülbün bu sebeple derslerini ihmal etmeye başlar. Ayhan'la ilk buluşmaları Ayhan'ın kadınlarla görüşmek için tuttuğu garsoniyerinde olur. Bu buluşmalar birkaç ay devam eder. Gülbün, bu garsoniyere gelerek Ayhan'ın metresi olmayı kabul eder ancak Ayhan'ın vermek istediği paraları kabul etmez. Çünkü para karşılığı bedenini satan kadınlardan olmadığını, ona âşık olduğu için onunla birlikte olduğunu göstermek ister. Gülbün bu buluşmalarda Ayhan'ın çok farklı yüzlerini de görür. Ayhan, ona kimi zaman merhametli bir baba şefkatiyle yaklaşırken kimi zaman da zalim ve zorba davranışlar sergiler.

Ayhan'ın Gülbün'e karşı beslediği dengesiz ve karışık duygular aslında geçmişinden gelmektedir. Dört kız çocuğundan sonra doğan evin tek oğlu Ayhan Bey, çocukluğunda aşırı şımarık büyütülmüştür. Cimşitoğlu evinin hanımları, Ayhan'ın etrafında pervane olarak dolanmış, bir dediği iki edilmemiştir. Bu sebeple Ayhan evin hanımlarına kan kusturur, kadınlara türlü oyunlar oynayarak onları parmağında oynatmayı da öğrenmiştir. Hemen her yerde Gülbün'ü aşağılayan fakat kendisine koşulsuz şartsız sevgi ve saygı bekleyen Ayhan, Gülbün'e devamlı olarak da ailesini, karısına olan saygısını ve ailesiyle yaşadığı olayları anlatır. Ayhan, Gülbün'ün maddi açıdan bir talepte bulunmayışından ve arkadaşlarıyla görüşmesinden de hoşlanmaz. Gülbün ve Ayhan'ın garsoniyer evinde devam eden çalkantılı ilişkileri, 1943 Haziran'ında Ayhan'ın hastalık sebebiyle seyahate çıkacağını söylemesi üzerine biter. Gülbün, bu ayrılığın ardından hem parasal hem psikolojik bir çöküşe girer. Sık sık kendini ve Ayhan Bey'in tavırlarını sorgulayan Gülbün'ün, sağlığı da bozularak okula da devam etmesini engeller.

Bu esnada Güzin'in terzihanesine gelenlerden Ayhan ve ailesi hakkında bilgi alır. Çevresine çok merhametli, sevecen ve yardımsever gözüken Ayhan, insanların gözünde adeta bir hayır babasıdır. Geleneksel ve muhafazakâr bir yapıya sahiptir, dilinden dualar düşmez. Gülbün, Ayhan'ın toplum içindeki saygın ve kibar halinin

garsoniyerdeki halinden bambaşka olmasının nedenini sorgular. İki ay boyunca Ayhan'ı göremeyen Gülbün, bazen onun var olduğunu iddia ettiği hastalığından dolayı öldüğünü, bazen de kendisini terk etmek için bahane bulduğu düşünür. Günlerce ondan bir haber bekler ve bu süre içinde sinirleri iyice yıpranır. Bir gün İstanbul sokaklarında Ayhan'la karşılaşır. Ayhan'ın kendisiyle konuşmak istememesi, başından atmaya çalışması üzerine Gülbün'ün psikolojisi iyice bozulur. Ayhan'ı ve onunla yaşadıklarını unutmamak için mekân değişikliği yapan Gülbün, bu arada sık sık kendinin düşmüş bir kadın olup olmadığını sorgulayarak yaşadıklarından utanç ve pişmanlık duyar.

Gülbün, Müyesser ve Akif Kaptan'la kaldığı evden taşınarak bir süre Güzin'in dikiş atölyesinde kalır. Ancak Ayhan Bey'in ve ailesinin tesadüfen bu atölyeye müşteri olarak gelmesiyle birlikte buradan ayrılır. Bir müddet Doktor Bülent'in muayenehanesinde kaldıktan sonra Talat Bağcı'nın evine geçerek orada çalışmaya başlar. Gülbün burada Talat Bey'in arkadaşı Nakşî Şeyhi Tayyar Bey'le tanışır. Onunla sohbetler eden Tayyar Bey, Gülbün'ü düştüğü manevi çukurdan kurtarmaya çalışır. Yine Gülbün'ü ziyarete gelen bir başka isim Dr. Bülent Bey de Gülbün'ün kurtuluşu için ilmi önerilerde bulunur.

Tüm bunlar yaşanırken diğer tarafta da Gülbün'e marazi bir aşkla bağlı olan Ayhan Bey, Gülbün'ü her gittiği yerde bulur ve rahatsız eder. Ayhan Bey'in yaptığı dengesizlikler yüzünden gittikçe psikolojisi bozulup zayıflayan Gülbün, geçirdiği baygınlık sonucu 1947 yılında Cerrahpaşa'ya yatırılır. Hastane doktorlarının “ümitsiz vak'a” olarak değerlendirdiği Gülbün, kendisini sık sık ziyarete gelen Şeyh Tayyar Bey ve arkadaşlarının desteği sayesinde kurtulur.

Gülbün, hastanede yatarken rüyasında yakılıp yıkılmış ağaçlar görür. Sadece ıhlamur ağacının bu küller içinde tomurcuklanmasını, kendisini ziyarete gelen Şeyh Tayyar Bey'e yorumlatır. Tayyar Bey, Gülbün'ün artık kendini suçlamayı bırakmasını söyler çünkü artık Ayhan'a duyduğu aşkı kendi varlığında eriterek yeniden doğma vakti gelmiş, yıkıntının içinden ıhlamur filizlenmiştir.

Böylece Gülbün, yedi sene önce saf bir halde girdiği garsoniyerde tam bir ölüm yaşamış, çektiği acılarla aşkının kefareti ödemiş yıllar sonra yine eski saflığına geri dönmüştür. Gülbün, hastaneden çıkar çıkmaz milletine duyduğu borcu ödemek adına tıp tahsiline geri döner ve yıllardır kendisini sevmekte olan fakülte arkadaşı Dr. Ercüment’le evlenir. Gülbün’ün arkadaşı terzi Güzin de Dr. Bülent Bey’le evlenir. Diğer yandan yıllardır çocuk sahibi olamayan Müyesser ve Akif Kaptan da özlemini çektikleri çocuğa kavuşur.

Eser, Gülbün ve Ercüment’in Edirne’deki Selimiye Camii’ni ziyaret etmesi ile bitirilir. Burada kendi özlerini bularak asıl önemli olanın vatana hizmet olduğunu kavrarlar.

2.2. LEYLAK MEVSİMİ

Erol’un Milli Mecmua’da 1927-1931 yılları arasında yayımlanan altı hikâyesi ve 1940 yılında Politika gazetesinde dört gün boyunca neşredilen bir hikâyesi Halil Açıkgöz tarafından 2010 yılında kitaplaştırılarak bir araya getirilir. Romanlarında olduğu gibi hikâyelerinde de ana tema aşktır. Anlatıcı ya başından geçen yahut da tanık olduğu bir aşkı okuyucuya sunar. Hikâyelerdeki olay, zaman mekân ve kişi kadrosu değişse bile öz aynı kalmıştır. Genel olarak kahraman anlatıcının ağzından anlatılan hikâyelerde kahramanın adı verilmez ve olaylar da diyaloglarla okuyucuya sunulur. Erol, hikâyenin sonunda okuyucuya seslenerek varlığını belli eder.

2.2.1. Metruk Yalıda Garip Bir Gece

Hikâye Müdire Zehra ile Orhan arasında geçer. Zehra’nın sürekli satranç oyununda yenilmesinden dolayı Orhan’ın yemek tekfini kabul ederek Orhan’ın evine misafir olur.

Orhan dedesinden kalma metruk yalısında yenen bu akşam yemeğinin ardından, Zehra’ya olan hislerini açığa vurur. Zehra ise altı sene önce ölen kocası

Muzaffer'in ardından ilk defa bir insana karşı hisler beslediğini söyler. Ancak Zehra'nın kocası Muzaffer, ölmeden önce kendisine evlendikleri tarih olan iki Eylül gününü -yani o günü- sadece kendisini anmak için ayırmasını istemiştir. Orhan bu vasiyeti öğrendikten sonra Zehra'nın kararına saygı duyar ve onunla evlenme niyetini söyler ancak Zehra hiçbir cevap vermez. Aşkın her şeyden kutsal olduğunu bilen Orhan ve Zehra'nın içinde kendi nefisleriyle bir mücadele başlar. Zehra Orhan için “nefsine hâkim olamayan milletine de hâkim olamaz” diye düşünür. Burada romanlarında da gördüğümüz fertten topluma açılım fikri önemli bir ayrıntıdır.

Sabaha karşı görevinin başına dönmesi gereken Orhan'ın Müdire Zehra Hanım'a :“Allah seni bana kısmet etsin.” sözü ile hikâye son bulurken yazar devreye girer ve hikâyenin aslında böyle cereyan etmediğini, Zehra'nın hatırı için değiştirdiğini söyler. Olaylar Orhan ve Münire etrafında şekil alırken sevginin varlığını ezelden tanıma hissi hikâyenin önemli bir ayrıntısını oluşturur. Kahramanlar diyaloglarla ve geriye dönüşlerle tanıtılır. Anlatıcı üçüncü tekil kişi ve tanrısal bakış açısı hâkimdir.

2.2.2.Aleksandra Filipovna

Bu hikâye kahraman bakış açısıyla yazılmış olup olaylara yakından tanık olan yazar, İsviçre'de tahsil görürken tanıştığı Aleksandra ve Kudret'in aşkını anlatır.

Aleksandra, bir Rus generalinin kızıdır. Rus hanedanlığından bir prensle nişanlıdır ancak nişanlısı ölünce İsviçre'ye yerleşerek modellik yapmaya başlar. Bu esnada tahsil için İsviçre'de bulunan anlatıcıyla tanışır. Aleksandra Türk arkadaşları aracılığıyla Kudret'le tanışıp ona âşık olur. Ne var ki Kudret, zengin ve okumaktan ziyade hovardalık peşinde olan ciddiyetten uzak birisidir. Dededen zengin olan Kudret bir yandan paralarını har vurup harman savurarak küçük aşk maceraları peşinde koşarken diğer yandan da Aleksandra ile aşk yaşar. Ancak bu aşk Kudret'in paralarının bitip Aleksandra'nın kuru bir veda ederek İstanbul'a dönmesiyle son

bulur. Bir zaman sonra Kudret harp zengini bir adamın çirkince bir kızıyla evlenir ve lüks yaşantısına devam eder. Aleksandra, bu haber karşısında uzun süre nekahet döneminde kalır. Bir zaman sonra Aleksandra'nın toparlanarak hayatına devam ettiğini hatta zengin fakat yaşlıca bir adamla evlendiğini haber alan kahraman anlatıcı, Aleksandra'yı ziyaret eder. Arkadaşının artık eskisi gibi hayat dolu olmadığı fark eden anlatıcıya Aleksandra artık ömrünün kışına girdiğini, eskisi gibi canlı olmadığını söyler. İstanbul'a döndüğünde tesadüf eseri Kudret'i gören anlatıcı onun canını yakacak sözler söylemek ister. Ancak Kudret de tıpkı Aleksandra gibi konuşur: "Biz artık hayatın kışına girdik. Bizde artık yaz geçti." Bu sözden sonra anlatıcıda Kudret'e karşı oluşan nefret yerine acıma duygusu hâsıl olur.

Anlatıcı olayların tanığıdır ve hikâyenin sonunda kendi hikâyesi ile bağlantı kurar.

2.2.3. İlk Efendim Pomak Ali Efendi

Bu hikâyenin iki anlatıcısı vardır. İlk olayın geçtiği yakın tarihli anıyla başlayan kahraman anlatıcı, diğeri ise uzak zamanlı anıyı anlatan Keşanlı Hesna Hanım'dır.

Safiye Erol, Keşanlı Hesna Hanım'ı anlattığı bu hikâye ve devamı niteliğindeki hikâyede çokça mizahi unsur kullanmış, kahramanları kendi yörelerine göre konuşturup canlı tasvirlerle hikâyelerini güçlendirmiştir.

Hikâye, Hesna Hanım'ın kahraman anlatıcı konumundaki genç kadını tekrar ziyaret etmesiyle başlar. Hesna Hanım gençliğinde iki kez evlenmiş, Ferecik'ten göçme bir Türk'tür. İlk evliliğini Pomak Ali Efendi ile yapmıştır. Anlattığı anı bu evliliğe dairdir.

Hesna Hanım'ın babası Balkan Harbi zamanında Ferecik'te telgraf müdürlüğü yaparken Pomak Ali Efendi adındaki bir ihtiyat zabiti Hesna Hanım'la

evlenmek istemiş ancak hem Hesna Hanım hem de ailesi bu evliliği istememiştir. Aile Ferecik'ten İstanbul'a kaçtığında bile onların peşini bırakmamıştır. En nihayetinde Ali Efendi'nin bu ısrarlarından bıkararak evliliği kabul eden Hesna Hanım türlü zorluklar yaşar. Kendisini devamlı rencide edecek söz ve davranışlarda bulunarak sözel şiddet uygulayan kocası yüzünden Hesna Hanım devamlı çileden çıkıp bağırmasına sebep olur. Ali Efendi'nin tayininin Çanakkale Biga'ya çıkmasıyla bir müddet rahatlayan Hesna Biga'da da Ali Efendi'nin 'senin üzerine kuma getireceğim' benzerindeki cümlelerine dayanamaz ve kendisinin de evlilik hayatı içinde başka biriyle sevgili olduğunu söyler. Ali Efendi duyduklarından sonra karısını boşar. Gelişen olaylar neticesinde İstanbul'a dönen Hesna Hanım bir müddet sonra Laz Sıdkı isminde biriyle evlenir. Ama onda da aradığı mutluluğu bulamadığını söyleyerek hayat hikâyesinin bu perdesini sonlandırır.

2.2.4.Laz Sıdkı'nın Florya Hovardalığı

Hikâye, daha önceki hikâyenin başkahramanı olan Hesna Hanım üzerinden gitmektedir.

Yine önceki hikâyede olduğu gibi Hesna Hanım, kahraman anlatıcı konumundaki kadın arkadaşına gider. Anlatıcı, Hesna Hanım'ı bu sefer daha yaşlanmış bulur. Birkaç sohbetten sonra ona ikinci kocası Laz Sıdkı'yı Florya'da çapkınlık ederken nasıl yakaladığını sorar. Böylece geri dönüş yaparak Hesna Hanım'ın anısı okuyucuya onun ağzından aktarılmaya başlanır.

Hesna Hanım, annesinin Keşan'dan geleceğini bildiren bir telgraf alır. Annesinin geleceği gün, onu karşılamak üzere kocası ile beraber Florya'ya gitmeye niyetlenir. Ancak Laz Sıdkı ona kahvede işlerinin olduğunu söyler ve cebine az bir miktar para koyarak Hesna Hanım'ı sinemaya yollar. Hesna Hanım elindeki paranın yetmeyeceğini bildiğinden Taşkasab'ta oturan ahabına doğru yol alır. Bu esnada Laz Sıdkı, bekârlığında da sevgilisi olan Tatar Ayşe isminde bir hanımla kol kola

Şehremini'den Florya'ya gider. Ancak yolda Hesna Hanım'ın da arkadaşı olan Şehriban Hanım bu vaziyeti görür ve olanları arkadaşına anlatmak için Hesna Hanım'ın gittiği Taşkasab'taki eve gider. Durumu öğrenen Hesna Hanım aceleyle evden çıkarak kocası ve Tatar Ayşe'yi aramaya başlar.

Florya'da kocasını ve metresini ararken kocasının arkadaşı Hüsmen Ağa'yı görür. Hüsmen Ağa, durumu bildiği için önce arkadaşını korumak amaçlı Hesna Hanım'ı uzaklaştırmaya çalışsa da Hesna Hanım'ın kararlı olmasından ötürü arkadaşını ele vermek zorunda kalır. Hesna Hanım, kocası ve onun sevgilisini yemeklerle donatılmış bir sofranın başında yakalar. Tatar Ayşe önce saklanmaya çalışsa da sonrasında Hesna Hanım'a kocasının durumdan haberdar olması halinde kendisini boşayacağını söyleyerek hiçbir şey söylememesi için yalvarır. Öte yandan Laz Sıdkı gayet pişkin bir şekilde davranarak Hesna Hanım'a kendisini affettirdiği gibi bir de üzerine akşam yemeği siparişi verir. Hesna Hanım yuvasının dağılmaması için olanları sineye çeker ve evine döner.

Anısını bitirdikten sonra, ölen eski kocası Pomak Ali Efendi ile şimdiki kocası Laz Sıdkı arasında da bir kıyaslama yapar ve hikâye böylece sonlanır.

Önceki hikâyelere nazaran bu iki hikâyede de anlatılan kişiler daha halktan insanlardır. Kimi yerde Trakya ağız ile konuşmalar geçer. Eğitimleri hakkında herhangi bir bilgi verilmese de yüksek eğitilmiş olmadıkları sezdirilir.

2.2.5.Leylak Mevsimi

Hikâyenin başkahramanı aynı zamanda hikâyenin de anlatıcısı konumundadır. Kahramanın ağzından geriye dönüşlerle yazılmış bir hikâyedir.

Anlatıcı, okul müsameresinde çocukluk arkadaşı Güzide ve kocasını görür. Yeni evlenmiş olan Güzide'nin kullandığı lavanta kokusu, anlatıcıyı geçmişe götürür

Kahraman yıllar önce gittiği bir Avrupa seyahatinde Petruşka adında bir adama âşık olur. Petruşka kendisine bir lavanta parfümü hediye eder.

Güzide kendisinden kat be kat güzel ve varlıklı olmasına rağmen çocukluğundan beri onu kıskanmıştır. Müsamere günü de gözlerini hikâye başkişisinden alamamış bu durumu anlatıcı da fark etmiştir. Ertesi gün uzun bir yürüyüşe çıkan anlatıcı hem kendi hayatının bedbahtlığını hem de Güzide'nin çocukluğunda ne kadar el üstünde tutulduğunu anlatan anekdotları okuyucuya aktarır. Bütün bu çağrışımlara sebep olan şey aslında, kendisinin de yıllar önce baharı, saadeti ve ebedi aşkı çağrıştıran mutlu günlerinden kalma o koku, aynı zamanda Güzide'nin leylak kokulu parfümüdür.

2.2.6.Dört Kişi

Bu hikâye, İrfan, Seniha, Fahri ve Güzin isimli dört kişi arasında geçen çapraşık bir aşk ilişkisini ele alır. Her kahraman kendi bakış açısı ile olayları anlatır. İki de evli olan Seniha ve Fahri'nin birbirine âşık olmasıyla bütün dengeler alt üst olur.

İrfan Bey Seniha ile evlidir ve ona çok âşıktır. Tabiri caizse Seniha'nın elini sıcak sudan soğuk suya sokmaz. Seniha da bu kendinden oldukça büyük kocasına karşı büyük bir hürmet, sevgi beslemektedir. Ancak her ne kadar ona hürmet edip muhabbet beslese de âşık değildir. Beş yıllık evlilikleri boyunca yaşlı kocasına sadık olmuştur. Fakat aile dostlarının akşam yemeğinde tanıştığı Fahri'ye âşık olur. Güzin'in kocası olan Fahri, bir gemi kaptanıdır. İkisinin de birbirine âşık olduğunu fark eden İrfan Bey buna bir çare aramaktadır.

Fahri'nin karısı Güzin ise hikâyedeki en masum kişidir. Dayısı Hüsametdin Paşa'nın yalısına gittikleri gün tanıştıkları Seniha ve İrfan Bey'in zengin ve şatafatlı yaşantılarından etkilenip içine kapandığını sandığı kocasının aslında Seniha'ya âşık olduğunu anlamamıştır. Güzin'e göre Seniha ve kocası zenginliklerinden ötürü

şımarık ve züppedirler. Çevresinde olanlardan haberi olmadığı gibi Fahri ve Seniha arasındaki elektriğin bir nefret enerjisi olduğunu sanmaktadır. Fahri ise Seniha'yı unutmanın yollarını arayıp denizlere açılrsa da fayda etmez Çünkü bu aşkının daha da alevlenmesine sebep olur.

Öte yandan İrfan Bey karısını alıp yurtdışına çıkararak Fahri ile aralarındaki aşka son vermek ister. Fahri'nin de olduğu son buluşmalarında devamlı İsveç'e seyahat etmekten bahseder. Niyeti Seniha'nın Fahri'yi bu seyahat aracılığıyla unutmasıdır. Aynı esnada Seniha da bu aşkı unutmak için kocasının onu yurtdışına götürmesini isteyecektir.

2.2.7.Gel Seninle Dertleşelim

Bu hikâye Safiye Erol'un hayatından örnekleri ve hayata bakış açısını en iyi anlatan öyküdür. 1940 yılında yazılmış olması önceki hikâyelerine nazaran daha sağlam yapıda olmasını sağlamıştır.

Hikâye, kahraman anlatıcının Handan isimli çocukluk arkadaşı ile karşılaşması ile başlar. Anlatıcı geri planda Handan ise ön planda olarak geriye dönüşlerle yazılmış olan anı tarzı bir hikâyedir.

Anlatıcı, dış doktorundan çıkmış yol boyu yürürken karşısına eski bir arkadaşı olan Handan'a rastlar. Uzun süredir görüşmeyen iki arkadaş biraz dertleşmek için bir çay bahçesine otururlar. Bu esnada olay geçmişe dönerek, Handan'ın geçmişi hakkında bilgi verilir.

Handan, on beş yaşındayken komşu köşkün on yedi yaşındaki oğluyula evlenir. Ne var ki bir müddet sonra boşanırlar ve Handan tahsil için Fransa'ya gider. Başarılı bir çocuk doktoru olarak yurda dönen Handan, Himaye-i Etfal'de görev alır. Handan bu esnada çocukluk arkadaşı olduğu Turgut'u yıllar sonra karşısında görünce âşık olur.

Handan, Turgut'un gerçek adının bu olmadığını söyler. Çünkü âşık olduğu adamın duyulmasından korkar. Turgut zaten yıllardan beri Handan'a âşıktır, fakat Handan'ın evlenmesi ve sonrasında boşanarak kendini ilim öğrenmeye adanması gibi sebeplerden dolayı açılmamıştır.

Turgut, Handan'ın da kendisine âşık olduğunu öğrenince onunla derhal evlilik bahsini açmış, Handan'ın işini bırakıp yalnız kendisi ve eviyle ilgilenmesini istemiştir. Ne var ki Handan idealist bir doktordur. Anadolu'da yardım bekleyen çocukların olduğunu bilmektedir. Birbirlerine zıt hayat idealleri yüzünden ayrılırlar. Handan, vatana hizmet için aşkından vazgeçmiştir. Hayat içinde aktif rol alan pek çok kadının başına gelebilecek bir olay olduğunu söyleyen Handan, böyle kadınları da münevver olarak tanımlar.

Handan karakteri, Safiye Erol'un hikâyeleri arasında kendi dünyasını en net yansıtan kişidir. Kendisi de idealleri uğruna Hintli sevdiğinden ayrılmak zorunda kalan Safiye Erol, Handan'ı da aynı yoldan geçirmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SAFİYE EROL'UN ROMAN VE HİKÂYELERİNDE KADIN

Safiye Erol'un eserlerinin merkezinde aşk temi yer alır. Durgun suya bırakılan taşın suda dalga dalga yayılması gibi Safiye Erol'un eserlerindeki aşk da insandan insana oradan da Allah'a ve topluma doğru bir açılım gösterir. Aşkın çeşitli yönlerini gören kahramanlar mecazi aşktan ilahi aşka yönelerek kendini Hakk'ın ve halkın hizmetine adar. Eserlerinde aşk teminin kaynakları ise Hint kültürü, tarih, efsaneler ve elbette ki Hintli mücahide duyduğu aşktır. Bütün yazılarında göze çarpan kadın duyarlılığıdır.

Açıkgöz'e göre Erol'un bu kadın duyarlılığı gerek Batı gerekse Doğu kültüründen damıtılmış olduğu duygu ve düşüncelerin, insanı, eşyayı, mekânı ihmal safi bir aşkla yoğurarak homojen bir hale getirmeyi başarmasından kaynaklıdır. Ancak Erol'daki bu kadın duyarlılığı klasik feminist anlayışın dışındadır. (Açıkgöz, 2001:84)

Erol'un kadın kahramanları genel olarak musiki ve edebiyat gibi sanat dallarıyla uğraşan, Doğu ve Batı'nın olumlu yanlarını kendi bünyelerinde birleştirmiş aydın kişilerdir. Aşk hayatlarında uzun ve çetrefilli bir yoldan geçerek Allah'a ulaşmayı başaran kadın kahramanlar, yeniden doğmak için gereken gücü kendi mevcudiyetlerinden alır. Yazar, âşık konumuna genellikle kadınları oturtarak onların iç dünyalarını ve verdikleri savaşları bize yansıtır. Roman ve hikâyelerindeki ana temanın aşk olmasının yanı sıra, eğlence hayatı, spor, şehirler, inançlar, tarih şuuru, nesil çatışması, Doğu - Batı çatışması, moda, güzel sanatlar gibi temalar da eserlerinde görülür.

Erol, özellikle *Ülker Fırtınası* ve *Kadıköyü'nün Romanı*'nda kadın kahramanları Doğu ve Batı kültürlerinin bir sentez kişisi olarak karşımıza çıkarır. Bu romanlarda Doğu ve Batı birer kutup ya da seçenek değil, tam aksine, yaşadığımız coğrafyanın bir sonucu, kaderi olarak sunulur. *Ülker Fırtınası*'ndaki ana karakter Nuran, Batı'dan edindikleri ile Doğu'yu yeniden değerlendirmek zorunda kalır. (İleri, 2015:318)

Yazarın *Dineyri Papazı*'ndaki Gülbün, *Kadıköyü'nün Romanı*'ndaki Mihriban ve *Ülker Fırtınası*'ndaki Nuran karakterleri, sevgililerinin evli olmasına rağmen onlardan ayrılmaz ve ilişkilerini uzun bir müddet daha devam ettirirler. Bu kahramanların eşleri basit, zayıf, sırdan bir ev kadını biçiminde tasvir edilir. Ana kadın karakterle kıyaslandığında oldukça silik bir görüntü çizen bu ev kadınları, rakiplerinin güzelliği ve asaleti karşısında hep ezilmeye mahkûmdurlar.

3.1.Kadın ve Aşk

Selim İleri'nin ifadesiyle 'aşkı en iyi anlatan yazar' olan Safiye Erol, romanlarında aşkı ve kadını ön planda tutmuştur. Aşkın bütün evrelerini geçirerek hakikate ulaşan kadın kahramanlarda kendi hayatından izlere rastlandığı için otobiyografik özellik de taşır. Kendi deyimiyle "Ketaki çiçeği³ gibi, yaşadığım o en büyük insanlık macerasını, Akıl tanrısı Brahma'ya anlatırmış gibi, insan kardeşlerime anlatarak, Ketaki çiçeğinin cüretini gösterdim." (Yeşim, 1964:11) diyerek, kendi yaşadığı aşk deneyimini okuyucularıyla paylaşmıştır. Eserlerinde ayrılığın acısını tarif ederken de o acıyı bütün şark kadınları adına yaşadığını (Kandemir, 1949:4-5) belirtmiştir.

Erol'da aşk ve sonunda hakikate ulaşma olgusunun temeli Allah ve peygamber sevgisi üzerine kuruludur. Kadınların bilerek veya bilmeyerek eşlerinde Peygamberimizin vasıflarının izlerini aradığını, bulabildikleri nispette mutlu, bulamadıkları nispette bedbaht olduklarını belirtir.(Erol, 2016:38,48) Tanrı'yı bulmasının ön koşulu olarak da "Hâlikı bilerek kendisini bulmasıyla başlar." (Ayverdi- Araz- Erol- Huri,2017:297) *Yine Çölde Biten Rahmet Ağacı*'nda yazar Hz. Muhammed'in ümmetine izzet ve saadetten başka aşkın da miras kaldığını, âşıkların ve sadıkların alınanda kıyamete kadar parıldayacağını aktarmıştır.(Erol, 2016:12)

Aşkın maddeden manaya geçiş sürecini işlemek için eserlerinde oluşturduğu kahramanların hayatlarını aşkın safhalarına göre şekillendirir. Gerçek dünyada yaşanan aşkı hiçbir mübalağaya gerek duymadan, değer yargısı dağıtmaktan, ahlaki

³ Hint mitolojisine göre Akıl tanrısı Brahma ve Ketaki çiçeği, aşkın esrarını ve en gizli anlamlarını bulmak için yola çıkar. Uzun ve zahmetli yolculuğa rağmen Brahma hedefe ulaşamazken Ketaki çiçeği ulaşır ve dönüş yolunda Brahma ile karşılaşır. Ona gördüklerini, aşkın manasını, âşıkların zahmetini ve bu kutlu yolun yüceliğini anlatır. Ancak Hindistan'a döndüklerinde Brahma çevresindekilere yalan söyler ve menziline ulaşmış gibi Ketaki çiçeğinden duyduklarını anlatarak Ketaki çiçeğini de yalancı şahit yapar. Ancak tanrılar tanrısı Şiva, Brahma'nın yalan söylediğini anlayarak onun adının yeryüzünden silinmesi için beddua eder. Ketaki çiçeğinin ise bir daha aşk ayinlerinde bulunamayacağını söyler.

yargılama yapmaktan kaçınarak; karakterlerini yalnızca canlandırmaya çalışır. Murat Belge, bu durumunu onu diğer Türk romancılardan ayıran en önemli özelliği olduğunu belirtmiştir.(Belge, 2002:9) Safiye Erol'un Aşkını hak edene vermeyi düşünen kahraman onu bir sır gibi saklar. Ancak en olmadık yerde aniden hayatını değiştirecek kişiye âşık olur. Çünkü Safiye Erol'a göre aşk, "vakıta bir lahza işi, bir yıldırım darbesidir." (Erol, 2016:43) Kişi âşık olduktan sonra her şey bahar havasında ilerler. Ancak kahraman, sevgilisini cismi ve ruhu ile yani tüm varlığıyla kendisinin olmasını istediği an aşkın ıstırabı başlar. Safiye Erol'a göre bunun sebebini Allah'ın varlığını ve müjdelere unutarak, fani bir insandan mutluluk beklemektir:

"Yaradan'ın sevgilimizin bakışından, sesinden, dokunuşundan süzülerek bize müjdelediği ebedi saadetin tahakkukunu bir zavallı yaratılmıştan beklememizdir." (Erol, 2016:324)

Aşkın elem ve keder labirentinden sonra hakikate ulaşan kişi için daha büyük bir ödül olamaz. Çünkü sevgililer, şahıslar geçici; Tanrı'nın varlığı ve sevgisi ise kalıcıdır. Bununla hakikate ulaşan kalp de sakinleşir ve kendini topluma adar.

Romanlarda kullanılan mevsimlere göre aşkın safhaları paralel gider. Yazarın bahar mevsimi anlatırken karakterler de kendi içlerinde baharı yaşar. *Ülker Fırtınası*'nda Nuran kendi hayatının baharını yaşarken, kurgusal dünyaya da baharın gelişi tasvir edilir. Bazen de kurgusal dünyadaki mevsim, karakterlerin ruh hallerine benzetilir. Nuran, şahit olduğu kış mevsimini kendi hayatına benzeterek, ümit ve tesellinin olmadığı bir manzara olarak görür. (ÜF: 138)

Kadıköy'de Yeleli Kız olarak anılan Bedriye, kocasının vefatından sonra kimseyle gönül ilişkisi kurmamıştır. Ancak Cevizlibağ'da yıllar sonra karşısına çıkan Necdet'ten sonra Bedriye kabuğunu kırmaya başlayacaktır. Buluşma sonrası evine dönen Nuran uzun bir müddet Necdet'i düşünür. Onun genç ve yakışıklı fiziği Nuran'ı oldukça etkilemiştir. Yıllar sonra gerçekleşen bu karşılaşmayı Nuran kaderin

güzel bir karşılaştırması olduğunu, bu karşılaşmanın hayatını değiştirebileceğini, yaşadığı münzevi hayatın Necdet'le son bulacağını ve bundan sonraki yıllarının onunla geçeceğini ve bahtiyarlığa onunla ulaşabileceğini düşünür.(KR: 43)

Bedriye, Necdet'in kendisine duyduğu aşkın farkındadır. Necdet, kendisinden yaşça küçük olmasına rağmen Bedriye'ye hal ve hareketleriyle aşkını hissettirmiştir. Bedriye yıllar süren inzivasından çıkmaya hazırlanırken bunun altında yatan sebep olarak yıllarca ötelelediği sevilme ihtiyacıdır. Necdet'in kendisine duyduğu sevginin alelade bir sevgi olmadığının farkında olan Nuran, genç ve toprağın altından bir anda fıskıran bir kaynağa benzettiği Necdet'le kabuğunu kırmaya karar verir.(KR: 42)

Ne var ki Bedriye'nin Necdet'e olan ilgisi Burhan'la tanışınca yön değiştirir. Burhan'ın avdayken kolunu kırması üzerine yazdığı mektuplara ve yaptığı aramalara dönüş alamaz. Sevgisini belli etmemek için üzerine düşmek istemez ancak onu düşünmeden de edemez. Burhan'ın kadınlara olan acımasızlığı yüzünden Bedriye'ye mesafeli olması, Bedriye'nin onun üstüne daha çok düşmesine sebep olur.

Bedriye sık sık Burhan'a olan hislerini düşünür. İlk tanıştığı zamanlar onun kadınlara olan mesafesinden dolayı Burhan'a karşı duyduğu aşktan vazgeçebileceğini düşünür, kendini zorlar. Ancak ondan kaçmaya çalıştıkça daha da bağlanır. Bu durumu tabiatın bir emri, bir kader gibi görmeye başlar. Tabiatın kendi gizli kanunları olduğu ve bu kanuna uyması gerektiğini düşünen Bedriye, Necdet'i düşünürken hissettiği mukadderatı bu kez Burhan için hisseder. Kendisini Burhan'a çeken duyguların çok kuvvetli ve dayanılmaz bir cazibe olduğuna kanaat eder. (KR: 115)

Burhan'ı ziyarete giden Bedriye, karşılıklı el kol şakaları yaparken Burhan Bedriye'nin güzelliği ve çekiciliğine dayanamaz ve onu sıkıca sararak öper. Bedriye bu tavır karşısında utansa da Burhan'ın da kendisini sevdiğini düşünür. Oysa Burhan, Bedriye'nin bu aşırı güzelliğine dayanamamıştır.

Bedriye Burhan gördüğü iltifatlar ve sevdiği adam tarafından beğeniliyor olma mutluluğu ile şımarıkça tavırlar sergiler. Bedriye Burhan'ın yanında olduğu bir

gün, Necdet'le alay eder. Necdet'in kendisine karşı olan hislerinden haberdar olduğu için Burhan'ın gözünün önünde onu küçük düşürücü sözler söyler. Nitekim bu aşağılanmaya dayanamayan Necdet de Kadıköyü'nü terk ederek onlardan ve Bedriye'nin suni mutluluğundan uzaklaşır.

Bedriye ve Burhan bir süre sonra evlenirler. Yazar, evlilik sürecine giden kısmı vermeyerek okuyucusunun muhayyilesine bırakmıştır. Bedriye'nin Burhan'ın gizemli soğukluğuna ve yakışıklı fiziğine olan tutkusu yüzünden ayakları yerden kesilmiş haldedir. Evlilikleri daha onuncu gününde olmasına rağmen, Bedriye'nin yaşadığı mutluluk arzın cazibesinden kurtularak boşlukta meçhul istikametlere doğru kayan bir insan gibidir. Anlatıcı, Bedriye'nin durumunu ayakları yerden kesilmiş bir halde, ruhu, bedeni, şimdiye kadar tanımadığı bir istiğrak âlemine erdiğini söyler. Bedriye için burası bahtiyarlığın en yüksek mertebesidir ve bu hislerden dolayı mutluluk sarhoşluğundadır.(KR: 151)

Ancak mutlu günler uzun sürmez. Burhan'ın kadınlar hakkındaki fikri değişmemiştir, ona karşı duyduğu hisler tamamen Bedriye'nin fiziki özellikleriyle ilgilidir. Bedriye ve Burhan evlendikten sonra taşındıkları eve Burhan'ın şahsi birkaç parça eşyası dışında hiçbir şey getirmemiş olması Bedriye'yi kırar. Burhan'ın gözünde kendisinin bir süs yahut mutena bir içki gibi olduğunu anlar. Çünkü Burhan Bedriye'yi bir can yoldaşı, hayat arkadaşı olarak görmemektedir. Resmi nikâhlı oldukları halde kendisine metres muamelesi yaptığını hisseden Bedriye, kalbinde hissettiği sızı ile sonun başlangıcına geldiğini anlar. (KR: 164)

Bedriye Burhan'la evlendikten sonra da Burhan, Bedriye'nin iyi niyetli tavırlarını suiistimal eder. Bu duruma çok içerleyen Bedriye'nin mutsuzluğunu fark eden görümcesi Mihriban Hanım, bir zamanlar yaşadığı aşkı anlatır. Mihriban Hanım'ın yaşadığı şeylerden çıkardığı ders yaşadıklarından dolayı hiçbir zaman umutsuzluğa kapılmamasıdır. Mihriban Hanım'a göre insan, hayatında her ne olursa olsun adeta bir hacıyatmaz gibi tekrar ayağa kalkmalı, düştüğü yerden tekrar başlamalı ve talihe meyden okumalıdır. Hayatta kötü giden şeylere karşı kaderci

olmaktan ziyade irade gösterip tekrar eski yaşama arzusuna kavuşmak için çabalamak gerektiğini söyler. “Talih alayla göz kırpacak, son düşüşten kanayan taze yaralarımızı işaret edecek. Siz deyin ki: Zarar yok gelsin, inkisarı da, mağlubiyeti de, elemi de gelsin. Yeter ki saadet de gelsin, zafer de beraber.” (KR: 184)

Bedriye Burhan’la evliliğini sürdürebilmek, onun yanında olabilmek, aşkına hizmet edebilmesi için Burhan’ın her türlü mihnetine katlanması gerektiğini düşünse de yine de içindeki isyanı durduramaz.

Cumhuriyet’le beraber Türk kadını, geçmiş dönemlerdeki gibi kadın ikinci plana atılamaz, erkeğin yanında aynı haklara sahip olarak ilerler. Bunun bilincinde olan Bedriye, kocası tarafından umursanmamayı, ikinci plana atılmayı kabul edemez.(KR: 164) Burhan’ın kendisini bir metres değil eş olarak görmesi gerektiği düşüncesiyle kocasını daima evine ısındırmaya, ona evli olduğunu telkin etmeye çabalasa da başarılı olamaz.

Bedriye’nin hamile olduğunu duyan Burhan bu bebek haberini önemsemez ve bir çocuğa sahip olmanın ne gereği olduğunu umarsızca söyler. Bunun üzerine yıkılan Bedriye, kendisini sevmeyen bir adamın çocuğunu doğurmak istemez. Burhan’ın her fırsatta kendisini sonsuza kadar sevemeyeceğini belli eden vurdumduymaz hali yüzünden artık ondan gelebilecek bir saadeti bile istemez.(KR: 206)

Bütün varlığını, yaşama isteğini hatta doğmamış bir bebeğin hayatını bile Burhan’ın kendisini sevebilme ihtimali üzerine inşa eden Bedriye, Burhan’ın çocuk istemiyor oluşu yüzünden kendini merdivenlerden atarak çocuğunu düşürür.

Bedriye, ölen kocası Şerif Bey sayesinde aldığı dersler ve yaşadığı aristokrat hayatına rağmen ruhsal olarak henüz olgunlaşmamıştır. Romanın başında kaderci bir bakış açısıyla Necdet’e ve Burhan’a yaklaşırsa da aslında duyduğu sevgilerin temelinde o kişilerdeki fiziksel güzellik yatmaktadır. Burhan’ın kendisini fiziken beğenmesine rağmen bundan öte bir sevgi beslemiyor oluşunu hissettiği halde

bencilce davranarak ısrarla kendisini sevdirmeye çalışır. Aşkının içine karışan hırs ve Burhan gördüğü ilginin şımarıklığı yüzünden esas duygularının farkında değildir.

Bedriye'nin artık eski sevinci ve neşesinin kalmadığını hisseden Burhan, yaklaşan sonu bekler. Bedriye, Burhan'dan boşanarak müzik tahsili için Viyana'ya gideceğini söyler. Burhan, Bedriye'nin bu kararına saygı duyar. Böylece birbirlerinin hayatından çıkarlar.

Bedriye'nin görünmesi Mihriban Hanım gençliğinde yaşadığı acı tecrübelerden sonra ruh olgunluğuna erişmiş biridir. Bedriye'nin yaşadığı aşkta önemli olan aşkın kendisine kattığı güzellikler olduğunu söyler:

“Aşk öyle bir ilahi zirvadır ki bütün hakikatler ona feda olsun. Zaten hakikat dediğin nedir? Nemize lazım hakikat? Belki korkunçtur bu hakikat denilen şey. Belki bizi ürkütür, yaşama hızını tavsatır. Bize hayatı güzelleştirecek şeyler lazım. Aşk bunu yapar mı? Hay haay.. Öyleyse aşk, kof bir zirva da olsa –değildir ya!- bize gelsin.” (KR: 185)

Ancak kadın ve erkeğin farklı yaratılışları sebebiyle aşk konusunda erkek ve kadının hiçbir zaman uzlaşamayacağını söyler. Çünkü kadın sevince, bu uğurda varını yoğunu ortaya koyar. Kaybedince her şeyini kaybeder. Oysa erkek hayatında çeşitlilik arar. Bu gibi sebeplerden dolayı, önemli olan kişinin varını yoğunu ortaya döküp sıhhatinden olmamasıdır. Oysa Bedriye bu sınırı çoktan aşmıştır. Mutluluğunu sadece Burhan'ın sevgisine bağlayan Bedriye, umduğu sevgiyi bulamayınca sıhhatinden olur. Ancak iradesi sayesinde kısa sürede toparlanarak kendisine acı veren Burhan'dan ve İstanbul'dan uzaklaşarak yurt dışına müzik tahsiline gider. Yurt dışındayken Necdet'e yaptığı şımarıklıklardan ve kendini bilmez tavırlar sergileyerek onu üzdüğü için bir mektup yazar ve barışırlar.

Bedriye, yıllar sonra yurda döndüğünde artık ruh olgunluğuna erişmiştir. Necdet'le yaptığı sohbette en büyük acının sevmek, kavuşmak ve aşkının hiçe sayılarak ayaklar altında çiğnendiğini görmek olduğunu söyler. Bedriye'ye göre

Burhan sadece sevdiğini kaybetmiştir. Oysa kendisi hem sevdiğini, hem sevgisini hem de sevginin yüceliğini kaybetmiştir..(KR: 257)

Kadıköyü'nün Romanı'ndaki bir başka aşk acısı ile olgunlaşmış kişi Bedriye'nin görünçesi Mihriban Hanım'dır. Mihriban Hanım aynı zamanda Bedriye'nin ruhsal olgunluğa ulaşması konusunda telkinlerde bulunan bir karakterdir. Okuyucu, Mihriban Hanım'ın hikâyesini Bedriye'ye yaşadıklarından ders çıkarması gerektiği zaman anlatınca öğrenir.

Mihriban Hanım da Bedriye gibi ilk kocası ölünce inzivaya çekilir. Ne var ki karşı köşkün sahibi Faruk Bey'e gönlünü kaptırır. Birbirlerini severler. Faruk'un çapkın tabiatı Mihriban'dan başka kadınlarla olmasına sebep olur. Mihriban, Faruk'un uzak akrabalarından fakir bir kızı hamile bırakıp evlendiğini haber alır. Mihriban Faruk'tan ayrılmak istese de Faruk'un Nebile'den boşanacağını söylemesi üzerine ilişkilerine devam ederler. Burada Mihriban Hanım yaşamış olduğu durumla *Ülker Fırtınası*'ndaki Nuran'ın yaşadığı durum paralellik göstermektedir.

Mihriban Hanım, Faruk'la geçirdiği bir kış gününde Faruk, yalnız Mihriban'a aşk duyduğunu Nebile'yi sevmediğini tekrarlar. Mihriban bu sözlerine inanmaz. Zengin ve bakımlı bir burjuva olan Mihriban kendisini Nebile ile kıyaslar, Faruk Bey'in kendisini bir süs gibi gördüğünü söyler. Mihriban'a göre Nebile Faruk'un gıdası, kendisi de garnitürüdür. Çünkü Mihriban'a göre aşk ve evlilik bir mensubiyet olayıdır ve bu da aşkın yegâne tezahürüdür.(KR: 173)

Mihriban, Nebile'ye duyduğu kıskançlık ve acıma duyguları arasında gidip gelirken Faruk'un yaptığı son çapkınlık Mihriban'ın zaten dolu olan mihnet bardağını taşıran damla olur. Mihriban, Faruk'u kendi köşkünde kendi hizmetçisi ile sevişirken yakalar. Faruk'u evden kovar. Uzun süren koma halinden yine kendisi sayesinde kurtulur:

“Bir gece, hiç unutmam, vücudum türlü işkenceler icat eden bir azap ordusuna teslim, serili yatarken çilenin bu kadarına kendim bile şaşabildim. Akabinde dedim ki: ‘Ey ıstırap, bu senin zaferinin en yüksek zirvesidir! İşte beni

çarmıha gerdin, işte kanımı akıttın, ömrümü söndürdün. Şimdi sevin, bu an senindir.’ Anlamıştım ki ondan sonra ondan sonra hicranım hafifleyecek. Öyle de oldu.” (KR: 180)

Yedililer grubu içinde çocukluktan birlikte büyüyen Nesrin ve Necdet’e herkes nişanlı gözüyle bakmaktadır. Ancak Necdet’in duyduğu sevgi kardeşlikten öte değilken, Nesrin çocukluğundan itibaren birlikte büyüdükleri bu gence âşıktır. Öyle ki odasını Necdet’e çok benzettiği aktörün resimleriyle donatır.

Nesrin, Necdet’in kendisini sevip sevmediğini öğrenmek için bir oyun oynamaya niyetlenir. Fakat o sıralarda Nesrin’in akraba ve aile dostları Necdet’in ağzını arar. Necdet’in Nesrin’ karşı hiçbir şey hissetmediğinin kesinleşmesi üzerin ailesi Nesrin’i Ankara’ya yollama kararı alır. Bu kararın sebebini bilmeyen Nesrin, gitmeden Necdet’le görüşmek ister. Nesrin daha önceleri Necdet’in kendisini sevip sevmediğini nasıl öğrenebileceği konusunda ablası gibi gördüğü Bedriye’ye danışır. Ondand aldığı bilgiler ışığında da Necdet’le buluştuğu gün onun sevip sevmediğini tespit etmek için elindeki kapalı zarfta bulunan bir tomar kâğıdı gizli belge olarak vermek ister. Necdet’e girmiş olduğu gizli bir teşkilattan aldığı bu belgeler yüzünden polis tarafından arandığını söyler. Necdet, kendi istikbalini de düşünerek bu tomarları almak istemez ve yanından ayrılır. Bu durumu Bedriye’yle paylaşan Necdet, Nesrin’in oyununu öğrenir. Bedriye bu noktada ikili davranarak sanki Nesrin’e bu akli kendisi vermemiş gibi diğer kadınların da Nesrin gibi işin incesine gidip erkekleri tartmaya kalkışmaları halinde dünyada imtihanı geçecek tek bir erkek bulunamayacağını söyler.(KR: 100)

Nesrin, karşılıksız aşkın acısını unutmak için diğer bir grup arkadaşı Mükerrerem’le yakınlaşarak onunla evlilik kararı alır. Ne var ki bu ilişkide aradığı mutluluğu bulamaz ve kullandığı arabanın kaza yapması sonu ölür. Bu kazanın bilinçli bir intihar mı yoksa kasıtsız bir kaza mı olduğunu kimse bilemez.

Ülker Fırtınası'nda ana kahraman Nuran, bir kadın olarak aşkı en sınırlarda yaşar. Sermet'e duyduğu aşkı o kadar yüceltir ki ona duyduğu aşkla ölümsüzlüğe kavuşmuş gibidir. (ÜF: 19)

Nuran, her ne kadar batılı bir anlayışla kendini yetiştirse de âşık olduğu adamı "benim esmer yüzlü kaza ve kaderim" (ÜF: 38) olarak nitelemesi şarki kadercilikle hareket ettiğini gösterir. Hem bu romandaki hem de *Kadıköyü'nün Romanı*'ndaki kurgusal karakter olan Bedriye'nin kadercilik anlayışları benzer özellik gösterir. Bedriye, uzun süren inziva döneminden sonra cemiyet hayatına karışmış ve yeniden sevebileceği hisleriyle birbirine zıt karakterli iki erkek için de kaderi olduğunu düşünmüştür. Ancak bu kader, sevgide değil olgun insan mertebesine ulaşabilme yolunda kendisine birer basamak olma noktasındadır. *Ülker Fırtınası*'nda da Nuran'ın kâmil insan olması için Sermet bir basamaktır.

Metruk Yalıda Garip Bir Gece hikâyesinin tek kadın karakteri olan Zehra da *Kadıköyü'nün Romanı*'ndaki Bedriye gibi kocası öldükten sonra inzivaya çekilmiş bir kadındır. Ne var ki arkadaşı Orhan'la oynadıkları tavlalarda daima yenilmesi yüzünden Orhan'ın akşam yemeği davetini kabul etmek zorunda kalır. Böylece inziva yaşadığı köşkünden ilk kez dışarı çıkmış olur. Birbirini görmeden önce sevmeye motifinin ilk örneğini gördüğümüz bu hikâyede diyaloglar erkek karakter üzerinden gitse de Zehra'nın da Orhan'ı görmeden sevdiği anlaşılır.(LM: 26)

Zehra'nın kocası öldükten sonra ilk kez bir erkeğe hissettiği duygular, kabuğunun kırılması ve hayata yeniden tutunması Orhan sayesinde olur. Zehra kocasıyla birlikte toprağa giren duygularının bir daha hiç filizlenmeyeceğini zannederken Orhan'ın hayatına girmesiyle tabiatına yeniden bahar geldiğini söyler. Kendisinde unutmuş olduğu hatta bilmediği pek çok şeyi Orhan sayesinde keşfeder.(LM: 28)

Ancak ölen kocasına duyduğu saygı, ölüm yıldönümünün tam da o geceye denk geliyor olması yüzünden Orhan'ın evlilik teklifini muallâkta bırakır.

Genellikle kapalı ortamlarda görüşen Nuran ve Sermet, Kanlıca'daki saz gecesinin ev sahipliğini yapan Mehpare Hanım seyahat amaçlı şehir dışına çıkınca daha rahat baş başa olup tüm gün vakit geçirebilecekleri uygun ortamı bulurlar. Yalıda geçen birkaç gün bu çift için peri masalından da ötedir. Onlara göre yaşadıkları bu saadet duygusu insan hayatındaki en mukaddes noktadır, hatta insanlıktan üstün bir şeydir.(ÜF: 45)

Nuran Sermet'e duyduğu sevgiyle onu öyle yüceltir ki onun uykusunu bile Budistlerin cennet tasvirine benzeterek adeta Sermet'i ilahlaştırır ve romanın kimi yerlerinde bunu söyler. Safiye Erol'un hemen her eserinde, kadınların sevgiye çok önceden manevi olarak hazırlanması *Ülker Fırtınası*'nda da kendini gösterir. Nuran, Sermet'e duyduğu aşkın yoğunluğuyla sanki her şeye karşı direnç kazanmıştır, hatta kendisinin hayatının en başından beri onun için hazırlandığını düşünür. Daha Sermet'le tanışmadan önce Viyana'da eğitim alırken yaşadığı her olayı Sermet'e bir hazırlık olarak yorumlar. Kışın erkenden kalkıp, sabah karanlığında derse yetişmek için evden çıkmasının, hiçbir zaman gevşeklik göstermeden gücünün son noktasına kadar çalışarak kendini yetiştirmesinin, vücudunu, zihnini, seciyesini terbiye etmesinin sebebini Sermet'le tanışmasına, ona âşık olmasına yorar. (ÜF: 45)

Ne var ki Nuran'ın masal gibi geçen günleri kâbusa dönüşmek üzeredir. Nuran, Sermet'le evlilik planları yaparken Sermet'in evli ve dört çocuk sahibi olduğunu öğrenir. Nuran, sevdiği adamın evli olduğunu öğrenince ilk büyük çöküşünü yaşar. Yaşadığı bu sarsıntıyı Sermet'le paylaşır. Nuran'a göre dünyadaki en büyük hıyanet bir kişinin bütün ruhu ile birine inanıp bağlanıldığı ve teslim olduğu zaman, o insanın aynı duygularla karşılık veriyormuş gibi davranıp aslında hiçbir bağlılık hissetmemesidir. Çünkü Nuran, Sermet'in evli olduğunu bilmeden ona bütün kalbini açmış hatta bütün hayatının, yaşadığı her şeyin Sermet'le tanışmak için bir basamak olduğunu düşünmüştür. Oysa Sermet evli olduğunu Nuran'dan gizlemiştir. Nuran'a göre iki insan arasında kale duvarları ya vardır ya yoktur.(ÜF: 65)

Nuran'ın yaşadığı bu olay onu doğal olarak yıkıma uğratar, yaşadığı depresyonla birlikte çok kilo kaybeder. Vücudu adeta nefes almakta zorlanır, ışısız

loş yerler arayan hastalar gibi o da perdeleri devamlı kapalı bir halde odasında inziva halindedir. Sürekli olarak kendini sorgular. Bu sorgulamalar esnasında hem bu aşkın budalası olduğunu düşünerek kendini üzer hem de kendinin Sermet'ten farklı olduğunu bildiği halde neden ısrarla onu istediğini anlayamaz:

“ -‘Niçin inandım? Çürük ve dejenere bir adam için bu kadar sevgi, bu kadar iman bana nereden geldi? Ben ki, hep güzeli ve sağlamı sevmiştim. Bugüne kadar beni hiç aldatmayan sevkıtabii nasıl oldu da beni Sermet’e götürdü?’ Kadere kismete inanmayan Nuran kendi kendisini itham etmekten başka çare bulamıyordu. Bütün varlığı bir sevgi ve iman tufanı gibi Sermet’in üzerine inmişti. Yanlış!... Sermet bu duygulara muhatap olacak adam değilmiş. Fakat bu hatayı yapan kim? Nuran’ın insiyakı değil mi? Genç kız bin insanın yaşayabileceği en korkunç azabı yaşıyordu; kendi kendisinin düşmanı. Çektiği ıstırapın öcünü almak isterse bir tek yol vardı, dişleriyle tırnakları ile kendi vücudunu paralayıp yere indirmek. Durup durup yeni baştan başlıyordu:

-Niçin inandım? Bu iman bana nerede, kimden geldi?”(ÜF: 81)

Ne var ki Sermet’in kendisine yolladığı haberlerle karısından boşanacağına kani olan Nuran, Sermet’e geri döner. Düğün hazırlıklarına başlayan Nuran, ikinci kez Sermet’ten darbe yiyecektir.

Sermet, Nuran’ın canla başla yaptığı hazırlıkları gördükçe ondan soğur, onun da evlilik peşinde koşan kadınlardan olduğunu düşünür ve ondan kendi içinde uzaklaşır. Eski mahallesine doğru gezintiye çıktığı bir gün karısının evlerini boşalttığını görür. Eşyaların arasında çocuklarının oyuncağını gören Sermet, bu kez de onları özlediğini hisseder ve karısına dönerek boşanmaktan vazgeçer. Sermet’in aniden karısına dönmesi ile yıkılan Nuran bir müddet teyzesinde kalsa da sonrasında kendi köşkünde inzivaya çekilir.

Bir müddet hayattan kopuk yaşayarak kendi içinde sorgulamalara girer. Sermet’in gelgitli tabiatı bu kez de Nuran’a geri dönme arzusuyla yanıp tutuşur. Nuran da inzivaya çekildiği köşkünde daima yanında Sermet’in varlığını arar. Nuran,

bu ayrılığa daha fazla dayanamaz ve bir gün akşam yemeği için köşke Sermet'i davet eder Yemekte, Sermet ona aslında karısını sevmediğini, o gün çocuklarının oyuncasını görünce bir anlık hislerle karısına döndüğünü ama yine de boşanmak için dilekçe verdiğini söyler. Bu arada Müzeyyen'le nasıl tanışıp evlendiğini de anlatır.

Müzeyyen'le çocukluktan tanışıktır. Ona ud dersleri verirken Müzeyyen'in kendisine âşık olduğunu fark etmiş, bir gece Sermet'in odasına giren genç kız onunla beraber olmuştur. Bu durumu toparlamak adına Müzeyyen'le evlenmiştir. Üst üste çocukları doğmasına rağmen Müzeyyen'le anlaşamadığını söyleyen Sermet çok kez boşandığını ancak araya girenler yüzünden tekrar birleştiğini; Nuran'la tanıştıktan sonra Müzeyyen'e tekrar boşanma davası açtığı için yakında boşanacaklarını söyler. Nuran'ın Sermet'e duyduğu sevgi baskın gelir ve yine birleşirler.

Nuran, aşkın inişli çıkışlı yollarında Sermet için kendini feda etmeye devam etse de artık eskisi gibi yoğunluk hissedemez, eski aşkı sönmüştür. Sermet'in Nuran'ı okşayışları yahut öpüşleri artık mutluluk yerine ıstırap vermeye başlamıştır. (ÜF: 106) Sermet'e karşı hissettiği yoğun duygular yerini sorgulamalara bırakır: Devamlı olarak kendisinde var olan ancak adını koyamadığı bir duygunun Sermet tarafından öldürüldüğünü düşünür. (ÜF: 106)

Nuran'ın bu sorgulamaları aslında bitmiş bir ilişkinin can çekişmeleridir. Bir ilkbahar sabahı başlayan bu aşk yerini sonbaharla bitime doğru götürmektedir. Böylece *Ülker Fırtınası*'nın kurgusal dünyası ile karakterin iç dünyasındaki mevsimlerin birbirine benzer şekilde ilerlediği net bir biçimde kendini gösterir. Anlatıcının sonbahar tasviri hem karakterin hem de dış dünyanın durumuna uyar:

“Mevsim artık son damlalarını harcıyordu. Çürümüş yapraklar, ıslak toprakların hamuruna karışıyor. Hastalıklı bir yeşillik bağlayan tarlaları karayel zaman zaman haşlıyordu. Kış ha geldi ha gelecek.” (ÜF: 104)

Sermet'in ne Müzeyyen'den ne de Nuran'dan vazgeçememesi Nuran'ı metres konumuna sürükler. Hatta bir müddet sonra Sermet'in Nuran'ı ve Müzeyyen'i aynı evde görme isteği, iki rakip seveni karşı karşıya getirir. Müzeyyen'in Nuran'a olan saygılı ve hizmetkâr davranışları yüzünden, Nuran büyük bir suçluluk duygusuna

kapılır. Ancak Müzeyyen ve Sermet'in gecenin ilerleyen saatlerinde birbirlerine olan imalı ve davetkâr tavırları, Nuran'ın kendini iyice kötü hissetmesine sebep olur ve bayılır. Nuran'ı kendisi için daha önceden hazırlanmış odaya götürürler. Nuran, geceleyin uyandığında bitişiğindeki odada Sermet ve Müzeyyen'in birlikte olduğunu fark eder. Nuran o dakikada kendini çarmıha gerilmiş İsa gibi hisseder. Çünkü Sermet karısı ile hiçbir evlilik bağı kalmadığını söylemiştir ancak şimdi onunla barışmıştır, Nuran gördükleri karşısında ne yapacağını bilemez. Hz. İsa'yı çok sevdiği halde ona ihanet ederek Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesine sebep olan Yahuda'yı Sermet'e benzetir. Nuran Sermet'i, kendisini evlilik arifesinde terk edip karısına döndüğü zaman değil, şimdi onunla aynı yatakta birlikte olduğu zaman kaybetmiştir. Çünkü ilk dönüşünde kökleşmiş aile bağlarından ötürü dönmüş olacağı için, bu Nuran'a göre bir kayıp değildi. Ancak şimdi karşısında bir yalancı vardır.(ÜF: 118)

Bu durumu çok sonraları hakkında roman yazmak isteyen muharrire "Ben Yahuda'yı gördüm." diyerek anlatacaktır. Sermet'in karısı Müzeyyen yerine kendisini sevdiğini söylemesine rağmen karısıyla birlikte olarak kendisine ihanet etmesini Yahuda'nın Hz İsa'yı para karşılığında ihbar etmesine benzetir.

Yaşadığı bu şokla bir müddet sokaklarda avare bir halde dolaşan Nuran evine geldiğinde Sermet'in kendinden önce geldiğini görür. Sermet, durumu kurtarmak amacıyla karısı ile arasında bir şey olmadığını söylese de Nuran için her şey bitmiştir. Onun için maddi aldatılmadan daha mühim olan şey manevi aldatılmadır. Ve bu duruma biraz da olanlara kulağını tıkayıp gözlerini kapadığı için kendisinin sebep olması canını acıtır.

Nuran, Sermet'in kendisi için ideal insan olmamasına rağmen kendisini ona adanmış olması, yaptığı onca şeye rağmen her defasında affetmiş olmasını aşkın bir gereği olarak görmesine rağmen bu defa yaptığı hatanın büyüklüğü ile artık onunla olamayacağını anlar:

“Hayatta her insanın bir dönüm noktası vardır ki; o zamana kadar aradığı saadetin hülyasından resmen vazgeçmek demektir. Bu büyük inkılâp bir hamlede olmaz. Merhale tamamlanır ve uzun buhranlı mücadelelere mal olur. Çünkü insanın en güç başardığı işlerden birisi akıl ve mantıkla gönüle meram anlatmaktır.” (ÜF: 118)

Nuran, Müzeyyen’in bebeğini düşürmesinden sonra son bir kez daha Sermet’in evine gider. Bundan sonraki amacı hayatından Sermet’i tamamen çıkartmak ve kendini tekrar musikiye adamaktır. Sekiz aydır uzak kaldığı müziğe, Noel münasebetiyle eve alınan piyano sayesinde tekrar başlar. Her gün biraz daha artan bir hazla aralık ayı boyunca Noel şarkıları çalar.

Aralık ayıyla beraber sonbahar yerini kış mevsimine bırakır. Nuran’ın da hayatının kış dönemi bu zamana denk bir biçimde gelmiştir. Anlatıcıya göre Nuran’ın nekahet devri uzun sürecektir. Çünkü yaşadığı bu büyük aşk macerasının ruhuna verdiği hasarla kendine sığınacak bir bölge aramaktadır. Erol durumu ‘topukları, gezindiği ecel diyarının lavları ile dağlı, selamet bölgesi arıyor.’(ÜF: 122) diyerek tasvir eder.

Ayrılığın acısından ziyade tekrar tekrar aldanmış olmanın acısı onu iyice duygusallaştırmış, aşçıları Hüseyin Ağa’nın yemek hazırlarken okuduğu türküde bile ağlar olmuştur. Piyano başında bir yandan Bach çalarken bir yandan da Sermet’in oluşturduğu Yahuda motifi zihninde dönüp durmaktadır. Sermet’i her ne kadar hala çok özleyorsa da bu Yahuda motifi kış ortasında yaz vaatleriyle aldatan kalleş cenup rüzgârları gibi uçuşup fısıldamaktadır. Yazara göre Nuran bu badireleri atlattırsa belki de ilk musiki eserini verecek Yahuda’yı besteleyecektir.

Noel’den sonraki bir gece Nuran Sermet’i çalıştığı yerde görüp aralarındaki uçurumun aslında ne kadar büyük olduğunu, kafasında yarattığı kişinin aslında o olmadığını tamamen idrak etmek ister. Sermet’in Nuran’la olan hayatından başka iki farklı hayatı ve bu hayatlarda da iki farklı rolü vardır. Mühürdar’da karısı ve çocuklarıyla yaşadığı aile reisi hayatı ve çalgılı meyhanelerde üç kuruş para

kazanmak için sanatını ayaklar altına alarak insanları eğlendiren müzisyen hayatı. Nuran buralara tek tek gidip gerçek Sermet'i öğrenmek, böylece kendi kalbinde ve zihninde oluşturduğu mabud imgesini yıkarak kendi kendine aldandığını ispat edecektir. Böylece nefsinin doğru yola gelmesini bekler.(KR: 127)

Bulunduğu ortamın bayağılığını şaşkınlıkla seyreder. Gazinoda çıkan şarkıcı kadınlar arasındaki tartışmayı hayretle izleyen Nuran'ın tiksintiyle bakan yüzünü gören Sermet ne yapacağını bilemez. Bu Nuran için kısa süreli bir kurtuluş anyken Sermet içinse Nuran'a olan saplantısının başlangıcıdır. İkisi arasında süren gel-gitli aşk bununla sona ermez, iki âşık tekrar birleşir. Bir süre sonra Sermet, Nuran'a yüzük hediye eder. Ancak Nuran, Sermet'in yüzük hediyesine rağmen Müzeyyen'den boşanmayacağını anlar ve ayrılır. Çünkü ortada evlilik kurumunun olamaması Nuran'ı daima ikinci plana atacak, hem kendi gözünde hem cemiyetin gözünde metres konumuna koyacaktır. Daha önce yaşadığı bu duyguyu tekrar yaşamak istemeyen Nuran, evliliğin mevzubahis olmadığı bir noktada kendini etrafa daha fazla teşhir etmek istemez. Sermet'i kendine bir hayat arkadaşı, bir sevgili gibi gördü için onun her cahilliğine göz yummuş, adeta ölümlere nefesleriyle can veren peygamber misali Nuran da Sermet'in fikri ve entelektüel yönünün gelişmesi için uğraşmıştır. Ancak artık Sermet'e Beethoven'den, Bach'tan bahsetmek, Nuran'a o dâhilere karşı küfran gibi gelir. Arada evlilik bağının da olmayacağı belli olunca Nuran daha fazla onunla konuşmak istemez. (ÜF: 187)

Ülker Fırtınası'nda anlatılan bir diğer aşk da Numan Bey ve Madam Schneider arasındaki maceradır. Olaylar Numan Bey'in gözünden anlatılmıştır. Ancak biz tamamız gereği arka plandaki Madam Schneider ve Numan Bey'in karısı Dilruba Hanım'ın duygularını inceleyeceğiz.

Dilruba Hanım, kocası Numan Bey'in yirmi beş senedir yaptığı çapkınlıklara göz yummuş bir kadındır. Ancak bu göz yumuş beraberinde hüznü de getirmiştir. Dilruba Hanım, kocasının son yaşadığı gönül ilişkisini öğrenmiştir ve bir süreden beri neler olacağını kestirmeye çalışır. Çünkü Numan Bey'in bu defa yaşadığı gönül

ilişkisidir kaçamaktan ziyade bir aşktır. Numan'ın bu yeni kadına âşık olmasını anlatıcı, “Dilruba bunu, kadın kalbinin görmeden bilen hassasiyeti ile anlamıştı. İçi eriyerek kıskanıyordu.”(ÜF: 26) diyerek Dilruba'nın hislerini okuyucuya aktarır

Dilruba Hanım kocasının gençliğinden beri yaptığı çapkınlıklara rağmen onu çok sevip çok da kıskanır. Birbiriyle çok çatışan bu iki duygu arasında bunca zaman çatışan Dilruba hem yaşından hem de Numan'ın çapkınlığı bırakmaması yüzünden artık yorulur:

“Bir zaman gelir ki; tükenmez gönül hazineleri de tükenir, ebedi isyan vadeden dudaklar susar, gözler kapanır, boyun bükülür, insan der ki: ‘Ne yapayım, halim yok... Ne olursa olsun. Artık yoruldum.’” (ÜF: 57)

Numan Bey'in aşk yaşadığı Madam Schneider aslında evli bir kadındır. Kocasının onu serbest bırakması ki aslında ilgisiz bırakması, madamı türlü aşk oyunlarına sürükler. Numan Bey bu kadına Yaban Gülü anlamındaki Eglantin ismini takar. Ancak aralarında kalması gereken bu isim Eglantin'in etrafa hava atma isteği yüzünden herkes tarafından öğrenilir. Eglantin her ne kadar evliliğine rağmen rahat yaşayıp sürekli sevgili değiştirse de temelde onu kimsenin sevmediği düşüncesi yatar. Ve Numan Bey'in onu sahiplenip kıskanması, eski ilişkisinin devam edip etmediğine dair sorgularıyla Eglantin'i ağlama krizlerine soksa da aslında seviliyor olduğunu hissettiği için bu durumdan garip bir haz alır:

“Şimdiye kadar erkeklerden yedi iklim dört bucakta gevelene gevelene paçavralaşan salon iltifatları görmüştü. Çiçekler, hediyeler, hatta mücevherler almış, pek çok âşıkane sözler duymuştu. Fakat bugün anlıyordu ki, ilk defa seviliyordu.”(ÜF: 60)

Eglantin hayatında ilk kez seviliyor olmanın verdiği mutlulukla aslında yaratılışında fazla derinliğe sahip olmayan gönlünde Numan Bey'e karşı körü körüne bir sevgi bir bağlılık hisseder. Ancak yıllar önce bir başkası ile yaşadığı ilişkiyi ağzından kaçırınca Numan Bey bu durumu hazmedemez ve bir müddet sonra intihar

eder. Kitap boyunca devamlı söylediği “Nuran’ı sarsan Ülker Fırtınası ise beni sarsan şiddetli bir tayfun” sözü böylece son bulur.

Numan Bey’in intiharına sebep olan olayların başlangıcı Dilruba Hanım’ın isimsiz bir mektup yazmasıyla başlar. Bu mektuptan sonra Eglantin’in geçmişine karşı şüphe ve kıskançlık duymaya başlayan Numan Bey’in hayatına son vermesiyle biten bu gönül macerasında, Dilruba Eglantin’i suçlu görür. Kocasının katili olarak gördüğü bu kadınla bir terzide karşılaşınca baygınlık geçirir ve tekrar karşılaşım korkusu yüzünden kendini tamamen evine kapatarak kocasının yasını tutar.

Öte yandan Eglantin hayatında ilk kez değer gördüğü ve bir daha rastlayamayacağı bu aşkın ardından bir matem dönemi geçirir. Ancak tabiatı nedeniyle bu durum çok uzun sürmez ve tekrar farklı sevgililer edinmeye devam eder. Fakat şimdiki adamların, Numan’a göre ne kadar ruhsuz ve sıradan olduklarını kıyaslayarak Numan Bey’in sevgisini arasa da yine de kendisi için ölen bu adamı kendisine has bencilliğiyle yâd eder.

Safiye Erol’un *Ciğerdelen* romanındaki çerçeve hikâyede aşkı yoğun yaşayan taraf Turhan Tuna’dır. Turhan’ın kıskançlıkları ile baş edemeyen Canzi ona müşterek atalarının hikâyelerini yazarak aşkta orta yolu bulmasını amaçlar. Canzi’nin hem atalarının tarihini diriltmek hem de bu hikâyeler aracılığı ile aşkın hayatta en büyük nimet olduğunu, şayet aşk duygusunun gereği gibi baş tacı edilmeden hoyratça kullanılırsa büyük bir tehlikeye gireceğini, insanda onulmaz yaralar açabileceğini anlatmak için hikâyeler yazar.(C: 215)

Yazdığı ilk hikâye’nin kahramanı olan Cangüzel, Mustafa Durakça ile evlenerek Müslüman olur. Kitapta Cangüzel’in Mustafa Durakça’dan çok oğlu Sinan’a duyduğu marazi sevgi ele alınmıştır.

Cangüzel, sevdiği adamla evlenmiş olsa da vatanından ayrılmış olması kendinin yalnız hissetmesine sebep olur. Kocasının gaza için sık sık sınır boylarına gitmesi ve kendisinin de anide girdiği kültüre henüz uyum sağlayamamış olması yüzünden, oğlu Sinan’a hastalık derecesinde bağımlılık geliştirmesine sebep olur. Sık

sık Sinan'ı karnından çıkardığına pişmanmış gibi omzuna vurur, gece gündüz kucağından indirmeden devamlı bağına basar ve hatta bakıcıların Sinan'a dokunmasına bile izin vermez.(C: 98)

Gözü kocasından ve evladından başka hiçbir şey görmeyen Cangüzel'in kocası ile aşkına dair bilgiler verilmemiştir. Ancak kocası ölmeden önce Cangüzel'in yaşadığı acı çarpıcı bir şekilde anlatılır. Mustafa'nın helallik alma sırası karısının agelince, Cangüzel'in boynundan göbeğine kadar korlar dökülür gibi bağı yonar, çene kemikleri aşırı titremeden dolayı çatırdar: “Hançeresine saplanmış bir bıçak yarası vardı sanki yutkundukça acısını tazeliyordu. Cangüzel hıçkırarak söze ağız açmakla, cisminin bir kumaş gibi orta yerinden yırtıldığını sandı.” (C: 102)

Yıllar sonra konağın imamı olan Hafız Nuri'nin kızı Zühre ve Cangüzel'in oğlu Sinan büyür. Zühre'nin konağa gelmesiyle, konak adeta can bulur. Bu arada Zühre'nin güzelliğini fark eden Sinan, onu da haremine katmaya niyetlidir. Zühre, Sinan'ın odasına su koymak için girdiği sırada, Sinan'ı ilk kez bu kadar yakından görür ve ona âşık olur:

“İki kişinin başbaşalığı arasına üçüncü bir kimse, yeri göğü tutuveren bir ruh karışmıştı. Zühre, şu anda çıkagelmesiyle dünyaları zapt eden cisimsiz periyi tanımak, anlamak için gönlünü gözcü çıkardı. Evet... Sonsuz uzaklardan eserek şimdi havayı şişiren, etrafta dalga vuran “o” idi. Sultan-ı aşk! Hafız babasından bu ulu sultanın amansız gücünü nice defalar dinlemiş, kasideleri ezbere bir öğütle coşkun türküler, destanlarda okuyup söylemişti. Sultan-ı aşk, nur yapısı ellerinden can dayanmaz güzel kokular, dudaklarında cennet efsaneleri saçarak. Zühre'nin bağındaki tahta oturdu.” (C: 143)

Zühre, Sinan'ın müftü baldızı ile evli olduğunu bildiği halde, onunla evlenir. Sinan'ın kendisine karşı gösterdiği ilgiden dolayı ayakları yerden kesilir. Adeta bütün dünyayı karşısına almıştır. Ne müftü baldızından ne de bostancı başından korkar. Zühre Sinan'dan gördüğü lütufa karşılık acı çekmenin, kovulmanın yahut

sürülmenin hiçbir öneminin olmadığını, tattığı bu mutluluktan sonra ne bedel ödese az geleceğini düşünür. (C: 145)

Sinan'ın zaman zaman Zühre'yi kızdırmak için onu değil de müftü baldızını söylemesi, Zühre'nin kimi zaman ağlamasına kimi zaman da işi şakaya vurmaya çalışmasıyla ama en nihayetinde Sinan'ın her şeyine razı olduğunu söylemesiyle, Sinan'ın oynadığı oyun son bulur. Kimi zaman da Sinan'a karşı ettiği manalı sözlerle son bulur:

“Ağam, ben seninim; diler baş tacı et, diler ayak bezi. Düriye Hanım'ın sana mübarek olsun. Bana sorarsan kendimi senin gönlünde yer tutmaya layık görürüm. Besbelli ki dünya terazisinde her kişi ağırlığı kadar okka çeker. Sen beni hafif tutarsın... Acep eksiklik benim çekimde değil de, bozukluk senin tartında olmaya...” (C: 146)

Sinan, müftü baldızı olan karısının konağa gelmesiyle Zühre'yi göz önünden kaldırmaya düşünür. Bu arada doğum yapan Zühre, Sinan'ın çocuğa olan ilgisizliğinden dolayı çok üzülür. Ne var ki Sinan, oğlu Nuri'yi görmediği gibi Zühre'yi de boşayarak yaşlı bir adamla evlendirmeye niyetlenir. Zühre tüm bu olup bitene bir türlü anlam veremez. Zühre Sinan'ın her defasında daha büyük bir acıyla kendini sınıdığını anlayamaz ancak ona göre Sinan, acılarından sonra ulaşabileceği en derin noktayı aramaktadır. Zühre kendi kendini sorguladığı bu konuşmalarda acılarından sonra imanının, sonra feragatin, sonra tevekkülün en son da seyranın geldiğini söyler.(C: 157) Zühre'nin tasavvufi bir şekilde yaklaştığı bu silsileye göre insan, aşkın getirdiği acıyla bazı isteklerinden vazgeçmelidir ve yaşadığı acılar karşısında sabır göstererek Allah'tan yardım dilemelidir. Bütün bu acılar son bulunduğu insan ancak kemalat mertebesine ulaşıp gönül gözüyle görebilecektir.

Zühre, Saraç İsmail'le evlenmesine rağmen Sinan'ı unutamaz. Bir süre sonra Sinan da Zühre'nin cismine özleyerek onun yakınlarına doğru gider. Irmak kenarında karşılaşırlar. Sinan, Zühre'yi tatlı dili sayesinde kandırır ve beraber olur. Bu olaydan sonra tekrar hamile kalan Zühre, Advıye Molla ile birlik olup bebeği düşürürler.

Adviye Molla, Zühre'nin aynı hataya düşmemesini, nikâhsız birlikteliğin haram olduğunu söyler. Ama Zühre onu dinlemez. Sinan'a duyduğu aşkın yüceliğinden bahsederken toprakta çürüyecek vücudunun bile Sinan aşkı ve hasreti ile yanacağını söyler. Ebediyen ona ait olduğunu bu yüzden kendini ondan sakınmadığını söyler. (C: 167) Zühre, Sinan'la olan bu gizli saklı birlikteliğine Adviye Molla'nın sözlerine, ne yeni kocası Saraç İsmail'e aldırır ancak hamile kalıp çocuk düşürdükçe, oğlundan utanmaya başlar. (C: 184)

Zühre, Sinan'a olan aşkıdan, Sinan'ın ve Düriye'nin her mihnetine katlanır. Aralarında görünmez bağlarla birbirine bağlı olduklarını hissedenden Zühre, Düriye'nin varlığını umursamaz:

“Elinden geleni ardına koyma, Sinan'ı benden alamazsın. İşte on sene oldu, uyur uyanık tek bir soluğum yok ki Sinan'la yanak yanağa, ruh ruha yaşamamış olayım. Kuru kalıbı senin yanında durur, seninle yatar kalkar; ama asıl kendisi benim canımın içinde gömülü kaldı.” (C: 179)

Sinan'ın, yıllar geçse de Zühre'yi kıskandırma, üzme zevki değişmez. Konak hep birlikte Bosnasaray'a düğüne giderlerken Sinan Zühre'nin gözünün içine baka baka hareminden bir kıza cilveler yapar. Zühre bu olanları kıskanıp düğün boyu üzüntü içinde dolaşır. Aradan onca yıl geçmesine rağmen Zühre'nin hala ilk günkü gibi sevgi ve kıskançlığı içinde taşıyor olmasına kendisi de hem hayret eder hem de bu sebeple kendi kendinden tiksindir. Bu duyguyu tükenmez bir ateş, devasız bir tutkunluk olarak görür. (C: 189)

Zühre'nin oğlu Nuri, büyüüp gençlik çağlarına gelince dedeleri gibi Ciğerdelen müdafaasına gider. Ancak şehadet haberi kısa sürede konağa gelir. Zühre oğlunun öldüğünü duyunca bütün hayatından vazgeçer adeta komaya girmiş gibi olur. Çok sonraları düştüğü bu dipsiz kuyudan çıkar ve evlilik mertebesine ulaşır. Bu sırada Sinan'a olan sevgisi yerine Hakk'ın sevgisi gölünde yer alır ve sultan-ı aşk Zühre'nin gönlünü terk eder:

“-Zühre! Ey benim öz kulum, has yoldaşım Zühre! Azat ol azat...” (C: 203)

Dineyri Papazı romanının daha en başında Gülbün'ün, yedi sene boyunca yaşadığı aşkı ve ıstırabı en yakın arkadaşları da dâhil, kimseye anlatmadığını öğreniriz. Yıllar sonra bu fırtınalı aşkı bitip her şey normale dönüğünde Güzin'in amcası olan Talat Bey'in evinde bu konu hakkında konuşarak yaşadığı azap günlerini hafızasından tamamen silmek ister:

“Şu var ki geçmişin yükünü artık bir yol dönemecinde, daha hafif piyade uğrunda, sıyrılıp atmak gerekir. Fakat bu geçmiş, düşünmeden arkaya fırlatılacak fuzuli bir nesne olamazdı. Onun bir kere daha ele almak, son defa evirip çevirip toptan görünüşünü bir tecrübe iksiri gibi kana nakşettikten sonra koyuvermek doğru olurdu.”(DP: 27)

Gülbün'ün aşk duygusuna karşı ilk uyanışı sınıfa arkadaşı Aydın Vardar'la olur Gülbün, Aydın Vardar'ın kız kardeşinin düzenlediği baloya katılır. Aydın'ın bir köşede kendisini dudaklarından öpmesi ile aşka karşı ilk heyecanını oluşturur.

Sık sık bu senenin kendisi için büyük bir dönüm, büyük değişim olacağını hisseder. Anlatıcı Gülbün'ün sevgi konusunda kendisi için yeni bir keşifte bulunduğunu söyler. Gülbün'e göre insan ilk önce sevgiyi tanır, sonra sevgiyi bulur. Aşk mabudu henüz varlığını göstermeden gölgesini insanların üzerimize düşmüştür. İnsanlar da bir zaman bu tılsımlı gölge içinde hareket eder, daha adını koyamadıkları okyanuslarda farkına varmadan çalkalanıp yuvarlanır, böylelikle ilk aşama geçmiş olur.(DP: 41) Burada Erol'un diğer romanlarında da var olduğu bilinen âşık olmadan önce aşk duygusunu öğrenme motifi, bu romanda belirgin bir tanıma kavuşur:

“Neyin nesidir, nerede başlar nasıl biter bilemeyiz ki. Bir gün gelir uyku gayyalarından uyanır gibi gözümüzü açar karşımıza bir çift göz görürüz, kulağımız pek aşına bir ses duyar. Kader ölçeklerinin dolduğu, nasip tezgâhlarının tamamlanmış bir dokumayı ortaya attığı bir andır.” (DP: 41)

Nitekim 1942 yılının sonbaharı, Gülbün'ün hayatının dönüm noktasını oluşturur. Vapurda gördüğü yaşlı ve evli olan Ayhan Bey'e âşık olur. Genç kızın adama âşık olmasına karşılık Ayhan Bey'in evliliğinde maceralar araması ikisinin

yollarını kesiştirir. Ayhan, aslında karısı ve çocukları ile mutludur ancak tabiatı gereği tek eşlilikle yetinememektedir. Evliliği süresince nice kadınlarla birlikte olmuş nice sevgilisini Beyoğlu'nda kiraladığı garsoniyerinden geçirmiştir. Onun kadınlara bu yaklaşımı Gülbün'ün hayatında derin yaralar açacaktır.

Ayhan'ın evli olduğu halde başka kadınlara gitme güdüsü, Ülker Fırtınası'ndaki Sermet'e benzer. Ancak Ayhan, ailesi ile mutlu olduğu halde tabiatının verdiği şımarıklık ve kadınları kullanma arzusu onu daima farklı kadınlarla kaçamağa yönlendirirken; Sermet evinde bulamadığı mutluluğu başka kadınlarda aramaktadır.

Gülbün, vapurda gördüğü bu yaşça büyük ve evli adama âşık olur. Baktığı her yerde, elinin değdiği, gözünün daldığı her noktada Ayhan'ı görür. Herhangi bir çöp bile Gülbün'e aşkı hatırlatır.(DP: 57) Burada anlatıcı devreye girerek Gülbün'ün aşkı neden kutsal gördüğünü açıklar. Anlatıcıya göre Gülbün âşık olarak tüm dünyanın aşk davasını omuzlarına almıştır.Ona göre aşk şahsi bir olaydan ziyade tüm kâinatın meselesidir. (DP: 58)

Ayhan'la tanıştıktan sonra bir müddet vapurda, تنها sokaklarda gizli gizli görüşen Gülbün, Ayhan'la kalubeladan beri tanışık olduklarını hisseder. Ona göre geçmiş bir hayatta, başka bir zamanda Ayhan'la hayat arkadaşı olmuşlardır. (DP: 82) Ancak Ayhan, böyle şeylerin gerçekliğine inanmayan materyalist bir adam olduğu için Gülbün'ün söylediklerine önem vermez ve tersler. Ayhan, Gülbün'ün her incelikli hareketinde bu tavırları sergiler. Fakat Gülbün aşk yolunda çekilen çilenin kutsallığına inandığı için her defasında kendi kalbine Ayhan'ı farklı anlatır.

Bir defasında Ayhan'a mektup yazmak isteyen Gülbün, Ayhan'ın şiddetli tepkisiyle karşılaşır. Ayhan, yaptığı çapkınlığın hiçbir şekilde kanıtlı olmamasına özen gösterdiği için Gülbün'ün teklifine şiddetle karşı çıkarken, Gülbün, hissettiği aşktan dolayı Ayhan'a hak verecek cümlelerle kalbini teskin etmeye çalışır. Gülbün'ün aklından geçenlere göre Ayhan çok görmüş, çok yaşamıştır. Zamanında birçok kadınla ilişkisi olduğu için de pek çok problemle karşılaşmıştır. (DP: 81)

Ayhan'ın çeşitli kılıflar bularak genç kızı daha önceden var olan garsoniyerine çağırır. Gülbün bu teklife kızsda da aşkının yoğunluğundan dolayı Ayhan'ın isteyeceği her şeyi yapmaya hazırdır. Bu yüzden de teklifine ses etmez. Ayhan, bu teklifi Gülbün'ü iffetli biri olarak görmediği için yapmıştır. Gülbün, Ayhan'ın bu düşüncelerinin farkındadır fakat ezelden ebede birbirlerine ait olduğuna inandığı için, bulunduğu konumunda bir iffetsizlik görmez ve teklifini kabul eder. (DP: 87)

Ayhan, Gülbün'ün yanındayken Gülbün'e karşı aşk dolu görünür. Ancak ailesinden yahut ona duyduğu aşktan konu açtığı vakit Gülbün'e karşı sert davranır. Gülbün bu duruma üzülmeye rağmen ezelden Ayhan'a âşık olduğu düşüncesi yüzünden ses etmez. Örneğin Ayhan, garsoniyer olarak tuttuğu eve getirdiği gün Gülbün'ün giymesi için verdiği kadife terliklere ve sabahlığa önce kızsda da sonra giymeye razı olur. Çünkü Gülbün'e göre Ayhan'a olan aşkını ispat etmek için ağzını açmadan, sitem etmeden hasta olmak hatta ölmek gerekecektir. (DP: 99)

Genç kız, Ayhan'ın kendisine karşı uyguladığı psikolojik baskı ve sert tavırlara karşı kendi fitratının ve görgüsünün vereceği tepkileri zor da olsa dizginler, karanlık bir ruh olarak gördüğü Ayhan'ın büyüğü gölgesinde barınabilmek, ondan ayrı düşmemek için elinden geleni yaparak adeta kendi varoluşunu inkâr eder. Ayhan'ın elindeki görünmez kumandaya uyarak Ayhan'ın istediği şekillere bürünür.(DP: 106) Gülbün'ün Ayhan Bey'e olan bu bağımlılığının muhtemel kaynağı babasız bir çocukluk geçirmiş olmasıdır. Ayhan ne yaparsa yapsın Gülbün ondan ayrı düşmemek için çırpınır.

Gülbün, *Ciğerdelen*'deki Yedi Peçeli hikâyesinin kahramanı Zühre gibi sevdiği adamın her olumsuz özelliğini kendi içinde eleştirir ama fakat her defasında bu karakterin altında yatan âşık kişiliğın ortaya çıkacağı günü bekler.

Gülbün, Ketaki çiçeğinin yolculuğu gibi aşkın her halini görmeye başlamıştır. Bulunduğu bu yerin ilerisinde ölüm olabileceğini anlamasına rağmen geri dönmek de

istemez çünkü her defasında daha ilerisini görme merakı geri dönmesini engeller. Çünkü aşk yolu, sonunda bir keşif yoludur. (DP: 108)

Ayhan, , kadınlar tarafından şımartılmayı seven biri olduğu için, Gülbün'den de kendisini şımartmasını bekler. Sık sık Gülbün'ün damarına basarak onu kızdırmak, onu kendisine muhtaç olduğunu hissettirmek için sözler söyler fakat sonunda tatlı dili sayesinde olayı tatlıya bağlar.

Bir müddet sonra Ayhan hasta olduğunu ve şehirden uzaklaşması gerektiğini söyleyerek Gülbün'den ayrılmaya niyetlenir. Bu yüzden Gülbün'ün yaptığı masrafları ödemek ister. Gülbün Ayhan'ın tekrar para mevzusunu önüne getirmesine artık dayanamaz ve kavga ederler.

Ayhan gittikten sonra Gülbün günlerce onun telefon etmesini bekler ama hiçbir şekilde haber alamaz. Terk edildiğini düşünerek hastalanır. Güzin Gülbün'ün bu halini arkadaşları olan Bülent'e anlatır.O, Gülbün'ün bu aşkla mesut olacağını zannederken kızın hayatının karardığını söyler.

Gülbün Ayhan'ın ortadan kaybolmasıyla adeta yaşayan bir ölü olur, gözlerindeki ışık gider, zayıflar, kimseyle görüşüp konuşmak istemez. Günlerce sokaklarda Ayhan'ı arar gibi dolanır. Aylar sonra bir gün umulmadık bir anda Ayhan'la karşılaşır. Ayhan Gülbün'ü görünce yüzü kireç gibi olur. Ne bir özür diler ne bir hal hatır sorar. Gülbün, Ayhan'ın bu yaptığına çok içerler. Gülbün, Ayhan'la konuşmak bu yaptıklarının hesabını sormak istedikçe Ayhan kızı başından atar.

Gülbün yaşadığı aşkın ve ıstırabın ardından aylarca hastanede yatar. Yetimliğinin verdiği baba özlemiyle karışık olarak beslediği aşk, Ayhan'ı gözünde büyüterek ulaşılmaz kılmıştır.Ancak, çok sonraları okuduğu bir kitapta saadetin de acının da kendi eliyle olduğunu öğrenmesi üzerine yavaş yavaş toparlanır ve hayata karışır.

Güzin kocası öldükten sonra kimseyle gönül bağı kurmamıştır. Ancak Dr. Bülent'le olan arkadaşlığı, bir anda aşka dönüşür. Doktor Bülent 'e ortak arkadaşları

olan Gülbün'ün yaşadıklarını anlatırken kendi aşk felsefesini de anlatır. İlerleyen vakitlerde, gramofonda çalan musikin etkisiyle dans etmeye başlarlar. Aşkın ilk kıvılcımları da bu dans esnasında çıkar. Yazar burada devreye girer ve müziğin insanları birbirine yaklaştırdığını, âşık ettiğini ima eder:

“Dünyanın dört kıt’asına kan ve ateş bulaşmış olabilir. Fakat aşk ölümden kuvvetli olduğu gibi musiki de ölümden kuvvetlidir. Kurtuluş’un bir apartman dairesinde Viyana’nın ölmez valsini kendi bildiğini okuyor, ancak ve ancak gençlik teraneleri, saadet efsaneleri...”(DP: 183)

Talat Bağcı'nın evinde Gülbün'ün yaşadığı aşk acısını konuşurlarken Müyesser de bir zamanlar Akif Kaptan'la yaşadığı aşkı düşünür. Ona olan aşkıdan döktüğü gözyaşlarını ve onu kıskanmasını hatırlar.(DP: 18)

Aleksandra Filipovna hikâyesinde, Kudret Aleksi'yi sevse de çapkınlıklarına devam eder. Aleksandra ise Kudret'ten gördüğü sevgi yüzünden, çapkınlıklarına ses etmez. Ancak Kudret, genç kızı bir gün anide terk ederek Türkiye'ye döner. Aleksandra masal gibi geçen aylardan sonra aniden terk edilmeyi kabullenemez. Ancak Kudret'in zengin bir paşa kızı ile evlendiği haberini alınca kendisi de yaşamına devam eder. Ancak yaşadığı aşk acısı onu değiştirir, eskisi gibi neşeli ve mutlu değildir. (LM: 42)Bu hikâye yazı hayatının ilk örneklerini teşkil etmesinden dolayı yaşadığı aşkta ve acısında coşkun bir anlatım görülmez.

İlk Efendim Pomak Ali Efendi ve Laz Sıdkı'nın Florya Macerası, hikâyelerinin ana kahramanı olan Hesna Hanım, aslında severek ve isteyerek evlenmemiştir. Ali Efendi'nin devamlı peşinde dolanarak onu bıktırması ve devamında türlü imalarda bulunması yüzünden en sonunda teslimiyetçi davranarak teklifi kabul etmek zorunda kalmıştır. (LM: 46)Zamanla sevebileceğini düşünse de yanılır. Ali Efendi'nin iğneleyici hal ve davranışlarından bunalmış istem dışı gelişen bir tepki sonrası tamamen soğuduğunu fark etmiştir:

“Sahiden artık eski muhabbetim sönmüş bir şeydi, ilk zamanlar, ne kadar olsa ayalım değil mi, çok gönül çekmiştim. O, eve gelip de, Hesna Hanım bu gün

Beyazıd'da bir kız gördüm, kaşları şöyle, gözü böyle, dedikçe, sineme bir hançer saplanırdı. Geceleri yatakta o arkasını döner uyur, bense gizli gizli ağlardım. Beni sevdi aldı. Şimdi neye hor bakıyor, kör değilim, topal değilim, hey ya Rabbi, çilem dolmadı mı, derdim.”(LM: 49)

Boşanma ile sonuçlanan bu evlilikte Hesna Hanım her ne kadar mutsuz da olsa yılların getirdiği alışmışlık yüzünden boşandığı için üzülür.

Leylak Mevsimi hikâyesinin başkahramanı olan anlatıcı, çocukluğundan itibaren fakir ve öksüz bir şekilde büyümüştür. Hayatındaki bir kısım eksikler Petruşka ile son bulur. Çünkü karşısına onu seven onu mutlu etmek için çabalayan bir erkek çıkmıştır. Onun sevgisi ile yeniden hayata dönen anlatıcının dünyası adeta cehennemden cennete dönüşür. Bu aşk ne yetimliğini ne de öksüzlüğünü hatırlatır. Adeta şampanyadan taşan incili köpükler gibi ömrünün en güzel günleri de Petruşka sayesinde mutluluklarla taşar. (LM: 64) Ancak bu mutluluk kısa sürer, Petruşka'nın ölümü ile dünyası tekrar yıkılır. Hayatında her şeyin bir sabun köpüğü gibi dağılması anlatıcının ümit, iman, aşk ve saadet hislerinin de yok olmasına sebep olur.(LM: 63) Petruşka'nın ölümünü kabullenip sessizce hayatına devam ediyor görünse de aslında bu durum anlatıcıya göre bir nevi yaşama taklididir. (LM: 66)

Gel Seninle Dertleşelim hikâyesinin kahramanı olan Handan, 1917 yılında çocuk denecek yaşta, daha 15 yaşında, ilk evliliğini yapar. Karı koca birbirine aşkla bağlıdır fakat kıskançlık yüzünden birkaç sene içinde ayrılırlar.(LM: 86) Anlatıcıya göre bu kadar küçük yaşta bir evlilik o zamanın kültürüne bile aykırı bir durumdur.(LM., s.86)Handan bu evliliğinden yıllar sonra ikinci kez kalbini birine açar. Bu kişi çocukluğundan beri tanıdığı hatta zaman zaman kendisine ilgisinin olduğunu hissettiği bir aile dostlarının oğludur. Handan boşanıp yurt dışına tahsile gittiğinde bu kişi ile arkadaşlığı ilerler hatta çok yakın dost olurlar. Fakat Handan bu genç erkeğin kendisine âşık olduğunu anlamaz. Yirmi sene boyunca Handan'ı sevip bunu içinde saklar.(LM., 89) Bir tatil günü Handan bu aile dostlarının oğluna âşık olduğunu fark eder. Aniden gelen bu farkındalık sonrasında, adamın da yıllardan beri

sessiz bir şekilde kendisini sevdiğini öğrenir. Birbirlerine kaderin zinciri ile bağlı olduğunu hisseden Handan, yıllarca gözünün önünde duran bu aşkı fark edemediği için kendi kendine üzülür.(LM: 89)

Handan'dan mesleğini bırakıp evinin kadını olmasını isteyen adamın bu teklifi Handan tarafından kabul görmez ve ikinci kez yakaladığı saadet duygusu, Handan'ın evlilik teklifini reddetmesi ile son bulur. (LM: 94)

3.2.Kadın ve Sosyal Hayat

Zengin bir muhitte yaşayan Kadıköyü gençlerinin sosyal hayatı da çeşitlilik göstermektedir. Bedriye, kocasının ölümüyle her ne kadar Cevizlik'teki köşkünde görümcesi Mihriban Hanım ile inziva hayatı yaşasa da her akşam yürüyüşe çıkar. Hatta bir gün yürüyüş esnasında Necdet'le karşılaşır. Ayakları kendisini nereye götürürse daima oraya gittiğini söyler. Yürüyüş yapmanın insan ruhu için bir arınma, sakinleşme olduğunu, örneğin evden öfke yahut sıkıntı ile çıkmışsa yürüdükçe zihninin gevşeyip rahatladığını ve sonunda düşüncelerinin yürüyüşüyle intizamlı bir akışta devam ettiğini söyler.(KR: 22)

Kadıköyü'nün bir diğer kadın karakteri Nesrin de dönemindeki diğer kadınlara nazaran daha aktif bir sosyal hayat içindedir. Nişanlısı Mükerrerem'den araba sürme dersleri alan ve onunla kır gezilerine çıkan Nesrin, o yıllarda kadınların yapmaya çekindiği yahut fırsat verilmediği pek çok şeyi gerçekleştirir. Kendini spor yapmaya adayan Nesrin için aslında bu yeni bir durum değildir. Teyzesinin bahçesinde tenis oynamaya alışkın olan Nesrin, Mükerrerem'le nişanlandıktan sonra spor hayatına koşu ve uzun atlamayı da sokar. (KR: 121)

Nesrin, Mükerrerem'in de desteği ile 1930'lu yıllarda kadınların araç kullanması uygun görülmezken, araba sürmeyi öğrenir. Kadınların araba

kullanmasının hoş görülmemesine rağmen plajlarda birlikte denize girmekten beis duymazlar. Fenerbahçe deniz banyolarına giden Bedriye ve Orhan, kumlara yüzükoyun yatarak dedikodu yaparlar. Bu esnada yakınlarına gelen Burhan'ı fark eden Bedriye'nin ilk dikkatini çeken Burhan'ın şahane bir vücuda sahip olduğudur.(KR: 44)

Bedriye ve arkadaşları genellikle mesire alanlarına, koylara, meyhanelere, cümbüşlere giderler, bu gezme fasılları dilden dile dolaşır adeta Kadıköy halkını kışkandırırılar:

“Şık kotralarla Kalamış koyunu, Ada açıklarını karış karış taradılar. Gazinolarda en seçme masalarda, en tertipli cümbüşlerle âlemi kışkandırdılar. Tenis meydanlarında sesleri çınladı. Belvü'de orkestraya istedikleri tangoyu, diledikleri vals emredip dansa kalkan onlardı. Süreyya sinemasında karşılıklı iki loca tutup kimsenin anlayamadığı işaretlerle birbirlerine parola veren gene onlar. Yoğurtçu deresinde, sandal içine kurulmuş çilingir sofralarında demlendiler, Şifa'da oturup, koyda Orhan'a gazeller, romanslar okuttular. Tatmadıkları zevk gezmedikleri yer kalmadı. Yeşilliklerle süslenmiş öküz arabası içinde mandolin çalarak Alemdağı'na gittiler. Ne Pavli kaldı, ne Polonez köyü; ne Bursa, ne Yalova. İşte öyle bir hayhuy ki Kadıköy gibi pişkin bir muhite bile parmak ısırttı.”(KR: 120)

Yedililer grubu içinde maddi durumu kötü olan kişiler Necdet ve kunduracı Baha'dır. Ancak çalışmamız kadınları ele aldığı için bu isim üzerinde durmayacağız, romanda bu gençlerin maddi durumları hakkında fazlaca açıklamalar yoktur Çünkü. Safiye Erol, para kazanma, geçim sıkıntısı gibi problemlerle boğuşan insanları anlatarak asıl mevzunun dağılmasını istememiş; ekonomik geliri yüksek zengin tabaka insanları seçerek onların ruhsal gelişimlerini, gelgitlerini anlatmayı, ruhsal yolculuklarının seyrine odaklanmayı ön planda tutmuştur.

Bedriye'nin zengin olduğunu romanın girişinde öğreniriz: “Enteresan, cazip, esrarlı bir tip. Uzaktan tapanlar çok; fakat kimse yaklaşıyor. Güzel kadın, kibar, galiba zengince de.” (KR: 16)Bedriye'ye ölen kocasından yüklü bir miras kalmıştır.

Görümcesi Mihriban Hanım'la birlikte bu yüklü mirasla geçinirler. Bununla beraber Bedriye Viyana'ya musiki eğitimine gitmeden önce Mihriban Hanım onu nüfusuna geçirerek kendi payına ait olan mirası da Bedriye'ye bırakır.

Romanda diğer bir zengin kadınsa Nesrin'in teyzesidir. Nimet Hanım'ın gözetiminde gerçekleşen Bursa gezisinde, ne kadar büyük bir refah içinde oldukları belli edilir. Nimet Hanım, o dönemlerde de pahalı olan Çekirge'de bir otelin hususi dairesini kapattırır. Yanlarında kendi aşçı ve hizmetçilerini de götürür. (KR: 50)

Ülker Fırtınası romanının ana kahramanı olan Nuran, eğitim gördüğü Viyana'dan sonra Türkiye'ye dönerek burada musiki üzerine çalışmalar yapacaktır. Ancak orada yaşadığı rahat hayat Türkiye'de henüz yoktur. Eniştesi Numan Bey, karısına Nuran'ı kastederek: "Viyana'da birkaç defa gözümle gördüm ki pek yüksek bir sanat ve ideal âleminde yaşıyor. O muhiti memlekette bulamaz."(ÜF: 23) diyerek Nuran'ın Türkiye'ye hemen adapte olamayacağını düşündüğünü söyler.

Nuran çok genç ve dinç bir kızdır. Batılı kadınların dik ve canlı duruşunu andıran bir tarzı vardır. Sessizken, dalgınken ya da bir şey seyrederken ki duruşu kibirli gibi gözükse de konuşunca aslında gayet yumuşak ve ince ruha sahip biri olduğu anlaşılır. Bu halinden memnun olmadığı için kendini göstermeyi sevmez, az konuşur. Çünkü nasıl biri olduğunu ele veren en önemli özelliği dudaklarının titreyerek hareket etmesi ve sesidir.

Mehpare Hanım'ın yalısında tertip edilen ud gecesinde Nuran'ın güzelliği göze çarpar. Annesine benzeyen ama ondan daha güzel bir kızdır. İri mavi gözlü ve beyaz tenli olan Nuran bu gecede dudaklarındaki rujdan başka bir şey sürmemiştir yüzüne. Sermet'le tanıştıktan sonra da bol bol yürüyüşe çıkarlar.

Nuran Viyana'da alıştığı hayatı İstanbul'da da sürdürme niyetindedir. Orada kurduğu düzen içinde sessiz ve disiplinli geçen çalışma saatlerini Türkiye'de devam

ettirmesi için ayrı eve ihtiyaç duyar. Fakat ülkede henüz kadınların yalnız başına ayrı eve çıkmaları pek çok kimse tarafından uygun görülmemektedir. Ne var ki Nuran çalışan, kendi ayakları üzerinde durabilen kadınların yalnız yaşamalarından doğal bir durumun olmadığı kanısındadır:

“Kışın ben ayrı eve çıkmak niyetindeyim. Teyzem baklayı ağzından çıkarmadı ama ben anladım. İstanbul’da genç bir kızın müstakil oturması henüz hoş görülüyor galiba. Fakat çalışmak için benim yalnızlığa, kendimi dinlemeye ihtiyacım var. Ayıp mayıp dinlemeyeceğim.” (ÜF: 30)

Bu durumu hocası Süreyya Bey’le paylaşan Nuran, Süreyya Bey’in kendi düşünceleri ile paralel sözlerini duyunca rahatlar. Hocasına göre çalışıp kendi parasını kazanan bir kadın kendi yuvasına elbette sahip olabilir.(ÜF: 31)Ancak Cumhuriyet’in ilk yıllarında bir kadının yalnız yaşaması henüz sık rastlanan bir durum değildir. Erol, bu durumu roman içinde anlatarak okuyucuya dönem hakkında bilgi de vermiş olur.

Nuran yurda döner dönmez aldığı eğitimin hakkını vermek üzere giriştiği musiki üzerine olan çalışmalarında Süreyya Bey’den yardım ister. O da Doğu- Batı müziğinin karşılaştırmasını yapabileceği en uygun ortam olan bir saz gecesi tertip eder:

“Boğaziçi’nin Anadolu yakasında eski debdebesini bugüne kadar nasılsa muhafaza edebilmiş bir yalıda toplandılar. Süreyya Bey girift çalıyordu. Kadıköylü Müfit Galip kemeçe, Sermet Bey ud. Ev sahibi, ihtiyar bir hanım, Nuran’ın yanına oturmuş, ara sıra saçlarını, sırtını okşuyor, çalınan şeyleri izah ediyordu.” (ÜF: 32)

Nuran Sermet’ten tamamen ayrıldıktan sonra kendini tekrar bulma gayesiyle eski yaşantısına dönmeye çalışır. Sekiz aydan beri elini sürmediği piyano tuşlarına yeni bir piyano alınmasıyla birlikte tekrar başına oturur.

Numan Bey ve Dilruba Hanım’ın çocukları Turan ve Selçuk da yurtdışında eğitim almaktadırlar. Okulları tatile girince onlar da Türkiye’ye geleceklerdir. Ancak onlar Nuran gibi temelli dönüş yapmadıkları ve daha çok maddi şeylerle

ilgilendikleri için, İstanbul'da çok sıkıntı çekmeyeceğini düşünen Dilruba Hanım yeğeni ve çocukları arasındaki bu farklılığı düşünür. Ona göre kendi çocukları daha basit ve maddeci oldukları için kendilerine sunulacak olan konfor, lüks yaşam, spor ve kendi kafalarında birkaç arkadaş sayesinde buldukları bu Doğu medeniyetini çok fazla yadırgamazlar. (ÜF: 23)

Ancak kızı Turan için de birtakım değişiklikler yapılacaktır. Kızı, lord kızlarıyla briç oynayan, İsveçli arkadaşlarıyla paskalya tatillerinde Rivyera'ya giden, İngiliz usulü yemeklere alışkın, yüksek mevkilerdeki ailelerin çocuklarıyla arkadaşlık eden bir kızdır. Alaturka yemekler tercih etmemesinden ötürü aşçıların değişmesi gerekmektedir.

Selçuk ve Turan, gitmeden önce kendi kültürlerine ait bazı eşyalar toplar. Her ne kadar yaşantıları batılı olsa da yine de oradaki arkadaşlarına kendi kültürlerinden bir parça gösterme niyetindedirler. Yabancı arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde özellikle kızları Turan köşkten işlemeleri örtüler, yastıklar, değişik şekillerde Kütahya çinileri alır. Bununla beraber arkadaşlarına Türk kahvesini göstermek maksadıyla kahve değirmeni, cezve ve fincanlar ayırır. Bundaki amacı Londra'daki odasını götüreceği bu eşyalarla süsleyerek İngiliz ve İsveçli arkadaşlarına Türk kültürünü tanıtmaktır.

Cumhuriyet'in onuncu yıl kutlamalarında kadın erkek, genç yaşlı sokağa dökülmüştür. Bunların arasında Turan ve Selçuk kardeşler de vardır. Her ne kadar garbın eğitim ve kültürüyle kendi benliklerinden uzaklaşıyor gibi gözükseler de bu kutlamalar için yurt dışına dönüş zamanlarını ertelemişlerdir. Halk coşku içinde kutlamalara katılır, İstanbul'u bir baştan diğer başa dolaşırlar. En son gece meşale alayını görmek için bir kaldırım kenarında otururlar. Turan, o dönem hoş karşılanmayan 'kadınların sigara içmesi' durumuna aldırmandan sokakta da içmek istemiştir.

Numan Bey'in ölümü ile Dilruba maddi sıkıntıya girer. Konağı ve içindeki eşyaları satar, birkaç hizmetçiye yol verir. Eglantin'le karşılaşmamak adına cemiyet hayatına da karışamaz.

Ülker Fırtınası'nda yer alan ve iş adamları, diplomat ve üst düzey yöneticilerin gittiği bir kulüp olarak tasvir edilen Cercle d'Oriant'taki poker salonu erkeklere özgü gözükse de kadınlar da katılabilmektedir. Fakat yalnız ecnebi kadınlar vardır. Yine bundan başka, romanda sadece Numan Bey ve sevgilisi Eglantin'in gittiği ortamlar gayr-i Müslim tebaanın ve ecnebilerin gittikleri konser salonları vardır.

Ülker Fırtınası 1992-33 yıllarının yedi aylık bir zaman dilimini anlatırken ve romanın sonunda üç yıl geçtikten sonraki olayları kısaca anlatır. Üç sene sonra Dil İnkılâbı olur ve Soyadı Kanunu çıkar. Nuran soyadını 'Yerli' olarak alırken, teyzesi 'Sipahi' soyadını alır. Eglantin Türk vatandaşı olur ve Leyla adını alır, aynı zamanda kocasından boşanarak sevgilisi Nuri Bey'le evlenip 'Güven' soyadını alır.

Ülker Fırtınası'nın aktüel zamanı Cumhuriyet'in yeni kurulduğu yıllara denk gelmektedir. Savaştan yeni çıkmış bir halkın ekonomik dengeleri de değişmektedir. Osmanlı döneminden kalma zenginler maddi çöküşe girerken Anadolu'da da savaş zenginleri ortaya çıkmaya başlar.

Numan Bey ve Dilruba Hanım babadan gelme zengindir. Fakat ileride ekonomileri gittikçe kötüye giderek fakirleşmeye başlayacaklardır. İlk önce evdeki fazla aşçı ve hizmetçiler işten çıkarılır. Fakat bu, durumu kurtarmaya yetmez. Mal varlıkları bir bir ellerinden çıkar. Dilruba ve kocası, Almanya'daki çocuklarına bu durumu sezdirmemek için uğraşırlar.

Kötüye giden maddi durumu toparlamak adına Dilruba devamlı hesap kitap yapmaktadır. Paraya duyulan ihtiyaç yüzünden ellerinde bulunan evlerden birini satılığa çıkarmak üzere çocuklarına danışır:

“Dilrübâ Hanım bütçeyi daraltmak lüzûmunu çocuklarına bildirmiş ve köşkü yâhut konağı satmak işinde, onların reyini sormuştu. Çocuklar hiç düşünmeden bir ağızdan, ‘Konağı’ demişlerdi.”(ÜF: 165)

Kocası Numan’ın ölümünden sonra çevresine yoksul gözükmemek ve çocuklarına boyun büktürmemek için çabalar. Akşam yemeklerinde sofrada daima iki çeşit yemek ve tatlı bulundurmayı ihmal etmez.

Nuran annesinden kalma bir servete sahiptir. Teyzesi Dilruba ve annesi zengin bir Osmanlı paşasının kızlarıdır. Annesi askeri doktor olan Ali Fethi Bey’le evlenmiştir. Nuran’ın annesi ölünce Ali Fethi Bey, kızının velayetini Dilruba Hanım’a verir.

Nuran, Sermet’in evliliğe karşı mesafeli durmasını maddi açıdan sıkıntı çekiyor olmasına bağlar. Bu yüzden yaşayacakları ev de dâhil bütün düğün masraflarını kendisi ödemek için bir bütçe hazırlar. Ne var ki Sermet zaten evlidir.

Romanda Müzeyyen’in kocasıyla fakir ve gösterişsiz bir hayatı vardır. Nuran’la tanıştıktan sonra Müzeyyen’den boşanacak olan Sermet, zaten kıt kanaat geçinen Müzeyyin’in daha küçük bir eve taşınmasını ister. Çünkü Sermet’in yeni kuracağı yuva Nuran’ın köşkünde olacaktır. Sermet eski karısına ve çocuklarına ödeyeceği nafakanın bu aileyi ancak idare edebileceğini düşünmektedir.

Müzeyyen’le yaşadığı evdeki hayat ve Nuran’ın evi birbirine tamamen zıttır. Sütçüye ödenecek borç biriktiği için sütçü süt getirmeyi bırakmıştır. Sabah kahvaltısında pişirilebilecek çay da bitmiştir. Müzeyyen, tezgâhta duran yarım karpuzu görünce yanına zeytin peynir koyarak çocukların yemesi için masaya koyar. Sonrasında üzerindeki eski basma sabahlıkla çöp dökmeye gider. Bahçede olgunlaşan domateslerden birkaç tanesini koparır. Fazla masraf yapmadan akşam yemeği hazırlayabilmek geceleri uykusunu kaçıtır. Gaz ocağını bile masraf olmasın diye kullanmayı bahçedeki mangalda yemek pişirir.

Safiye Erol, *Ülker Fırtınası*'nda her karakterin maddi durumu hakkında bilgi vererek onları gerçek hayatta görebileceğimiz canlı birer numune olarak okuyucuya sunar.

Ciğerdelen'deki çerçeve hikâyede, kadınların sosyal hayatı olarak genellikle İngiliz dostlarıyla yapılan partiler öne çıkar. İlk sahnede Canzi'yi, İngiliz dostlarının düzenlediği çay saatinde görürüz. Çoğu zaman Sirkeci'deki Firuzağa Cami'sine gider.

Yılbaşında yeni yılı kutlamak için bir başka İngiliz dostları olan Mister W.'nin Bomonti'deki evinde toplanırlar. Turhan, Canzi'nin bu kadar fazla İngilizle tanışık olmasına şaşırır. Çevresinin geniş olması, sosyal hayatında neler yaptığının bir ispatıdır. Kimisiyle çocukluğundan beri tenis oynamıştır. Kimisiyle deniz sporları yağmıştır. Kimiyle de İngiliz kültür kurulundan tanışıktır. (C: 55) Bunun dışında Canzi, halk evlerine, sosyal yardım kuruluşlarına ve oda musikisi yapan bazı ailelerin evine gitmektedir.(C: 30)

Safiye Erol, belli bir maddi seviyede kurguladığı roman kişilerini içi boş bir zenginlikte yaşatmaz. Bu kişiler zengin oldukları kadar çok yönlü ve entelektüel insanlardır.

Ciğerdelen romanının iç kurgusundaki hikâyelerde olaylar Osmanlı döneminde geçtiği için mekân da genel olarak konaktır.kadınların sosyal hayatı tamamen konakta ev işleri içinde geçer. Gerek Cangüzel ve Zühre gerekse hikâyelerdeki diğer kadınlar, okuyucuya daima konak yaşamı içinde sunularak ev işleri yaparken anlatılır.

Örneğin, Cangüzel bir bayram sabahı kaynanası ile beraber zemin katta bulunan kiler odasında bayramlık hazırlığı yapar.(C: 87) Kuşluk vakti hazırlıklar bitince kadınlar hep birlikte hamama girer.(C: 88) Günleri tamamen konağın işleriyle, konağın bölümleri arasında geçtiği için Cangüzel bu durumdan sıkılır. Devamlı kocasına dert yazar:

“Ağam, konakta sıkılırim dedim sana. Tanrının günü bez dokumak, iplik bükme, zahire yapmakla ömür geçer mi? Bu kadınlar ‘Muhammediye’ diye bir kitap okurlar, bazı türkü söylerler, bazı Advıye Molla masal anlatır, kış geceleri aralarında oyunlar da olurmuş, ben görmedim. Sıkılıyorum... Sen ok atışı diyorsun, tüfek talimi, güreş diyorsun gidiyorsun.” (C: 91)

Sinan Zühre’yi boşayıp yaşlı ve fakir bir insan olan Saraç İsmail’le evlendirir. Zühre konaktan ayrılmadan önce Advıye Molla ve Macar Feridun, babası Hafız Nuri’nin Zühre’ye bıraktığı mücevher ve altınları Zühre’ye teslim eder.

Diğer yandan Karun gibi zengin olduğu belirtilen müftü baldızı, Sinan’la evlendikten sonra konağa gelirken peşinden kervanlarla eşya ve hizmetçilerini getirir.

Dineyri Papazı’nda Gülbün, üniversite eğitimi aldığı sıralarda okul dışında arkadaşlarıyla gittiği çay partileri, Büyükada gezileri ve yalnızken sık sık dolaştığı Samatya, Göztepe ve Yedikule semtleri Gülbün’ün sosyal yaşamda kullandığı mekânlardır.

Bunun dışında zamanının çoğunu para kazanmak ve okul derslerine devam etmekle geçirir. Okuldan çıktıktan sonra akşamları Pangaltı’daki bir eczaneye gider, iğne yaptırmak isteyenlerin adresini alıp evlere iğne yapmaya gider. Bazen özel hastanelerde gece nöbetlerine gidip çalışır. Gündüzleri okul derslerinin olmadığı zamanlarda is özel öğretmenlik yaparak Fransızca ve matematik dersi verir.(DP: 39)

Yaz mevsimi geldiğinde Akif Kaptan’la balığa çıkar, Ercüment’in şarpisiyle yelken açarak koyları dolaşır Suadiye’de dansa gider.. Baharın gelişiyle birlikte arkadaşlarıyla arasında Bomonti’de çay saatleri düzenler bazen de Küçükalyalı’da kır yemekleri tertip ederler.

Dineyri Papazı’nda aktüel zaman II. Dünya Savaşı’nın olduğu 1940’lı yıllardır. Savaşın getirdiği ekonomi tedbirlerinden bazıları roman içinde yansıtılır.

Geceleri sık sık elektrikler kesilip karatma yapılır. Otobüsler ekonomik statüye farklı mevkilere ayrılmıştır ve bazı temel gıda maddelerine ulaşım zordur.

Romanın başında Talat Bağcı'nın evine misafir olarak gitmiş olan Akif Kaptan'ın eşi Müyesser, vakit geçtikçe eve dönüşün zor olacağını düşünür. Müyesser'in aklından geçenler ekonomik durumlarının düşüklüğünü de yansıtır:

“Bu gece yemekten sonra Kurbağalı gazhânesine, eve dönüş vardı. Paşakapısı'nda uzun uzun tramvay bekleyeceklerdi. Tabii yine üst üste birinci mevkiiler gelecekti, fakir fukaranın ayağına karasu insin, hep o 'renji bozuk' sarı arabalar geçecekti.” (DP: 18)

Gülbün, çocuk yaşında yetim kalınca çeşitli evlerde karın tokluğuna çalışır. Daha sonra İtalyan bir aile olan Luçilerin evinde çocuklarına dadılık yapmak için orada yaşamaya başlar. Ailenin İtalya'ya dönmesi ile ortada kalan Gülbün'e daha önce Luçiler'de hizmetçilik yapan Müyesser ve kocası sahip çıkar. Aileye yük olmamak için pansiyoner olarak eve gelmeyi kabul eder.

Gülbün, babasından kalma yetim maaşı yetmediği için geçimini sağlamak adına okuldan arta kalan zamanlarda çeşitli işlerde çalışır. Evlere iğne yapmaya gider, özel hastanelerde gece nöbeti tutar. Fransızca ve matematik konularından özel ders verdiği iki öğrencisi vardır.

Gülbün, bir günde zengin bir evden orta halli bir eve geçmesine rağmen bu eve çabucak alışır. Çünkü ailesi öldükten sonra hep orta halli insanların evinde, onlarla birlikte yaşamıştır:

“Gülbün, Mühürdar'ın alafranga üslûptaki mükellef evinden Gazhâne'deki küçük memur evine hiç yadırganmayan yumuşak bir kayma ile tek solukta geçti. Sanki hep bu mahallede, bu saf ve sevimli insanlarla berâber, bu iddiasız çatı altında yaşamıştı. Hayır, yersiz yurtsuz öksüz kalmamıştı. Yeni hayat devresi bak ne mutlu, ne uğurlu başlıyor!” (DP: 31)

Gülbün Müyesser'lerin evinde geçirdiği ilk akşam yemeğinde sofrada beyaz ekmek görünce şaşırır. Çünkü savaş dönemindeki orta halli bir aile için un çok büyük bir lüktür. Müyesser, babasının çiftlik kâhyası olması sayesinde evlerine gelen buğday ununu fırına götürerek ekmek yaptırır. Gülbün'ün gelişi için konulan bu ekmek sanki bir tesadüf eseri o akşam sofraya konmuş gibi Gülbün'e sunulur. (DP: 30)

Müyesser Gülbün geldiği için o gece onunla sohbet etmek ister ve bulaşıkları yıkamaz. Ama lavaboya böceklerin üşüşmesini de istemez. Akif Kaptan'dan daha önce getirdiği ilaçtan getirmesini ister. Ancak savaş zamanı ilaç bulmak zordur:

“-Hanımcığım hep de unutursun, muhârebedeyiz muhârebede. O senin dediğin ‘Paris yeşili’ gemi tekneyi midye bağlamasın diye vurulan zehirli bir boyadır. Bana levazımdan bir arkadaş bu ilacı öğretti idi. E... Yok simdi, ne yapalım. Annavi'ye sordum, onda bulamazsak başka yerde aramak abes.” (DP: 30)

Müyesser, kocasının aldığı maaş evi idare etmeye yetmediği için ondan gizli olarak Validebağ'a çamaşıra ve gündeliğe gider.

Metruk Yalıda Garip Bir Gece hikâyesinin kadın kahramanı olan Zehra için, kocası öldükten sonra hayat durmuş gibidir. Ancak Orhan'la tanıştıktan sonra tekrar cemiyet hayatına dönen Zehra, sık sık satranç oynayan bir kadın olmasına rağmen rakibi Orhan'a daima yenilir. (LM: 23)

Aleksandra Filipovna, Rus kökenli bir mankendir. Ve hikâyenin çoğu yerinde onun devamlı yurt dışında farklı ülkelere gittiği görülür. İlk gezisini Kudret'le beraber Davos'a yapmıştır. Aktif bir arkadaş grubu olmasından dolayı hemen her anları bir aktivite ile geçtiği sezdirilir. Kudret'ten ayrıldığı zaman inzivaya çekildiğinde bile farklı bir şehri tercih edecek kadar da zengindir. (LM., 36) Daha sonra evlendiği kocasının diplomat olması münasebetiyle yine uzun yolculuklara çıkarak hayatına devam eder.

3.3.Kadın ve Eğitim

Kadıköyü'nün Romanı'ndaki ana kahraman Bedriye'nin ilk kocası Şerif Bey, bilgili kültürlü bir insandır. Avrupai bir havası vardır ve anlatıcının belirttiğine göre erkeklerde nadiren bir araya gelen üç meziyeti nefsinde toplamış; âlimdi, aristokrattı, iş adamı idi.(KR: 74)

Bedriye ile evlendikten sonra erimiş cama şekil veren ustalar gibi kocası da Bedriye'ye bir kadının ulaşması gerektiğini düşündüğü muasır seviyeye ulaştırmak için ön ayak olur:

“Şerif evleneceği zaman nasıl kız istersin? Sualine karşı “Türk kızı isterim. Genç olsun, sağlam olsun, ruhça ve bedence asil olsun. Yontulmamış, işlenmemiş; cahil fakat istidatlı olsun”. demiş. Şerif, karısını kendi yetiştirmek, kendi mefkûresine göre kaynatıp süzmek istemişti.”(KR: 76)

Bedriye Hanım, kocasının yanında tam bir aristokrat gibi yetişir. Çeşitli dersler alır, piyano çalmayı öğrenir. Musikiye olan yatkınlığı sayesinde hem alaturka hem alafanga müzikleri çalar. Kocasının ölümünden sonra edindiği arkadaş grubu içinde de piyano çalmaya devam eder. Orhan'la beraber yaptıkları musiki çalışmalarında Orhan keman çalarken Bedriye de piyano çalar. Orhan'ın alaturka parçalar çalmasına karşılık Bedriye Şerif Bey sayesinde tam bir piyano ustası olmuştur. (KR: 155)

Bedriye Burhan'dan ayrıldıktan sonra yarım kalan 'kendini gerçekleştirme' amacını tamamlamak için Viyana'ya musiki eğitimine gider. Bedriye, Mihriban Hanım'a yazdığı mektupta okulu hakkında malumat verir:

“Evim konservatuara beş dakika mesafede, Argentinier Str.'de. Burada şehrin kibar tabakası oturuyor. Viyana'da musiki tahsil eden epey ecnebi var.” (KR: 235)

Bedriye, romandaki ana kahraman olduğu için Nesrin'in ve bir diğer karakter olan Mihriban Hanım'ın eğitim seviyesi hakkında bilgi verilmemiştir.

Eğitimi ve eğitim gormeyen karakterleri iki farklı kutup olarak gosteren Safiye Erol, *Ülker Fırtınası* romanda bu iki kutbu temsilen Müzeyyen ve Nuran kişileri üzerinden anlatım yapmıştır. Nuran çocukluğundan itibaren Batılı eğitim ve kültürle büyümüş, yurda döndüğü vakit bu kültürü yaşamaya devam etmiştir. Kendi ayakları üzerinde duran, sosyal aktivitelere katılan, evlilik fikrine sıcak bakmayan bir imaj çizerken Müzeyyen şark geleneği ile büyümüş erken yaşta evlenip dört çocuk annesi olmuş bir ev hanımı olarak karşımıza çıkar. Erken yaşta evlenmiş olması onun Nuran gibi eğitim almadığının kanıtıdır.

Nuran yurda döner dönmez aldığı eğitimin ve disiplinin bir gereği olarak hemen işe koyulmak ister. Ülke müziğini çağdaşlaştırmak amacı ile birtakım araştırmalar yapmak niyetindedir:

“Süreyya Beyciğim, ne olur boş zamanınızda beni Ortodoks kiliselerine götürün. Bizans musikisi üzerine başlanmış etütlerim var. Bu kilise havalarında eskiden kalma ne gibi elemanlar vardır, bizim musiki ile temas noktaları nedir, hep taktik etmek istediğim şeyler.”(ÜF: 30)

Nuran aşkı uğruna hem kariyerinden hem de sosyal hayatından uzaklaşmıştır. Ancak son yaşadığı olaylardan ardından Sermet’le olamayacağını anlayınca eski yaşantısına dönmek adına kendini tekrar müziğe verir ve Yahuda senfonisini yapar:

“Nuran Yerli de kendini memlekete beğendirdi. Maarif Vekâleti onu bir musiki mütehasısı olarak bazen Ankara’ya çağırıyor, fikrini soruyor. Belki de yakında vekâletin emriyle Almanya’ya gidecek. Türk operasının tesisinde mühim bir rolü olacağına şüphe yok.” (ÜF: 209)

Cumhuriyet’in onuncu yıl kutlamalarını büyük bir heyecanla bekleyen Turan ve erkek kardeşi Selçuk, İstanbul’daki muharrir, şair ve ressamdan oluşan arkadaş grubu toplantısında Garplık- Şarklık ve Türklük üzerine mülahazalarda bulunurlar. Turan, bu grup içinde tek kadın olarak konuyu eğitim üzerine getirir. Turan’a göre

İstanbul insanı yumuşatıp gevşeten bir şehirdir. Bu yüzden de disiplinli bir çalışma temposunda bulunamıyorlardır. Turan, bu düşüncelerini beyan ederken hep Nuran'ı göz önünde bulundurur. Çünkü onun yurtdışındaki disiplinli yaşantısı Türkiye'ye geldikten sonra gevşeme göstermiştir:

“Selçuk’la Turan göz göze geldiler. İki kardeş bu meselelerde hep aynı ruh, aynı fikirdi. Genç kız şimdi davasını daha geniş yapıyor, İstanbul’un insanda en ziyade muhayyile kuvvetini harekete getirdiğini; fakat enerjiyi tavsattığını misallerle anlatıyordu. Bunları söylerken gözünün önünde hep Nuran vardı. Nuran! Senelerden beri gür çağlayan bu parlak gençlik, bu tok serpilmiş fidan, İstanbul’da beş ay içinde nasıl gerginliğini kaybetmişti, nasıl bükülmüştü.” (ÜF: 79)

Dilruba Hanım ve Nuran da otomobille gezmeye çıkarlar. Bu esnada Turan ve Selçuk’u kaldırımda dans ederken görürler. Nuran’ın yaşadığı depresyon sebebiyle hayattan kopması, hedeflerini, aldığı eğitimi, ideallerini unuttuğunu bu küçük anda sorgular. Bütün gençliğini vatana hizmet edebilmek adını çalışmayla geçirdiği, bu kutlamalarda kendisinin de olması ve diğerleri gibi mesut bir şekilde kutlamada yer alması gerektiğini düşünerek üzülür.(ÜF: 98)

Turan, Safiye Erol’un ‘Türkiye’nin güneşe bakan yüzleri’ olarak nitelediği Türk gençleri için ideal gördüğü çalışkanlık, ülkeyi kalkındırma, ileri taşıma arzusunun vücut bulmuş halidir. İdealist bir genç kız olan Turan diplomasını alır almaz Ankara’daki İktisat Vekâletinde göreve başlamayı istemektedir. Hatta hayalinde vekilin sağ kolu olarak ülke kalkınması için planlar projeler üretmektedir:

“Nihayet İktisat Vekili günün birinde diyecekti ki: Benim hususi kâtibim olan hanım kız yok mu? O bana hem kâtip, hem mütercim, hem müşavirdir. Türkiye’nin ekonomi işlerini onun kadar tamam bilen hiçbir memurum yoktur.” (ÜF: 151)

Erol’un Almanya’dayken edindiği çalışma disiplini romanda Turan karakteri üzerinden anlatılır. Turan’ın yurtdışında kaldığı sürede edindiği disiplin Türkiye’ye

dönünce de devam eder. Tatildeyken bile Adam Scmidt'in iktisat kitaplarından ders çalışır. Her gün bir buçukla beş arası çalışan Turhan beşten önce de eve misafir kabul etmez.(ÜF: 40).

Turan, bu disiplinli hayatı yüzünden belli vakitlerde evlerine misafir gelmesi istemez. Ancak misafirlerin gelişini ve annesinin üzülmelerini engelleyemediği zamanlar salona inerek annesiyle tartışır:

“Böyle olacak olduktan sonra anası babası onu niye birçok paralar dökerek pahalı bir üniversitede okutuyordu? On yedi yaşında gelin edeydiler. O da şimdi sürmeli gözlü, tombul bir hanım olurdu, çocuk yetiştirirdi. Bu da fena bir şey değil. Fakat mademki modern bir meslek kadını olmaya çalışıyor, kendisinden bu köhne haminne adetlerine uyması beklenemez. O, iş başarmak ister.”(ÜF: 40)

Ne var ki azmi ve gayreti sonunda meyvelerini verecek ve romanın sonunda Ankara'daki Türk Ofisi'ne tayin olacaktır.

Ciğerdelen'in aktüel zamanındaki hikâyenin kahramanı olan Canzi iyi bir eğitim almış, üniversiteyi Almanya'da okumuş ve kendini geliştirmiş biridir: Canzi'nin İngiliz dostu, Turhan Tuna ile sohbeti esnasında Canzi çeşitli bilgiler verir. Kolejde öğretmenlik yaptığını, muharrirlik yönünün olduğunu, folklor ve köy enstitülerine ilgisinin olduğunu hatta tatillerde çeşitli köy enstitülerinde çalıştığını Turhan bu sohbet sayesinde öğrenir. (C: 28)

Ciğerdelen'in iç kurgusundaki karakter Zühre, babası Hafız Nuri sayesinde Bosnasaray'da bulunduğu müddette eğitim alır:

“Hafız Nuri, Bosnasaray'a durmadan gidip gelerek kızını imkânların son raddesine kadar okutmuş, kendi seferde bulunduğu zamanlar için de Kamber Hoca adında bir mollayı, Zühre'nin tahsiline koşmuştu. Sinan Ağa kızın her bilgiye adanmış parmak banmış olmasından kâh hoşlanır bazen de Zühre'nin Hipokrat

hekime, Muhiddin-i Arabî'ye kadar uzandığını gördükçe 'kız değil haza müftü.' diye güler eğlenirdi." (C: 142)

Gülbün Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde okumaktadır. Luçilerde kaldığı zamanlarda aile sayesinde güzel bir eğitim görmüş ve iyi derecede Fransızca öğrenmiştir. Bunun yanında lise dönemlerinde eski dile merak sararak öğretmeni Feyzi Hoca'dan hususi ders almış, eski Türkçesini ilerletmiştir.(DP: 61)

Ancak yaşadığı aşktan dolayı eğitimini yarıda bırakır. Romanın sonunda iyileşen Gülbün, okuluna döner ve okulunu bitirerek doktor olur.

Gel Seninle Dertleşelim adlı hikâyenin kurgusal kişisi olan Handan, genç yaşında severek evlense de ayrılmak zorunda kalır. Bu kısa süren evliliğin ardından Handan hayattan kopmak yahut yeni bir izdivaç peşine düşmek yerine ilim öğrenmek adına yurtdışına tahsile gitmiştir. Türkiye'ye döndükten sonra yıllar içinde ülkenin en önde gelen çocuk doktorlarından biri olur. (LM: 87)Yıllar sonra ikinci kez yaşadığı aşkta, mesleğini aile kurmaya tercih ettiği için yine aradığı saadeti bulamayan Handan, idealist bir doktor olarak yardıma ihtiyacı olan bütün çocukları kendi evladıymış gibi görüp bağrına basar.(LM: 95)

3.4.Kadın ve Tasavvuf

Safiye Erol, çocukluğundan beri ailesinden aldığı tasavvuf mayası ve ilerleyen yıllarda Samiha Ayverdi sayesinde bağlanacağı Rifâilik tarikatından dolayı dünyada olup biten her şeye gönül gözüyle bakmayı bilir. Hayatının her anında tasavvuf ile iç içe olan yazar, gelenekçi tarikat anlayışlarının kalıpları içine girmez. Kena'an Rıfai'nin şeyhi olduğu Rıfailik tarikatına⁴ intisab etmiş olan Safiye Erol, Mevlânâ'ya bağlılığının yanında Hindistan mistisizmine ilgisi vardır.

⁴ Ateş ve cam yemek, vücutlarına kızgın demir saplamak vb. gibi Hint fakirleri işi hüneler gösteren bir Sünnî tarikat. 12. yüzyılda Ahmet Rifâî tarafından Irak'ta kurulmuştur. Rıfâa

Ona göre, “İnsanoğlu varolduğu günden beri saadet arayışı içinde olmuştur. Hep mükemmeli ve tamamı aramıştır. Oysa dünyada hiç bir şey tamam ve mükemmel değildir. Yaratanla yaratılanı karıştırmamalıdır. Zihnindeki kusursuz sevgiliye ulaştığını zanneden aşkın bedbaht olması kaçınılmazdır. Bu sebeple mutlak aşk ve huzur, ancak Allah’ta bulunur. Bâki Allah bâkidir.” (A.Gürsoy, 2002:58-59)

Kadıköyü’nün romanı, yazarın diğer romanları gibi seven kişinin sevgisini benliğinde eritip Hakk’a ulaşma romanlarının ilkidir.

Mihriban Hanım, Bedriye ile yaptığı sohbetlerde aşkın yüceliği ve saadet hakkında hakkında konuşur:

“Aşk! Saadet! Ne güzel, ne derin, ne ilahi sözleri Emin ol, ben aşkı da saadeti de pek az fanilere nasip olan tarzda yaşadım. Saadet dünyada en mukaddes şeydir. Saadet fevkalbeşerdir. Saadet, Allah’ın kendisidir. En büyük saadete erişen insan Allah’a en çok hizmet etmiş olur.” (KR: 184)

Bedriye, kocası yüzünden yaşadığı ıstırapı atlatabilmek için sohbet ettiği Mihriban Hanım, Bedriye’ye kendisinin Faruk’la olan ilişkisinden ve nasıl tekrar ayağa kalkabildiğinden örnekler verir. Mihriban Hanım’a göre kendi kuvvetini keşfeden bir insan aynı anda ıstırapın çetin yollarında yürümeye başlamış demektir. İnsan iradesinin çok kuvvetli olduğunu bu yüzden insan bu ıstırap yolundan kurtulmak için ne gerekiyorsa yapması gerektiğini söyler. İrade sayesinde kişi zayıf olmak istese bile olamaz. İnsan bu sebeple elindeki kuvvet sayesinde zorlukların üstesinden gelip nefisini yenecektir. (KR: 182)

Bedriye, kocasını Burhan’dan boşandıktan sonra yaşadığı zor günler hasebiyle hastalanır ve yatağa düşer. Necdet’ten aldığı mektupla hayatına yeni bir yön verme kararı alır. Tekrar ayağa kalkacak ve yoluna devam edecektir:

---

kabilesinden olduğu için bu adı almıştır. Soyu, Ali oğullarından Mûsâ Kâzım’a bağlanır. Bununla beraber tarikat sünnîdir. Kuran ve hadislerle yorumlamaksızın uyar. Temel ilkesi riyâzet adı verilen ruh ve beden eğitimidir. Ateş ve cam yemek gibi hünerleri de bu eğitimin aşırılığa vardırılmasıyla elde etmişlerdir.” Orhan Hançerlioğlu, *İnanç Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, 1. Basım, İstanbul 1975, s. 538.

“-Ebedi hürriyetin timsali olan bu mavi boşluk başlarımızın üzerine namütenahiliği gererken, biz kendimizi neden mahkûm zannediyoruz? Toprağa bastıkça ağırlaşıyoruz, mahkûm olduğumuzu anlıyoruz. Fakat işte gök... Kurtuluşu işaret ediyor. Bir ümit denizi ki her an başımızı kaldırıp onu görebiliriz. Kurtuluş vardır.

Yüreği ferahladı. Yalnız, kaybettiği şeyin telafi olup olmayacağını kendi gönlüne sordu. Hayır! Gönlü diyordu ki: Hayır! Hiçbir şey geri gelmez. Tekerrür yoktur. Hayatta her şey bir tanedir, bir defadır. O, kaybettiğin emel öldü, dirilemez. Fakat sen, ruhunda açılan kara boşluğa o kadar zenginlikler, kuvvetler, güzellikler sevk edeceksin ki uçurum dolacak, üzerinde çiçekler bitecek ve sen, yeni bir dünya karşısında, eski âlemini unutacaksın.” (KR: 215)

Ülker Fırtınası'ndaki kişilerden yalnız Nuran derin bir ruh görüşüne sahiptir. Bunda hem babasının hem de ana karakter olmasının etkisi vardır. Diğer kişilerin ruhsal durumları ve arayışları ayrıntılı tasvir edilmemiştir.

Nuran, romanın başında, kitabını yazacak olan yazarla yaptığı konuşmada yaşadıklarından çıkardığı sonucu, ulaştığı sonucu söyleyerek başlar. Sermet'e duyduğu aşk yüzünden her şeyini kaybettiğini düşündüğü anda aslında gerçek benliğini bulmaya başladığını anlar. Nuran'a göre aşk ölümden kuvvetlidir; ancak hayat da aşktan kuvvetlidir. İnsandaki yaşama hevesi her şeyin üstesinden gelebilecek kadar kuvvetlidir. Çünkü yaşam, Tanrı'dan gelen bir kıvılcımdır. Bu yüzden Sermet'le yaşadığı bütün ıstıraplardan sonra ayağa kalkmasını sağlayan yegâne güç olarak Allah'ın bahşettiği yaşama arzusunu görür. (ÜF: 21)

Nuran'ın sahip olduğu incelikli bir ruh ve yoğun Allah inancı, en zor zamanlarında bile Sermet'ten daha yüksek bir ruha sahip olduğunu hissettirir. Hiçbir kötü durumda kendi değerini unutmayan Nuran'ın içinde daima bir imanın mevcut olması onu düştüğü yerden kaldırır ve çeşitli mucizelerden geçirerek onu basübadelmekte ulaştırır. Bu sebeple Nuran minnetini ödemek için alnını Tanrı'nın eşiğine dayar. (ÜF: 22)

Nuran, Süreyya Bey'in davetiyle gittiği saz gecesinde, gece boyunca dinlediği Şark müziğinin notalarında farklı bir hissiyatın olduğunu bir arayış teminin olduğunu hisseder. Süreyya Bey'in, musikimizin esas ruhunun Allah'ı aramak ve O'nu çağırmak olduğunu söylemesi Nuran'ı derin düşüncelere sevk eder. Süreyya Bey'in bu cümleleri Mehpare Hanım'ın köşkünde söylemesi tesadüf değildir. Zira Nuran'ın Sermet'le tanışmasına ve hayatında farklı bir yere sahip olacak olan bu ev, Nuran'ın yıllar boyu aradığını fark ettiği o ilahi aşka ulaşmasında vesile olacaktır.

Nuran yaşadığı çöküşle beraber içine düştüğü 'arayış'ı bir Bektaşî dervishi olan babasının yanında sonlandırır. Yıllar önce babasının bir gün tekrar karşılaşacaklarına dair hislerini söylemesi, ancak bunun için doğruyu bulana kadar pek çok yanlıştan geçeceğini söylemesi, yaşadığı aşkın ıstırapıyla babasına tekrar gittiği gün hatırlar.(ÜF: 49)

Nuran yaşadığı aşkın sonucunda düştüğü çıkmazdan çıkabilmek için devamlı kendini sorgular. Her ne kadar mistisizme inanmayan, garbın materyalist anlayışıyla büyümüş olsa da yaşadığı tevafuklar onu tasavvufa ve sonunda da ilahi aşka götürecektir. Bu sorgulamalardan birinde Nuran, Viyana'da gördüğü düşün de gerçekleşmiş olduğunu anımsar:

“Bu birinci rüya olduğu gibi çıkmıştı. Kanlıcadaki bahar sabahı. O zaman Nuran rüyasının hakikat oluşundan ne kadar şaşırılmış ve korkmuştu. Hatta kendi kendine Almanca ‘İşte benim esmer yüzlü kaza ve kaderim!’ diye tuhaf bir şeyler söylemişti. Bu işler artık akıl ve mantık hududunu çoktan aşmış, karanlık ruh meseleleridir. Nuran susar. Bir müddet, kucağında kavuşturduğu ellerine bakar. İnsana olacak şeyleri önceden aynen haber veren rüya gibi, hissikablelvuku gibi henüz keşfedilmemiş ruh kabiliyetlerini düşünüyordu.” (ÜF: 100)

Nuran, Sermet'i evine kabul ettiği gün, ona rüyalarından bahseder. İlk rüyası olduğu gibi çıkmıştır. İkinci rüyasında da Sermet'in karısını gördüğünü çeşitli

tasvirle anlatır. Bunu anlatırken de babasının Bektaşı şeyhi olduğunu, küçük çaplı evliyallığı sayesinde geleceği hissedebildiğini söyler. (ÜF: 101)

Nuran Viyana'dan dönüp babasına ziyarete gittiğinde yaşadığı ortamı görmüş her ne kadar birbirlerine zıt iki dünyanın insanı olsalar da kendini babasıyla bir ruh kardeşiymiş gibi bir duygu ve görüş yakınlığı hisseder. Ali Fethi Bey kızıyla farklı hayatlara ait oldukları için Nuran'ın bu hayattan tat almayacağını söylese de Nuran günün birinde yollarının kesişeceğini söyler. Ali Fethi Bey'se dervişliğin verdiği öngörü ile sanki kızının başına gelecekleri bilircesine konuşur:

“Yalnız doğruyu buluncaya kadar çok yanlışlar yapacaksın. Hakikati buluncaya kadar çok yalanlarla çarpışacaksın. Elimde değil ki, tabiata yalvarayım da sana o geçitleri bağışlasın.” (ÜF: 49)

Nitekim her ikisinin de dedikleri çıkar. Nuran yanlış bir aşkın ortasına düşer, Sermet'in yalanlarıyla boğuşur ve teselliye ruh ikizi olarak gördüğü babasının yanında aramak üzere Ali Fethi Bey'e gider. Babası sanki onu bekliyor gibi hiç şaşırılmaz sabah rutinine devam ederek bir yandan da ona kalabileceği odayı gösterir:

“Nuran yavaşça beresini, mantosunu çıkardı. Geniş bir nefes aldı. Evet, doğru gelmişti. Burada çok söze, izahata, mukaddimelere lüzum yoktu. Babası, sormadan dinlemeden her şeyi biliyordu. Nuran bir bıçak aldı ve masanın başına geçerek babası ile beraber patates soydu, havuç kazıdı.” (ÜF: 131)

Birlikte hazırladıkları yemekleri yine sessiz bir uyum içinde yer ve uyumak üzere odalarına çekilirler. Nuran sanki üzerinde yılların yorgunluğu varmışçasına uyur ve şifasını yine bu uykuyla bularak dingin bir şekilde uyanır. Uyandığında saat beşe doğru henüz gelmektedir ancak babası tekke hayatının bir ritüeli olan güneşi üzerine doğdurmama anlayışıyla ondan önce uyanmış ve kahvaltayı hazırlamıştır. Yine sessizce yapılan kahvaltı sonrası üstlerini giyinip dışarıya, sessizce yürüyüşe çıkarlar:

“Lambaları kıstılar ve sokağa çıktılar. Biraz gezip hava alacaklardı. Bunun için konuşup karar vermiş değillerdi. Müzakereye ne hacet? Eş ruhların düşünceleri aynı tohumdan biten çiçekleri gibi birbirine benzer. Sükût içinde anlaşmanın ne büyük bir şifa olduğunu Nuran şimdi nefsinde yaşıyordu.”(ÜF: 132)

Baba-kız olmaktan ziyade farklı bedenlerde yaşayan tek bir ruh yahut ikiz ruhlar gibi sözsüz iletişimde büyük bir uyum içinde hareket ederler. Babasının genlerinden kızına da geçmiş olan yüksek hissikablelvukuuyla Nuran, kendini çok yakın bir zamanda toparlayacağı anlar:

“Nuran, ağır hastalıktan nekahete çıkanların tatlı rikkatini, kaostan ahenge doğru baş alanların bereketli şükranını duyuyordu. Çok yakın vakitte kavruk gönlünde ılıcalar fişkıracaktı, bunu şimdiden hissediyordu.” (ÜF: 133)

Nuran, eve döndükleri zaman sanki yıllardır orada yaşıyormuş hissine kapılır. Babası akşama doğru Bektaşiliğin ritüellerinden olan birtakım merasimler daha yapar. Ney üflemeğe başladığı sırada Nuran yaşadıklarının verdiği ıstırabı hatırlar ve birden ağlayarak uzun süredir içinde biriktirdiği duyguları anlatır:

“Ben ‘o’na ağlamıyorum, diyordu, onu kaybetmekle büyük bir şey kaybetmedim, baba. Yalnız, öyle şeyler duymuştum ki, bunların azametini ve ebediyete olan şümulünü düşündükçe Allah huzuruna çıkmış gibi ürperiyorum. Nasıl diyeyim, doğum gibi, ölüm gibi esrarlı büyük şeyler yaşamıştım. Öyle zannediyorum ki, bende benim anlayışımın üstün bir tabiat unsuru, bir ilahi emanet vardı ve işte ben o en mahrem, en mukaddes yerimden vuruldum, baba.” (ÜF: 134)

Babası bu sözlerin üzerine fani olan her şeyin geçici olduğunu bu yüzden sevgide, inançta ve bağlanmada belli bir çizginin üzerine çıkmamak gerektiğini iman ve teslimiyetin ancak ve ancak mutlak ve sabit bir hedefe ait olması gerektiğini söyler. Nuran böyle bir hedefin olmadığını sevilen her şeyin ruhunu kezzap dökülmüş gibi paramparça ettiğini söyler. Nuran’ın babasını hala anlamıyor

olmasının nedeni mutlak ve sabit olanı beşeriyet içinde aramasından kaynaklıdır. Ancak babası bu ‘sabit ve mutlak’ olanın Allah’tan başka hiçbir şey olamayacağını söyler. Nuran şimdi leyladan vazgeçip mevlayı bulma yollarının sapağındadır:

“Nuran bu ulu varlığı nasıl oluyor da bugüne kadar hiç düşünmemişti? Şimdi, ilk defa şu anda, uzak bir ummanın ahenkli çağlayışını duyuyordu. Bu hudutsuz umman hep çağlamıştı ve çağlayacaktı. Fakat Nuran sanki şimdiye kadar hep sağır yaşamıştı.” (ÜF: 135)

Nuran bu güneş sistemini kusursuz bir şekilde hareket ettiren, dört mevsimi arka arkaya başlatıp bitiren, insan ırkını doğumlarla ve ölümlerle tazeleyen o yüce gücü yani tanrının varlığını hatırlayınca babasını soru yağmuruna tutar ve aralarında tasavvuf üzerine karşılıklı birtakım mülahazalarda bulunurlar. Bu esnada Nuran babasının bu kadar sakin, tok, kendi kendine yetebilen bir insan olmasına imrenerek onu dinler. Babasının, “imana gelince, bir defa çiğnenir, sonra insan tecrübe sahibi olur, bir şeyi na-ehline vermemeyi öğrenir. Olgunluk yolunda bu, esaslı bir mertebedir. Her şeyi ehline ve sahibine vermek.”(ÜF: 136) sözlerinden sonra kendini daha iyi hisseder. İlerleyen zamanlarda babasının kullandığı Bektaşî diline daha çok hâkim olur hatta kendisi de bu kelimelerle konuşmaya başlar ve hatta tekke hayatına uyum sağlar. Böylelikle özelde Bektaşî genelde şarkî bir hayata alışmış olur. Yaşayışını o kadar adapte eder ki çevreden görenler onun ‘dede’nin kızı olduğunu her yerden ayırt edebilir hale gelmiştir. Nuran gündüzleri gezintilerde ruhunu dinlerken geceleri de babasının yanında Sermet’i ‘ruh cephesinden’ anlatıyor. Fakat Ali Fethi Bey dervişliğinde de ötesinde bir kalp gözüne sahip olduğu için olayları zaten bilmektedir. Ancak herkesin kendi kaderinin izini süreceğini ve her insanın kendi vicdanının gösterdiği istikameti seçmekte özgür olduğunu bildiği için bu olaylar yaşanırken kızına hiç müdahale etmemiştir.

Bahara kadar babasının yanında kalıp bir hasta gibi babasından şifa beklerken bir yandan da bir çırak gibi ondan ders alan Nuran yirminci günün sabahında kendi

evine doğru yol alır. Ancak giderken babasından tekrar tekrar dinlediği en mühim cümleleri de kalbinde götürür. Keza bu cümleler hem Nuran'ın bundan sonraki hayat felsefinin hem de romanın ana fikrini oluşturmaktadır:

“Dünyada hiçbir şey tamam ve mükemmel değildir. Yaradanla yaratılmışı karıştırmamalı. İnsan ruhundaki özlemenin son hedefi ancak yaradan olmak gerektir. Bir gencin olgunluk yolunda atacağı ilk üç adım: Sevmek, inanmak ve aldanmaktır. Bu aldanmadan sonra genç insan bir kriz geçirir. Fakat bu buhran da geçer, Ruh, artık bu defa fani şeylere bağlanmaz. Tanrı'ya döner. Din, iman, prensip, ideal ne dersin de. Her halde sarsılmaz bir temel; bir temel ki derinliklere saplanan bir demir gibidir. Şamandıra rüzgârla beraber her tarafa döner; ama bağlı olduğu yerden şaşmaz.” (ÜF: 140)

Nuran, bir seneye yakındır uzak durduğu kendi dünyasını, hocalarını, babasını düşünür. Ve toplanma gayretiyle Allah'a dua eder:

“Artık beni topla. Bilirim ‘kün fe yekûn’ dersin. Yahut varları yok edersin. Fakat her yarattığın bir gaye için yaratılmıştır. Bana istidatlar, bana kudretler veren sen, rolümü oynamadan beni sahneden kaldıramazsın, sayın rejisör. Beni benlikten çıkararak, bana kendimi iade et, göreceğim işlerim var. Beni çok dağıttın, çok. Artık beni topla!” (ÜF: 197)

Ciğerdelen romanın iç kurgusunda anlatılan Sarı Sipahiler ve Yedi Peçeli hikâyelerinde, Zühre'nin çıktığı manevi yolculuk ele alınır.

Zühre'nin manevi yolculuğunun ilk basamağını oluşturan aşk, Sinan'a olan aşkındaki perdelerini kaldırma isteği çocukluğunda Advıye Molla'dan dinlediği ‘Yedi Peçeli’ hikâyesinden kaynaklanmaktadır. Hikâyeye göre padişahın kızı, sevdiğinin, ‘yüzümdeki peçeleri açma’ uyarısına rağmen sevdiğine itaatsizlik ederek merakına yenik düşer. Sevdiği adam uyurken, onun peçelerini bir bir açar. Sonuncu peçeyi de kaldırıncaya genç adam yanarak ölür. Sonrasında kız günahını ödemek, derde

deva aramak için çeşitli kılıklara girerek yeryüzünü dolanarak ne kadar eziyet varsa hepsini çekip kurtulacaktır.(C: 121)

Zühre de Sinan'ın her defasında farklı bir yüzünü görmüş, her defasında bir sonraki yüzünün altından merhametli bir insan çıkacağını bekleyip sineye çekmiştir. Ne var ki Sinan'ın son yaptıkları dolu bardağı taşımıştır. Yaptıkları kavgada Zühre, bütün geçmişi Sinan'ın önüne döküp tek tek hesap sormuştur. Kavganın sonunda Sinan'ın kendisini sevdiğini öğrenir. Zühre, 'Yedi Peçeli' hikâyesinin gerçekleştiğini, Sinan'ın son peçesini kaldırdığını fark etmeden yanından uzaklaşır.

Zühre, Cangüzel gibi aşkın son basamağı olan ölesiye sevip hep vermek mertebesine ulaşamamıştır.(C: 195)

Burada anlatıcı devreye girerek Zühre'ye ve okuyucuya seslenir: Her erkeğin eşinin karşısında bir Yedi Peçeli olduğunu, önemli olanın insanların o erkek hakkında ne bildiklerinin değil, kişinin o erkeği nasıl gördüğü, bildiği olduğunu söyler. Kadının eşinin daima bir mabut, bir kahraman gibi görmesi gerektiğini anlatır. Evlilik hayatında kadına düşen, kocasının zavallılığını bulmak, eksikliğini açığa vurmak değil kocasına adeta tapınmak, boyun eğmek, gölgesi gibi ayağına yapışmaktır. (C: 198)

Olaylar tam da Yedi Peçeli hikâyesindeki gibi gelişir. Zühre'nin oğlu Nuri, dedeleri gibi Ciğerdelen'de gazaya katılmak ister. Annesi gitmemesi için yalvarsa da o kaçıp gazaya katılır ve yine dedeleri gibi Ciğerdelen savunmasında şehit düşer.

Zühre, inziva içinde geçirdiği iki yılın sonunda tekrar hayata döner. Evini toparlar, bahçesini tımarlar. Yüzlerce kuşun bahçesinde yaşamaya başlamasından dolayı adı Kuşlu Nine'ye çıkar. Artık dertlilere deva hastalara şifa ulaştıran bir kadın olmuştur:

“Süründüğü dokunduğu her işi başarıyordu. Hastalara hekimlik, kadınlara ebelik, köylünün hayvanlarına baytarlık.. Zühre her işi başarıyordu. Ona hayır dua istemeye, nefesiyle okunmaya, öğüt danışmaya geliyorlardı. Müslümanlar 'Bir evliya

kızıdır, Sarı Saltuk neslindedir.’ Diye üstüne titiyor; Hıristiyanlar Türklerin alıkoyduğu bir azize, Santa Barbara’nın tekrar doğmuşu gözüyle bakıyorlardı.” (C: 201)

Düşman şehre girip bütün her yeri yakıp yıkarak ilerler. Zühre, ölümünün yaklaştığını hissettiği için evini terk etmez. Secdeye kapanarak önce milleti için dua edip sonra da kendi nefis muhasebesini yaparak vefat eder:

“Ben evvela aşkı aradım, sonra Allah’ı aradım. Bunca çile pahasına aşkın da, imanın da manası insanlığa hizmet olduğunu öğrendim. Kişi, hangi kapıya kulluk ettiyse mükâfatını o kapıdan görür. Eşiğine baş koyduğum Ulu Sultan.. Oh, çok şükür!.. Gönlümü rahatlık, hafiflik kevserinde durulttu. Sinan başka yol tutmuştu işi gücü zeamet, servet, saltanat.. O bir erkekti, benim gibi tepeden tırnağa sevdaya vurgun olamazdı; zira dünya umuru erkeklerin eline verilmiştir.” (C: 210)

Kuşlu Nine’yi kurtarmak için seferber olan Müslüman ve Hıristiyan bütün halk, onun evine doğru cansiperane bir şekilde giderler. Ancak, içeri girdiklerinde Zühre’nin secdeye kapanmış ölü bedeniyle karşılaşılır.

Anlatıcıya göre manevi sığınaktan mahrum olanlara maddi barınak da nasip olmaz (DP: 241) Bu yüzden Gülbün, henüz Allah’ın varlığını hatırlamadığı, bilmediği için yeryüzünde bir yaprak gibi oradan oraya yer değiştirirse de huzur bulamaz. Gülbün, gittiği her yeri Ayhan’ın bulup taciz telefonları açmasından usanmıştır. En sonunda Talat Bey’in köşküne taşınıp çeşitli işler yapmaya başlayan Gülbün, burada kâmil bir insan olan Nakşî şeyhi Tayyar Birkul ile tanışır. Onu çok öncelerden bilip uzaktan seven Gülbün, bu yaşlı Nakşî şeyhini Merkez Efendi’ye benzeter. Onunla gerek köşkte gerekse hastanede yaptığı sohbetler sonunda içine düşmüş olduğu Gayya kuyusundan çıkar. Tayyar Bey’e göre felaketlerin ve ıstırapların tek ilacı bağışlama yoludur. (DP: 249) Bu yüzden Gülbün de yaşadığı her acıyı, kendisine bu ıstırapları çektiren insanı affederek refaha kavuşur.

Gülbün, Guraba Hastanesi’nde yatarken bir gün Tayyar Birkul ziyaretine gelir. Kötü bir rüyadan uyandığını söyleyen Gülbün rüyasında büyükçe bir ihlamur

ormanı görür, fakat bu ormanda ağaçlar balta ile kesilmiş, yakılıp yıkılmıştır. Yanan bu ağaçların küllerinin üstünde yeni tomurcuklar açmıştır. Tayyar Birkul bu rüyayı, acılarının dinip yeni başlangıçların olacağı şeklinde yorumlar.

Sevdiği adamın her yaptığına göz yumduğu halde, kendisine tek bir hak bile tanımadığını, kısacık bir konuşma talebini reddettiğini söyler. Şeyh onu dinledikten sonra teşhisini ve reçetesini söyler:

“Talebin aşkı, yani artık devrilmek ve yeniden doğmak sevdasıydım. İyi ya işte, dost seçtiğin kimse seni olduğun gibi teşhis etmiş, seni yıkmış devirmiş. Amma sen dibe çökerken de ondan alacağını almışsındır.. Senin yeni terkinde ondan katık bulunacaktır.” (DP: 273)

Şeyh, Gülbün’ün istediği hakkın aslında onu tanınması, sevmesi olduğunu tespit eder. Gülbün’ün manevi tarafı yahut bilinçaltı, Ayhan için kurduğu hayallerin gerçekleşmemesi üzerine kendine yeni bir hayat kurmak adına Ayhan’dan uzaklaşmak için sebepler aramıştır. Bu sebep de Ayhan’ın yaptığı hiçbir kötülüğe ses çıkarmayan Gülbün, Ayhan’ın kendisine konuşma hakkı tanımadığını söyleyerek ondan uzaklaşmıştır.

3.5.Kadın ve Aile

Safiye Erol, aile kurumuna değer veren bir yazardır. Kahramanların arasındaki evlilik bağı bitse bile aile bağını silmez. Nitekim *Ülker Fırtına*’sında Sermet’in karısı Müzeyyen’i sevmese bile çocuklarını görmeden yapamaması; Nuran’ın araya uzun yıllar girse bile babasının evini sığınacak bir liman gibi görmesi bunun örneğidir.

Öte yandan *Dineyri Papazında* Gülbün’ün yaşadığı Luçilerde ve Akif Kaptan’ların evinde aile ortamının sıcaklığını, doğallığını ve samimiyetini hissetmesi vermiş olduğu mesaj bakımından önemlidir.

Kadıköyü'nün Romanında da Bedriye kocası ölmüş olsa bile baba evine dönmez, görünmesi ve ev hayvanlarıyla daha önce yaşadığı aile ortamını korur, (KR: 74)

Roman'da farklı bir ayrıntı olarak Bedriye Burhan'ın evliliği dikkate değerdir. Bedriye âşık olarak evlendiği Burhan'ın aslında kendisini sadece bedensel güzelliği için arzuladığını anlar. Hamile olduğunu Burhan'a söylediğinde karşılaştığı kayıtsızlık yüzünden çocuğunu düşürmeye karar verir ve başarılı olur. Çocuğunu düşürerek aralarından çekilmesi ile bu evliliği birbirine bağlayan hiçbir bağ kalmadığını düşünerek Burhan'dan boşanır.

Burada evlilik için gerekli temel şartlardan birinin karşılıklı sevgi olduğunu görürüz. Bununla birlikte evliliğin temel dinamiklerinden bir diğeri de çocuk varlığıdır. Erol, alt metinle bize bu önemli mesajı vermiştir.

Filibelilerin konağı olarak bilinen Burhan'ın evindeki hane halkının tamamı kadındır. Rumeli'den göçen bu aile dışarıya kapalı bir hayat yaşar.Evin reisinin Burhan olduğundan başka ailedeki kişilere dair bir bilgi verilmez. Yalnız hepsi çarşaflıdır ve aşçıları da daima kadındır.

Nuran'ın annesini erken yaşta kaybetmesi üzerine babası da inzivaya çekilerek çocuğu teyzesine vasi olarak bırakmıştır. Dilruba ve Numan Bey'in himayesine giren Nuran, kuzenleri gibi tahsilini yurtdışında yapmıştır. Uzun yıllar sonunda Türkiye'ye yine ailesi bildiği teyzesinin evine dönmüştür.

Yaşadığı kalp yorgunluğunun tedavisinin babasında olduğunu hisseden Nuran bir sabah babasının Maltepe'deki evine gider. Babası aynı zamanda doktor olan bir asker emeklisidir. Karısı Dilseza Hanım Nuran'ı doğurduktan birkaç sene sonra vefat edince, Ali Fethi Bey de miralaylık rütbesiyle emekliye ayrılır. Karısının ölümünden önce de tarikat hayatına düşkün olan Ali Fethi Bey bu ölümden sonra kendini tamamen tekke yaşamına adar. Nuran'ı da teyzesi Dilruba'ya emanet ederek eniştesi Numan Bey'i Nuran'a vasi yapar.

Nuran kendi sıkıntıları ile uğraşırken teyzesi Dilruba da kocası Numan Bey'in kendine sevgili bulması yüzünden zor günler geçirir. Dilruba, kocasının yeni aşkı üzerine derin korkular beslemesi bir yana bu yaşta gelip çatan şiddetli bir aşkın bir erkeği nerelere kadar sürükleyebileceğini düşünür.

Numan Bey, sevgilisi Madam Schneider ile çocuklarına yakalanmadan buluşma yerleri ayarlasa da bir şekilde her defasında onlarla karşılaşır. Ancak çocukların Batı kültürü ile yetişmelerinden dolayı babalarının bu ilişkisine fevkalade bir nezaket ve saygıları vardır. Gezmeye gittikleri yerlerde babalarını sevgilisi ile görseler bile görmezlikten gelirler. Hatta babalarının hemen her gün yabancı bir kadınla dağ tepe dolaşmasını gayet olağan karşılarlar. Evlatları olarak bu farklı durum karşısında hesap sormak bir yana, olaya batılı kafasıyla yaklaşıp özel hayata saygı olarak algılayan Turan ve Selçuk kendi aralarında bile bu durumu konuşmuyorlardı.(ÜF: 43)

Dilruba Hanım her ne kadar ezilen, sessiz bir tip olsa da ailesinin maddi olarak dağılmaması için var gücüyle uğraşır. Zenginlikleri, çocuklarının hayat tarzı ve Numan Bey'in metresine aldığı pahalı hediyeler yüzünden hızla erirken o, bu durumu toparlamak ve metres olayı dilden dile dolaşırken bir de mal varlıklarının azaldığının başkalarının ağzında laf olmaması için uğraşır. O güne kadar tenezzül etmediği entrikalar düşünmeye başlar. İlk olarak kocasını Madam Schneider'den ayırmayı planlar. Bunun için de bir dedektif tutar (ÜF: 55). Madam hakkında evli olduğu halde birden fazla sevgiliye sahip olduğunu fakat İtalyan bir denizci ile hala görüşmeye devam ettiğini öğrenir. Bu bilgileri isimsiz bir mektupla kocasına postalar. İtalyan ile birlikte olduğu kısmı hariç tutar. Çünkü maksadı kocasını yıkmak değil; metresinden soğutmaktır.(ÜF: 56) Dilruba her ne kadar kocasının çapkınlıklarına göz yumsa da aslında onu hala çok kıskanıyordur. Ancak senelerdir kâh kıskanıp kâh kızarak yürüttüğü bu evlilikle beraber yaşı da ilerlemiştir. Artık evinden, ocağından, çocuklarından başka kaygı beslemek ona yaraşmazdı.(ÜF: 56)

Yılbaşını yalnız kutlayan Nuran kitap okurken öğrencilik hayatında bir anısını hatırlar ve kendine verdiği sözü unutup yanlış bir ilişkiye sürüklendiği için tekrar üzülerek gökyüzüne bakar. O esnada babası aklına gelir. Maltepe’de kendi başına münzevi bir hayat süren babasının ne yeni yıldan ne de eski yıldan haberdar olduğunu düşünür. Babası dervişane bir yaşam süren, tekkede yaşayan, her gece kendi kendine çırağ uyandırıp, dem çeken, ney üfleyip lokma dökten bir insandır. Yalnızlık ona azap değil, tam tersine bir zevktir. Çünkü babası nefisini terbiye edip bu dünyanın sahte olduğunu bilip güzelliklerine yüz çevirmiştir:

“Baba kız, ikisi de yalnız, ikisi de münzevi, ikisi de musiki müptelası. Görünürdeki bütün farklılıklara rağmen ne derin bir benzeyiş.”(ÜF: 126)

Nuran babasını hatırlayınca onu ne kadar özlediğini hatırlar. Dünyada yalnız olmadığını bilmek bambaşka bir saadetin uzaktan müjdesini duymuş gibi bir ferahlama verir.

Kitapta Sermet’in karısı olan Müzeyyen fedakâr ve cefakâr bir anne karakteri ile karşımıza çıkmaktadır. Sermet’in aileden bağımsız yaşaması Müzeyyen’i hem anne hem baba yapmıştır. Evin gelir-gider işleri, çocukların bakımı, temizlik, yemek derken onlarca role bürünen Müzeyyen hem Sermet’in eksikliğini hissettirmemeye hem de ailesini ayakta tutmaya çalışmaktadır:

“Müzeyyen mutfağa indi. Hay gözü kör olası sütçü! Borçlar ödenmediği için dünden beri sütü kesti. Çocuklara bu sabah ne vermeli? Evde çay da yok ki, pişirsin. Malta taşları ile döşeli mutfakta kadın, çaresiz kalmış üzgün bir yüzle dört tarafa bakındı. Ocağın üstündeki rafta yarım karpuz görünce sevindi.” (ÜF: 69)

Nuran, Sermet’in boşanmak için dilekçe verdiğini düşünerek bir yandan evlilik hazırlıklarına başlarken diğer yandan da ona dava sonuçlanana kadar

çocuklarını görmemesi gerektiği konusunda telkinlerde bulunur. Çünkü böyle bir davranışın Sermet'i fikrini değiştirmesine sebep olabileceğini düşünerek korkar:

“Mademki etle kemik gibi ölmeden birbirlerinden ayrılamayan iki varlık idiler ve halk karşısında birbirinin olmaya karar vermişlerdi, o halde usul neyse bir an evvel olsun bitsin.” (ÜF: 74)

Oysaki Sermet'in aklı çoktan karışmıştır. Nuran'ın evlenme heveslisi biri olduğunu düşünerek ondan soğumaya başlamıştır. İsteddiği kadını elde etmenin vermiş olduğu mağrurlukla bu kez de Müzeyyen ve çocukları düşünmeye başlar. Nuran ise hala kendisi ile Sermet'i hala birbirleri için yaratılmış bir çift zanneder.. Fakat zaman içinde Sermet'in karısından ayrılmayacak, kendisinden de vazgeçmeyecek olduğu anladığı için bu işe bir son vermek ister. Müzeyyen'le kurduğu arkadaşlık, Müzeyyen'in yeniden hamile kalıp çocuğunu düşürmesi, bütün bunların üzerine Sermet'in Letafet adında bir şarkıcı ile yeni bir aşk yaşaması Nuran'ı aile olma fikrinden ve hatta erkeklerden soğutur.

Çiğerdelen'deki ana kahraman olan Canzi, Haşmet Argun adında bir adamla evlidir ancak onun her şeyin ucuzunu ve asgari maliyetini arayan tavırları, aşktan ziyade zevke önem vermesi, Canzi'nin vatanını sevmesi ve milliyetçilik düşüncelerine karşılık Haşmet'in kozmopolit bir dünya görüşünde olması hatta fırsatını bulsa devamlı hor gördüğü ülkesi yerine yurtdışında yaşama arzusunun olması ve Canzi'yi kıskandığı zamanlarda onu tahkir edip ezerek intikam alması gibi sebeplerden dolayı ilişkilerini yürütemeyip boşanma kararı almışlardır. (C: 32)

Canzi, Rumeli muhaciri olan ailenin kızıdır. Canzi'nin babası Milli mücadelede şehit olmuş, Miralay Cevat isminde bir askerdir. Babası öldükten sonra annesi Hüsniye Hanım, kendinden yaşça küçük genç bir adamla evlenir ve iki çocuğu olur. Canzi'nin bu yüzden annesiyle arası açılır, ona karşı daima mesafeli ve serttir. (C: 35)

Romanın ilerleyen bölümlerinde annesi ve kocası Sadi Bey, Canzi'yi ziyaret etmeye İstanbul'a gelirler. Turhan, Hüsniye Hanım'ın kızının tavırlarından hem korkuyor hem de evladına doyamamış bir anne hasretiyle yandığını fark eder. Kızına mahcup olmamak, evladının yanında küçük düşmemek ve büsbütün lakaytsız bir anne olmadığı belli etmek istercesine yeni ve modern kıyafetler giymiş ve saçlarını boyatmıştır(C: 117) Fakat Canzi bu ziyaretten hoşnut olmaz. Annesi kızına doyamadan gider.

Canzi, Turhan'la yaşadığı çalkantılı ilişkiden sonra eserin sonuna doğru Turhan'dan hamile olduğunu öğrenir. Bu olaydan sonra da annesi ile arasını düzelterek Turhan'a "Sen haklı imişsin, bilemedimdi. Analık ne demek olduğunu şimdi anladım."(C: 252) der.

Sarı Sipahiler hikâyesinden itibaren konak yaşamı ve aile ilişkileri anlatılır. Konak reisi Turhan Bey, Varat fethinde gösterdiği yararlıklardan ötürü İstolni'den üç saat uzaklıktaki malikânesine haremi ile yerleşir.(C: 58) Turhan'ın oğlu, gelini ve iki torunundan oluşan hareminden başka konakta kâhyalar, hizmetçi kızlar, cariyeler ve konak imamı bir aile gibi yaşarlar.

Turhan Bey'in torunu Mustafa Durakça büyüyünce Macar prensi Mariska'yı kaçıırarak konağa getirir. Mariska, Müslüman olur ve Cangüzel adını alır. Cangüzel bu konak hayatında kaynanası Sümbül Hanım'dan bir konak hanımının nasıl olması gerektiğine dair dersler alır. Konağın bütün genç hanımları ve yardımcıları mevki ayırt etmeksizin bir aile gibi aynı işleri yaparlar. (C: 91) Ancak Cangüzel Sinan'ı doğurduktan sonra hane halkının içine karışmaz bütün vaktini oğlu ve kocası Mustafa'ya harcar. (C: 98)

Cangüzel'in oğluna aşırı düşkünlüğü ve herkesten kıskanıyor olması gerek Sümbül Hanım gerekse yaşlı kalfaların Cangüzel'e nasihat etmesini zorlaştırır. (C: 99) Mustafa'nın Ciğerdelen de şehit olması üzerine annesi Sümbül Hanım bu acıya dayanamaz ve birkaç ay sonra ölür.(C: 101) Mustafa'nın şehit olmasıyla Cangüzel,

oğluna daha çok bağlanır. Birkaç ay sonra oğlunun arkasından vefat eden kaynanasının da kıymetini bilemediği için çok gözyaşı döker.

Cangüzel'in oğluna marazi bir Şekilde düşkün olması, oğlunun zalim ve acımasız olmasına sebep olur. Bydke annesine kötü davranan Sinan, annesi ölüm döŐeđinde can çekiŐirken hep oğlun yanına gelmesini ister fakat Sinan bunu bile bile annesinin yanına gitmez. Cangüzel ruhunu teslim ederken gözü açık gider.(C: 131)

Hafız Nuri, Cangüzel öldükten sonra kızı Zühre'yi Bosnasaray'daki Zeynep Hanımın yanına yollamaya karar verir. Bebekliğinden beri Adviye Molla isimli konak kalfasının himayesinde olan Zühre beş yaşına gelince Zeynep Hanım'ın yanına gönderilir.

Bu arada Sinan büyümüş ve konağın bütün parasını kendi keyfine göre tüketmiŐtir. Bu durumu toparlamak adına müftünün Karun gibi zengin fakat yaşı geçkin olan baldızını nikâhlar.(C: 137) Ancak Düriye, hastalıklarından dolayı bir müddet konağa gelemez.

Zühre, babasının ölümünden yıllar sonra Adviye Molla'nın kendisi için çektiği hasrete dayanamaz ve konağa gelir. Konakta birbirlerine aÇık olan Sinan ve Zühre, müftü baldızının üzerine ortak getirmemesi için yaptığı uyarılardan dolayı ve gizlice evlenirler.(C: 144)

Ancak Sinan ne bir eş ne bir baba gibi davranır.Düriye'nin konağa geldiği gün karısı Zühre'yi boşar. Zühre doğum yaptıktan sonra bile gelip ziyaret etmez, çocuğuna ad koymaz. Zühre, Adviye Molla ile konağın bir köşesinde yaŐarlarken Sinan Zühre'yi yaşlı bir adamla evlendirir.(C: 154)

Zühre, Saraç İsmail'le karı koca ilişkisinden çok baba kız ilişkisi içindedir. Yanlarında alıŐan Liza adlı hizmetçi ile Saraç İsmail'i evlendirerek evin bütün işlerini kendisi görmeye başlar. Ancak Liza doğum yaparken hem kendisi hem bebeği ölür. Saraç İsmail ve Zühre uzunca süre yas tutarlar:

“Şimdi Zühre ile aralarında baba kız ahengi kurulmuş, birbirlerini karşılıklı kollayarak geçinip gidiyorlardı. Zühre, ilk zamanlardaki savrukluğunu bırakmış, hamaratlığı eline almış, evini çiçek gibi tutuyor; Saraç’a titiz bir merakla bakıyordu.” (C: 175)

Bu arada Düriye, Sinan’a kendini sevdirmek elinde tutmak için türlü muskalar, büyüler yaptırır. Sonunda emeline kavuşur ve arka arkaya üç tane oğlan doğurur. Hiçbir zaman bir eş, bir baba gibi davranmayan Sinan, bu oğlanlara da ilgi göstermez.

Gülbün ailesini kaybedip birkaç evde besleme gibi büyüdükten sonra on dört yaşında İtalyan Luçilerin evinde oğulları Rino’ya bakıcılık yapmaya başlar. Kısa zaman sonra aileden biri gibi olur:

“Luçilerin yanına girişi, küçük Rino’ya bakmak, onunla oynamak ve Türkçe konuşmak vazifesiyle başlamış, kısa zamanda aile içindeki mevkii değişerek Gülbün öz evlat tutulmuştu. Rino ana abla derdi, o zamanlar evde hizmetçilik eden Müyesser, küçük hanımım diye hitap ederdi.” (DP: 29)

Müyesser, 1940 senesinde Deniz Yolları İdaresi’nin memurlarından olan Akif Pehlivanoğlu ile evlenir. Luçilerin İtalya’ya dönmesinden sonra Gülbün, Müyesserlerin evine pansiyoner olarak yerleşir. Gülbün, Mühürdar’daki alafranga hayattan sonra Gazhane’deki bu küçük memur evinde hiç yabancılik çekmez. Akif Kaptan ona babacan bir eda ile yaklaşırken Müyesser de Gülbün’e kızı gibi bakarak, onun yetimliğini hissettirmezler.

Güzin’in amcası Talat Bey, Güzin’e ve kardeşi Ercüment’e amcalıktan çok babalık yapar. İki kardeşin arkadaşları olan Gülbün, Müyesser ve Müyesser’in kocası Akif Kaptan’la olan muhabbetlerinden dolayı aile gibi olurlar. Ve bu grubun bütün buluşmaları Talat Bey’in evinde gerçekleşir. Ramazan Bayram’ında da gelenek bozulmaz ve bayram sabahı herkes Talat Bey’in evinde toplanır, yaş sırasıyla herkesin eli öpülür, hediyeler verilir.

İlk Efendim Pomak Ali Efendi ve devamındaki Laz Sıdkı'nın Florya Hovardalıği isimli hikâyelerin, birbiriyle bağlantılı olduğu daha önce belirtilmişti. Bu hikâyelerde ana kahraman olan Hesna Hanım evlilikte aradığı mutluluğu bulamamış orta yaşlı bir kadın olarak anlatılır. Evliliklerinde sevgiden ziyade saygı ve sadakate önem vermiş bir kadındır. İlk eşi Pomak Ali herhangi bir çapkınlık yahut sadakatsizlik belirtisi göstermese de karısını daima rencide ederek küçümser. Hesna Hanım kocasının bu tavırlarına aile kurumuna olan saygısından dolayı ses etmez. Ancak bir müddet sonra üzerine kuma getireceği konusunda Hesna'yı kızdırmaya başlayınca, Hesna Hanım artık dayanamaz. O dönemde kadınların boşanma hakkı henüz olmadığı için Pomak Ali Efendi'nin kendisini boşamasını sağlayacak bir oyun oynar. Kocasına, kendisinin şehir dışında olduğu bir gün İzmirli Rıfat adında biriyle birlikte olduğunu söyler. Böylece Ali de Hesna'nın bu iffetsiz davranışına mukabil onu boşar.(LM: 53)

Bir diğer hikâyede yeni kocasının gerçek bir çapkın olduğu öğrenilir. Hesna, hayatının yalnız devam etmeyeceğini anlayınca Laz Sıdkı isminde bir adamla evlenir. Hesna, bir kadın olarak yalnız yaşamanın mümkün olmadığı o dönem için, dul kalıp baba ocağına dönmektense tekrar evlenip hayatına devam etme taraftarıdır.

Hesna'nın annesinin kendilerini geleceği gün, Hesna kocasına hem annesini karşılamak hem de gezmek maksatlı Florya'ya gitmeyi teklif eder Ancak Laz Sıdkı, karısına işi olduğunu söyler ve onu yalnız yollar. Hesna arkadaşına gittiğinde kocasının kendisini aldattığını duyar. (LM: 56) Bunun üzerine kocasının sevgilisi ile gitmiş olabileceği yerleri arar ve en sonunda ikisini basar. Ancak Hesna, ikinci kez boşanmayı istemediği ve Laz Sıdkı'nın türlü diller döküp gönlünü alması yüzünden evine geri döner.(LM: 60)

Safiye Erol'un hikâyelerindeki mutsuz kadın teması , *Dört Kişi* adlı hikâyede de hâkimdir. Kendisini seven bir eşe sahip olmasına rağmen Seniha'nın bu evlilikte yüzü gülmemiştir. Ancak yine diğer hikâyelerdeki kadın karakterler gibi Seniha da

kocasına hiçbir şekilde ihanet etmez. Fahri'ye âşık olmasına rağmen yine de kocasına sadık davranır ve Fahri'yi unutmamanın yollarını arar:

“İrfan beni kolumdan tutup zorla memleket harici bir yere götürse çok isabet olacak. Bu maceranın hayalimde tasavvuru bile ıstıraptan kurulmuş bir ehram gibi karşıma dikiliyor. Aşkım bir cehennem gibi bana hırs, acılı gözyaşı vaat ediyor. Akıbetinde şerefsizlik ve cinayet bile var. İrfan'a karşı cinayetten başka nedir?” (LM: 73)

Seniha, kocasının zenginliğine, şatafatlı hayatına rağmen hiç şımarmamış bir kadındır. Güzin onu her ne kadar burnu havada, soğuk biri olarak görse de bu aslında Fahri'den uzak durma çabasıdır. Seniha zeki bir kadındır ve durumun etrafa yayılmamasını istemektedir.

Hemen her gün yan yana olmalarına rağmen doğru düzgün Fahri'nin yüzüne bakmamıştır çünkü hem durumun anlaşılacağı hem de heyecandan bayılma korkusu onu bu yapay göz kaçırmalara sevk etmiştir.

Diğer yandan hikâyenin ikinci kadın kişisi Güzin ise Seniha'nın aksine daha sakin, ihtişamsız bir hayata sahiptir. Fahri'nin Seniha ve kocasından uzak durmasını ise bu debdebeli, lüks hayatı kıskandığına yorar. Seniha'nın hal ve hareketlerini yaşadığı hayata bağlamasına rağmen yine de onu kendi halinde ve zararsız olarak görür. İrfan Bey'in yurtdışına gitme arzusunu devamlı dillendirmesini de zengin şımarıklığına yoracak kadar saf düşünceli bir kadındır.

3.6.Kadın ve Kimlik

Kadıköyü'nün Romanı'nda ezilen tipe en uygun örnek Nebile'dir. Nebile karakteri, *Ülker Fırtınası* romanında karşımıza benzer bir şekilde Müzeyyen olarak tezahür edecektir.

Nebile, Mihriban ve Faruk'un ilişkilerindeki üçüncü kişidir. Faruk. Çapkınlıkları sırasında fakir akrabalarının kızı olan Nebile'yi hamile bırakır ve onunla evlenmek zorunda kalır. Mihriban Hanım, Nebile'nin nasıl biri olduğunu merak ettiği için dadısıyla beraber tebdil-i kıyafet giderek Nebile'nin evini bulurlar:

“Mahalleden bir kız sormak bahanesiyle Nebile Hanım'ı gördük. Faruk'un sevgili karısı! Nasıl anlatayım sana; sessiz, cansız bir kadın. Ufak tefek, zayıf, soluk benizli, bir gölge!” (KR: 174)

Mihriban kendisinden hayli sönük olan Nebile'nin nasıl olur da Faruk'u elinde tuttuğunu anlayamaz. Çünkü erkek, gitmek istedi mi karısını dokuz çocuğuyla ortada bırakabilecek bir karaktere sahiptir. Bunun cevabını yıllar sonra bulduğunu Bedriye ile yaptığı sohbet sırasında açıklar: Erkekler kendileri gibi güçlü kadınları, büyük bir aşkla sevseler bile yine de olmadık bir anda terk edebilirler. Çünkü Mihriban Hanım'ın güçlü ve efendi addettiği bu kadınlar, her ne olursa olsun yine ayağa kalkıp yollarına devam edebilecek kudreti kendilerinde bulurlar. Bu kadınlar son nefeslerine kadar silahlarını donanmış bir şekilde yaşamaya devam ederler ve hatta ölürlen de silah ellerinde ölürlere. Kadınlar bu sağlam duruşları yüzünden, erkeğin gözünde terk edilseler de bu kadınlara hiçbir şey olmayacağı hissi uyandırır. Ancak bu güçlü kadınlar dışarıdan ne kadar güçlü olursa olsunlar, diğer kadınlardan kat be kat derin bir ıstırap duyarlar. Nebile Hanım gibi zayıf duruşlu kadınlarsa tam da bu yüzden terk edilmez. Erkek tarafında her türlü aşağılanmaya ve hakir tutulmaya razı olarak onların yanında adeta bir kul gibi yaşamaya devam ederler. Bu tarz kadınların şahsiyeti, iradesi yoktur. Erkeğin öz malıdır; atsa atılmaz satsa satılmaz. Yüzüstü bıraksa bıraktığı yerde kalacaktır yahut da daha derin bir çukura düşecektir. Erkek kendini bu kadınlara karşı mesul hisseder. Kendine teslim edilen bu cana kıyamaz. Kadının kendine karşı bir teslimiyet içinde olmasını görmek de erkeğin gururunu okşar. (KR: 175) Safiye Erol, Mihriban Hanım'a bu sözleri söyleterek aynı zamanda erkekler hakkındaki fikirlerini de belli etmiş olur.

Kadıköyü'nün Romani'nda karşımıza çıkan bir diğer kimlik tipi, “düşmüş kadın” tipidir. Örneğin Necdet'in eski sevgili Mafalda Gardi, Necdet tarafından terk edilince zengin ve yaşlı bir adamla evlenmiştir. Yıllar sonra Necdet'i karşısında görünce eski aşkı tekrar alevlenmiştir. Her ne kadar kocasını sevmiyor olsa da onun zenginliği ve gücü için yaşlı kocadan boşanmak istemez. Elindeki rahatı kaybetmemek adına Necdet'e on beş günde bir gizlice görüşüp birlikte olmayı teklif eder. Ancak Necdet kabul etmez.

Mihriban, Faruk'u Nebile'den kıskanıp krizler geçirirken; Faruk yine Farukluğunu yapar ve bu kadar olayın içinde bir kadınla daha beraber olur. Mihriban, Sarı Sabahat isimindeki bu kadını kıskanmasa da Faruk'u yeni bir kadınla paylaşması üzer:

“Bu hengâmede bir üçüncü kadın araya girmez mi? Sarı Sabahat derlerdi ona. O zaman İstanbul'da vükela metresi olarak saltanat sürüyordu. Şurada burada görmüştüm, enfes bir kadındı.” (KR: 177)

Nuran yurt dışında uzun yıllar kalmasının bir neticesi olarak karakterinin disiplinli bir şekilde daha ileri ulaşma idealiyle yurda döndüğünde ülke müziğini de muasır seviyeye taşıma isteği ile ilk günden kolları sıvar. (ÜF: 29)

Ancak işler beklediği gitmez. Sermet'le yaşadığı kısacık birliktelik kendisini aylar süren bir inziva dönemine sokar. Yeni yıl zamanı gelince Nuran kendi köşesine çekilerek yaşadıklarının muhasebesini yapar. Yılbaşı için yemek hazırladıktan sonra kuzenlerinden gelen mektupları okur. Teyzesinin kendisini ziyaretinden sonra da gece yarısına kadar şöminenin önünde Faust'u okur. Bu sırada önceki sene üniversitede okurken sınavlarından önce biraz dinlenmek amacıyla gittiği Heidelberg'i düşünür. Arkadaşıyla beraber oradaki üniversitenin düzenlediği Eflatun'u anlatan kursun konferansına gitmiştir. Konferansta hoca Eflatun'un güzellik prensibini anlatırken kendine verdiği sözleri hatırlar:

“Nuran hissetti ki, artık hayatında güzel ve asil olmayan hiçbir harekette bulunmayacaktır. Başını eğmiş ve ahdetmişti: Kendisine ışık veren yüksek ruhlara layık bir talebe olduğunu hayatı ile ispat edecekti. Çünkü bu kadar yüksek ve güzel şeyleri duymuş, öğrenmiş olmak insanı borçlu kılar.” (ÜF: 126) Ancak kendine verdiği bu sözü mezun olur olmaz unutup ilk adımda düşmüş görür.

Dilruba Hanım’ın sakin, alttan alır tavrı yüzünden aile hayatı içinde hep boyun eğen her şeye razı olan bir imajı vardır. Gerek Numan Bey’e karşı gerekse çocuklarına karşı söz geçiremez ve bir nevi ezilen taraf gibi gözüktür. Çocukları yurtdışından dönünce köşkte yaptıkları değişikliklere bir an karşı koysa da sonunda sesini kesip boyun eğmektedir.(ÜF: 39)

Dilruba Hanım, kızı Turan’la yaptığı tartışmaların birinde Turan’ın evlilik dışı çocuk sahibi olma konusunda “yirmi beş yaşında hala evlenmemiş bulunursam artık beklemem ve bir çocuk doğururum.”(ÜF: 41) cümlesi ile deliye dönmüş ama kızını bu değişik fikirlerinden vazgeçirememiştir:

“Aynı günün akşamı ana kız arasında bu mevzu üzerinden uzun ve gizli bir görüşme oldu. Dilruba Hanım kızından ayrıldığı zaman gözleri ağlamaktan kızarmıştı. Bu münakaşadan da yenilerek çıkmıştı. Kızı ona öyle şeyler söylemiş, hayatı öyle kuvvetli bir görüşle tarif etmişti ki, kadıncağız nihayet silahları indirmişti.”(ÜF: 41)

Yine Turan’ın annesi yokken babasından sigara istemesi o dönemdeki kız çocukları için hiç de yakışık almayacak tarzdadır. Babası yalnızken onun dizlerine oturup babasından sigara ister. Kimi zamansa babasına ‘old chap’ yani ‘moruk’ diye seslenir. (ÜF: 173)

Ancak romanın ilerleyen bölümlerinde Dilruba Hanım’ı bu kez de Numan Bey’e göre daha sert, daha geleneksel olarak görürüz:

“Çocuklar, babalarının yumuşak huyunu pekiyi bildikleri için ona karşı teklifsiz davranıyorlardı. Annelerini çok daha karakter sahibi görerek biraz

çekiniyorlar, sıkıda kalıyorlar ve ister istemez hürmetkâr bir alaturka evlat tavrı takınmaya çalışıyorlar. Çünkü Dilruba'nın bu işlerde hiç şakası yoktur. Eski göreneği bu pek yeni düşünceli çocuklarına bile tanıtacak kadar şahsiyeti kuvvetlidir.”(ÜF: 86)

Turan sık sık büyüklerin yanında –ayıp karşılanmasına rağmen- sigara içer ve evlenme yaşının geldiğini söyleyenlere ise sırf göreneği takip etmek adına evlenemeyeceğini fakat belli bir yaştan sonra muhakkak anne olmak istediğini söyler. Çünkü kadın kısmı anne olmalıdır.(ÜF: 41) Bu Safiye Erol'un roman içinde yerleştirdiği mesajlardan birisi. Bu fikrin sebebi ise Samiha Ayverdi'de olduğu gibi toplumu eğitmenin en önemli dayanağı annenin evladını eğitmesinden geçecek olmasıdır. Bu da ideal kadın yaratma şekillerinden biridir.

Sermet'in karısı olan Müzeyyen ve Numan'ın karısı Dilruba, kitapta ezilen kadın imajını yansıtan kadınlardandır. Eğitim almadıkları için, ister Dilruba gibi zengin olsun isterse de Müzeyyen gibi fakir, bu kadınlar kocalarına söz geçiremez ve hep ezilen kadın konumunda olurlar. Ne kadar farklı sosyal sınıflara, farklı çevrelere ait olsalar da aynı kaderi yaşamaları insan ruhunun değişmediğinin bir göstergesidir.

Müzeyyen de bu romanda silik, kocasına baş eğer bir kadın karakterindedir. Sermet keyfine göre eve gelmez, farklı sevgililere sahip olur hatta Osmanlı Devletinin verdiği nikâh hakkına göre de Müzeyyen'le birkaç kez boşanıp tekrar evlenmiştir. Şimdi ise Medeni Kanun gereğince istediği gibi boşanamıyor olsa da evden uzun süre ayrı kalabiliyordur. Burada Safiye Erol, medeni kanunun önemini de bir mesajla iletmiştir.

Düşmüş kadına en iyi örneklerden birisi Numan Bey'in metresi Madam Schneider yahut Numan Bey'in taktığı isimle nam-ı diğer Eglantin'dir. Numan Bey'in karısı Dilruba, kocası ve Eglantin arasındaki yasak aşkı öğrenince bir hafife tutarak onun hakkında bilgiler alır. Eglantin ve kocası Mösyö Schneider uzun yıllardır Türkiye'de birbirlerinden çok ayrı hayatlar yaşamaktadır.

Madam Schneider, kocasının ona açtığı bu geniş yaşam tarzı sayesinde pek çok sevgili değiştirmiştir. Numan Bey'den önceki son sevgilisi olan gemi kaptanı İtalyan Ruçimano'ya âşık olmuş, hatta onun için kocasından ayrılmayı bile göze almıştır. Fakat Ruçimano istememiştir. Uzun bir zaman sonra Ruçimano İstanbul'a gelmiş Eglantin ve Numan Bey arasındaki ilişkiyi öğrenince bu ilişkiyi kıskanır ve kendisi ile arasında daha önce yaşanan ilişkiyi söylemekle tehdit eder. Eglantin Numan Bey'e daha önce hiç sevgilisi olmadığını söylediği için Ruçimano'nun bu sözlerinden korkar ve gizli gizli onunla da görüşmeye başlar. Bunları öğrenen Dilruba Hanım, kocasına Eglantin'in geçmişi hakkında isimsiz bir mektup yazar. Ancak yine de kocasının fazla üzülmesini istemez ve Ruçimano ile Eglantin ilişkisinin devam ettiğini söylemez.

Düşmüş kadınlara bir diğer örnek olarak Sermet'in Nuran'la ayrılığı esnasında görüştüğü bir başka kadın olan Letafet Hanım'ı söyleyebiliriz. Nuran, bu kadını daha önce Sermet'in çalıştığı gaziinoda görmüştür. Letafet Hanım, gerek tavırları gerekse konuşma üslubuyla kendi bayağılığını her mecrada gösterir. (ÜF: 169)

Dilruba Hanım gibi, kocasına ses çıkaramayan, yaptıklarını sessizce kabullenen bir diğer karakter olan Sermet'in karısı Müzeyyen'in de benzer bir durumu vardır. Onun hem anne hem eş olarak haddinden fazla olan diğerkâmlığı onu boynu daima bükük, gözleri yerde, ailesi için devamlı uğraşan biri yaptığı gibi kendi değerini de küçümseyen biri yapmıştır:

“Müzeyyen yatakları düzeltmeye çıkacaktı. Merdivene ayağını atarken oraya bırakmış olduğu dolu farası görmedi. Çarptı, süprüntüleri yere saçtı. Bu dalgınlığa sinirlenerek kendi kendine: ‘Hay sersem karı!’ diye söylendi.” (ÜF: 73)

Fakat buna rağmen kocasından yeterli ilgiyi göremez hatta kocası onu zaman zaman boşayıp tekrar nikâhına almıştır. O ise kocasının bir yanında bir uzağında olmasına alışmış, bu durumu da kabullenmiştir. Çünkü ne olursa olsun Sermet'in dönüp dolaşıp geleceği yerin kendi yanı olduğunu öğrenmiştir. Kendini böyle avutur:

“Tek fincanlık cezveyi duvardan alırken iki fincanlığa gözü gitti. Sermet evde olduğu zamanlar işte o mavi cezve mangala sürülür, sabah kahvelerini karı koca karşılıklı içerdi. Fakat Sermet bu defa ayrılığı pek uzattı. Bir daha geri dönmeyeceğini söylüyor, mahkemeden boşanma kararı çıkartmaya uğraşiyor. Müzeyyen bu hallere alışkındır, onlar Sermet’le birkaç kere ayrıldılar, kaç kere mahkemelik oldular ve sonunda gene birleştiler.” (ÜF: 70)

Müzeyyen ve Sermet arasındaki tuhaf bağ Sermet’i evinden, karısından büsbütün koparmaz. Müzeyyen’in, kocasını olduğu gibi kabul edip onu değiştirmek için uğraşmaması ve hatta yaptıklarını sorgulamayarak kahrını çekmesi yüzünden Sermet onu evi gibi görür. Bu yüzden Müzeyyen her şeye hatta sevilmemesine rağmen Sermet’in kendisini bırakamayacağından emindir. Ona göre Sermet ölene kadar böyle yaşayacaktır. Sermet tek bir şahıs değildir, bir vücut içinde birden fazla şahsa sahiptir. Bunların içinde de, belki de biraz adi olanı, ancak Müzeyyen’i ve onun çevresini arzular. Sermet her ne kadar başka kadınlara gitse de bir yanı daima Müzeyyen’e dönmek ona ait kalmak isteyecektir. Müzeyyen bunu bilir, bu yüzden de payına düşene katlanır.

Nuran yaşadığı yoğun aşk duygusu ve ardından gelen çöküşle birlikte düştüğü bunalımda kendini, varlığını, ne olduğunu, neye dönüştüğünü bir nevi kaybettiği kimliğini sorgulamaya başlar. Nuran kendisini eksik hisseder ama o eksikliğin ne olduğunu bir türlü bulamaz. (ÜF: 81) Yaşadığı gönül yorgunluğu yüzünden kendini dünyadan kopuk bir şekilde görmeye başlar. Kendisini, içinde bulunduğu hayatı yaşayan olarak değil, o hayata uzaktan bakan bir seyirci gibi hisseder. Hayata ve yaşamaya dair ne varsa Nuran hepsinden uzaklaşmıştır. Çok sevdiği musikiye bile yaklaşamaz olması, kaybettiği duygunun sanat musiki aşkı olduğunu hissettirir. (ÜF: 82)

Nuran’ın aristokrat kimliğine rağmen Sermet’in onu kendi ‘fakirhane’sine götürüp, bu yaşantısının içinde Nuran’ın da olmasını istemesi sonucunda Nuran, Müzeyyen ve çocuklarıyla aynı ortama girmeye başlar. Sermet’in karısı, Nuran’ı hiç yadırgamamış, metres gibi görmek bir yana ona hürmetle davranmıştır. Müzeyyen

çilesine razı ve hatta bu vaziyetten memnun bir şekilde ona saygıda kusur etmez. Hatta onların evliliğine mani olduğu için kendini de suçlar. Bu yüzden kendini avutacak mantıklı açıklamalar uydurur. Ona göre Sermet Nuran'dan sonra daha düzgün bir hayat yaşamaya başlamıştır:

“Sermet, Nuran'ı seveli daha intizamlı bir hayata girdi. Ömrü Feneryolu ve Mühürdar arasında geçiyor. Hâlbuki eskiden her parçası bir dalda idi. Ve nihayet Nuran'ı sevmek Sermet'in hakkı değil midir? Ya kocası büsbütün ayrılıp sevdiğiyle evlenseydi. Müzeyyen ne yapabilecekti? Sermet'in evde kalması evine bakması Müzeyyen için ne büyük şey. Nuran'ı yemeğe bekledikleri gün, Müzeyyen bunları düşünüyor ve bir yandan Sermet'in gömleklerini ütülüyordu.” (ÜF: 107) Tüm bunlar Müzeyyen'in ezilen kadın kimliğinin bir tezahürü olarak karşımıza çıkar.

Diğer yandan Nuran'ın bu evliliğe dâhil olmasıyla iyice garip bir hal alan bu durumu kimsenin fark etmediğini, yalnızca kendisinin acı içinde olduğunu zanneden Nuran bir gün yine Sermet'in davetlisi olarak onların evine giderken Sermet'in oğlu Seymen'le karşılaşır. Seymen, henüz ergenliğinin başında bir çocuk olmasına rağmen yaşından oldukça olgundur. Yaşadığı fakir hayattan kurtulmanın yolunu çalışıp iyi bir eğitim görmeye olacağını düşünen bir çocuktur.

Seymen, Nuran'a neden bu kadar sık evlerine geldiğini sormasıyla bir gerçeği idrak eder. Nuran olayların akışı içinde bulunduğu konumu fark etmemişken bir anda aslında insanların gözünde ne kadar kötü bir noktada olduğunu çocuğun bu küçük sorusuyla anlar. Elini kolunu sallayarak sevgilisinin ailesi ile yaşadığı evine rahatça gidip geliyor olmasının aslında cemiyet içinde ne kadar ayıplanacak bir davranış olduğunu fark eder. Genç kız o an kendisini içtimai ahlakı çürütmek için uğraşan bir mikrop olarak görür. (ÜF: 108)

Nuran'ın bugüne kadar aklına gelmeyen bu düşüncenin bir çocuğun sorusuyla fark etmesi onu allak bullak eder. Kendini ahlakı çiğnemiş bir kadın olarak gören Nuran'ın içsesi Seymen'in ağzından konuşarak kendini iyice kötü hissetmesine sebep olur:

“Evvvela: Sen âdeti, ahlakı çiğnemiş bir kadınsın. Azgınlık senin gözünü bürümüş, mektebe gider gibi huzurlu bir vicdanla aşığının aile evine gidiyorsun. İkincisi: Kendi değerini unutmüş bir zavallısın. Allah’ın sana vergisi olan yüksek kudretle ömrünü Sermet’ler, Müzeyyen’ler arasında ufaladığından utan!”(ÜF: 109)

Nuran görünürde evli olan Sermet’in sevgilisi olarak devam ettiği müddetçe kendinden utanır, maneviyatı bozulur, huzuru kalmaz. Geçmişini onu utandırır geleceği ise korkutur.

Nuran her ne kadar Sermet’in peşinde kendi hayatından vazgeçmiş gibi görünse de yine görgüsü ve almış olduğu eğitimle kendisindeki farklılık hissedilir. Çevresinin hala ona önem göstermesi Nuran’ı değerli hissettirir. Ve eski hayatına dönmek, kariyerine kaldığı yerden devam edebilmek için gücünü toplar.

Müzeyyen romanın sonuna kadar ev temizleyen, çocuklarını okula hazırlayan, yemek yapan, kocasına hizmet eden bir şekilde tasvir edilir. Müzeyyen, Nuran’ı tanıdıktan sonra onu kıskanmak yerine saygı duysa da yer yer Nuran’a özenir. Onun yaptırdığı mantodan kendisine de yaptırmak ister ancak Nuran’daki gibi durmayacağını anlar. Çünkü Nuran asaleti ile kendi yüksek tabaka kültürü ile mantoyu sırtında daha farklı taşırken; Müzeyyen basitliği, eğitimsizliği ile taşır. Çünkü kıyafeti kıyafet yapan aslında sırtında taşıyana bağlıdır. Romanın sonunda Nuran’dan az da olsa öğrenmiş olduğu ‘hayata karşı duruş’la kendisi için bir şeyler yapmaya başlar. Müzeyyen, romanın sonunda Sermet’in hayat karşısındaki lakaytlığına dayanamayıp, dizginleri eline alır. Cümbüş ve ud dersleri alıp düğünlere, kadınlar eğlencesine çağırılarak ayakları üzerinde durmaya başlar.

Ülker Fırtınası’ndaki bir düşmüş kadınlardan biri de Sermet’in çalıştığı meyhanelerden birinde şarkıcılık yapan Letafet’tir. Sermet, Müzeyyen’le evli ve Nuran’la sevgili olduğu halde kendisine tekrar bir sevgili edinmiştir. Onu gündüz gözüyle gören tek kişi Turan’dır ve Nuran’a onu tarif eder:

“Nasıl kadın mı? Bakın; yakasında çiçek, boynunda kolye, kulağında küpe, şapkasında vualet(şapka tülü); şişman, çok boyalı, adi. Yanında birkaç erkek vardı,

galiba hepsi çalgıcı yahut hanende. Hanım bunlarla senli benli konuşuyordu. Ahmet isminde birisini, yarın bize gel, ama yemeğe gel, diye bizar etti. Sonra erkeklerden biri Letafet Hanım'a Panorama'da ne aldığını sordu. Kadın gözlerini süzerek, parmakları ile aleni bir hesap yaparak: '150 lira temiz para idi.' Bana öyle geliyor ki, 'temiz para' tabirinde bir bayağılık nüansı var." (ÜF: 169)

Ciğerdelen'de düşmüş kadın kimliğine en bariz örnek Haşmeti ayartan Meral'dir. Turhan'la Haşmet, Park Otel'de yemek yerken devamlı Haşmet'e kaçamak ve gülümser bakışlar atıp Haşmet'i ayartmıştır. Romanın ilerleyen bölümlerinde Haşmet Turhan'ı Canzi'ye karşı kışkırtmak için Meral'e devamlı olarak Turhan'ı aratıp Canzi'nin kendisini aldattığını söyler.

Romanın iç hikâyesinde yer alan Zühre de ezilen kadın kimliğine uyar. Ancak buradaki ezilen kadın *Ülker Fırtınası*'ndaki Müzeyyen gibi kocasından sevgi göremeyen bir kadın olarak değil, sevildiği halde ezilen bir kadın olarak karşımıza çıkar.

Dineyri Papazı'nda Gülbün, her ne kadar Ayhan'a aşkla yaklaşıp tapacak kadar kudsî görmüş olsa da o Ayhan için hayalini kovaladığı bir maceradan, yasak bir eğlenceden başka bir şey değildir. (DP: 85)

Ayhan, Gülbün'ü tutmuş olduğu garsoniyere çağırarak ona biçtiği payeyi gösterir, Gülbün de bu durum farkındadır ve kendisini "ben hafif mizaçlıyım işte. On paralık şerefim yok."(DP: 87) diye küçümser.

Ayhan, Gülbün'ü kışkırtmak ve kendisi ile bir hayat hayal etmemesini vurgulamak, onun da diğer düşük kadınlar gibi olduğunu ima etmek için garsoniyere sık sık kadın getirir yahut Gülbün'ün öyle düşünmesini sağlamak için her defasında ortalığa kadın eşyaları saçar. Ancak Gülbün bu eşyalara dokunmaya tenezzül etmeyip ayağının kenarıyla iterek umursamaz davranır. (DP: 112) Hatta Ayhan'ın her defasında para vererek onu bir metres gibi göstermek isteğini her zaman reddeder hiçbir zaman Ayhan'dan para kabul etmez:

“Beni bir zevk saydığını ilk söz olarak söyledin. Sen beni o türlü görebilirsin karışmam, amma ben kendimi başka türlü tanırım. Bana itimad etseydin, beni Hakk’ın huzurunda zevcen saysaydın, para da verebilirdin, her şey de. Şimdi veremezsin.”(DP: 113)

Gülbün her defasında Ayhan’ın kendisine karışmaması uyarıları yüzünden Ayhan’a bir sevgili gibi yaklaşamaz. Konsere gitme isteğini Ayhan ailesini bahane ederek kabul etmez, mektup yazma isteğini macerasının ayyuka çıkmaması için kabul etmeme gibi nice olay yüzünden Gülbün de Ayhan’ı kendi işlerine karıştırmama kararı alır.

Gülbün, duygularının Ayhan tarafından hoyratça kullanılmasına en sonunda dayanamaz. Yapmış oldukları tartışmaların birinde Ayhan’ın kendisinden özür dilenmesini bekler, ancak Ayhan buna razı gelmez ve kendi zenginliği üzerinden Gülbün’ü ezerek gururunu kırar. Gülbün, Ayhan’ın açıktan açığa basit ve düşmüş bir kadın olduğunu ima etmesi üzerine dayanamaz ve kendi payesinin de Ayhan kadar önemli olduğunu söyler. Bir tıp öğrencisi olarak şimdilik hasta nabzını tutan okuyucu olsa bile ileride kendisinde bütün bir milletin manevi nabzını tutmak, onun hayat kaynaklarına sondaj yapmak istidadını görmektedir.(DP: 171) Ancak Ayhan, Gülbün’ün kendini savunma amaçlı söylediği bu sözlere hiçbir zaman aldırmaz, Gülbün’ü ezip hakir görmeye devam etmesi genç kızda aşağılık duygusu oluşturur. Ayhan devamlı olarak kendisinin tıp okumaya, doktor olmaya hakkı olmadığını, hastabakıcılığa bile layık olmadığını söyler ve sonunda sağlığının da bozulmasıyla okulu son sınıfta bırakır.

Müeyesser roman boyunca bize telaşlı bir ev hanımı, sıradan bir alt tabaka insanı kimliği ile gösterilir. Örneğin aşk mevzusu açıldığında bir ara kocasını ilk zamanlar ne kadar kıskandığını düşünse de bu düşünceler yerini kocasının tamirdeki terliklerini alması ve eve erken dönme telaşına bırakır. (DP: 18)

İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'yi de etkilemesi üzerine Akif Kaptan'ın da askere yazılacak olması üzerine yapılan sohbette Akif Bey, gözü arkada kalmaması için karısını Gülbün'e emanet edeceğini söyler:

“Seni Gülbün Hanım'a emanet edeceğim. Malum a.. Akıl yaşta değil baştadır. Sen ondan büyüsun ama harp patlayıp biz gemilerle açığı boylarsak sen işte bu hanımın eteğinden ayrılmayacaksın.” (DP: 33)

Müyesser'in kocasına ve ailesine bağlı bir kadın olmasının yanında ayrıca fedakâr bir kadındır. Ev masraflarına yetişemeyen kocasına yardım etmek için ondan gizli gündeliğe çamaşıra gitmektedir. (DP: 137)

Laz Sıdkı'nın Florya Hovardalıği isimli hikâyede Hesna Hanım'ın kocasıyla yakaladığı Tatar Ayşe, bütün hikâyeler içindeki düşmüş kadın kimliğinde olan tek kurgusal kahramandır. Ayşe Laz Sıdkı ile yakalandığı zaman, Hesna'nın eteğine yapışarak ağlar ve ondan bu durumu kocasına anlatmaması için yalvarır.(LM: 59)

Leylak Mevsimi hikâyesinin aynı zamanda anlatıcısı da olan kurgusal kahramanın, çocukluğundan itibaren kendisini rakip gören Güzide isimli bir arkadaşı vardır. Anlatıcı, maddi açıdan kendisinden kat kat üstün olan Güzide'nin ezelden ebediyete kadar kendisini kıskanacağını, bu durumun onun alınına yazılmış bir kader olduğunu söyler. (LM: 62) Kıskanç kadın kimliği hikâye ve romanlar içinde sadece Güzide karakterinde görülür.

Gel Seninle Dertleşelim hikâyesinin kahramanı Handan aşkta aradığı mutluluğu bulamamış biri olarak kendisini ülkesine ve hasta çocukların sağlıklarına kavuşmasına adanarak idealist bir kadın portresi çizer.(LM: 94) Handan, savaştan çıkmış bir ülkenin çocuklarına umut ışığı olmak ister (LM: 95)

Aleksandra Filipovna hikâyesinin başkahramanı Aleksandra, İsveç'te Kudrat isminde bir Türk gencine âşık olur. Ancak Aleksandra, Kudret'in sevgisinin bir anda biteceğinden zaman zaman şüphe duyar. Hem genç kızı başkalarıyla aldatıp hem de

marazi bir şekilde kıskanan Kudret'in bu tavırlarına Aleksandra ses çıkarmaz.(LM: 35) Bu durum yazarın diğer eserlerinde görülen kaderine razı olan kadın kimliğinin prototipidir.

Kudret tarafından terk edilen Aleksandra da diğer kadınlar gibi bir çöküş yaşar. Ancak Kudret'in giderken Aleksandra'yı bir metres gibi görüp para bırakmasına Aleksandra çok içerler.(LM: 40) Hastalıklı bir döneme girip herkesten uzaklaşsa da onu tekrar yaşama bağlayan şey Kudret'in ona bıraktığı bu çektir.Arkadaşına bu düşürüldüğü durum için çok kırıldığını ve bu kadar kırılan bir şeyi Tanrı'nın bile tamir edemeyeceğini söyler.(LM: 40)

Aleksandra aslında Rus bir generalin kızıdır. Rus hanedanından bir prensle arkadaşlık etmiş sonrasında da prensin yeğeni ile nişanlanmıştır. Ancak Rusya'da çıkan olaylar nedeniyle babası ve nişanlısı ölünce kendisi de Rusya'dan kaçarak İsviçre'de mankenlik yaparak hayatını idame ettirir. (LM: 33) Böylece aristokrat kimliği bir anda alabora olur. Ancak Aleksandra bildiğimiz anlamda bir model değildir. Ailesinden almış olduğu eğitim, onu felsefi bahislerde kaybolacak kadar entelektüel bir kadın haline getirmiştir. (LM: 36)

SONUÇ

Fransız İhtilali'nin yankıları hem dünyada hem Osmanlı İmparatorluğunda karşılığını bulur. Dünyanın düzenini değiştiren bu ihtilal, Osmanlı içinde de birtakım yenileşmelere sebep olur. Tanzimat'la birlikte kadının varlığının da hatırlanmasıyla birlikte kadın, hem sosyal hayatta hem de kurgusal dünyada hak ettiği değeri görmeye başlar.

Erkek egemenliğindeki toplumun yeniden dizaynı için reformcu aydınlar gerek makalelerinde gerekse kurgusal ürünlerinde sıklıkla kadına yer vermeye başlar. Kadınların en nemli sorunlarından biri eğitim hakkı olması sebebiyle ülkede bunun için çalışmalar yapılır. Bir toplumun gelişmişlik düzeyini belirleyen en önemli öge kadındır. Çünkü bir çocuk annesinin eğitim ve kültürüne göre şekillenir.

Tanzimat'tan itibaren yapılan çalışmalar meyvesini verir. Kadın hem kurgusal dünyada, Divan edebiyatındaki gibi ahu gözlü sevgili olmaktan hem de gerçek hayatta kapalı kapılar ardında yaşamaktan kurtulur. Kadınların gerçek sorunları üzerine eğilen aydınlar, çok eşlilik, cariyelik, boşanma gibi konularda cemiyeti bilinçlendirip, şekillendirmek için uğraşırlar. Bunu yaparken de kalemlerinin gücünden faydalanırlar. Cumhuriyet'in ilanından önce kadın yazarların edebiyat sahasına çıkışı bu uğraşların bir sonucudur.

Kadın yazarların sayıca varlığı arttıkça, okuyucu erkeğin gözünden kadını okumak yerine kadının gözünden kadını okumaya başlar. Kendi problemini en iyi kendisi bilen kadın, bu durumu en iyi anlatıp reçeteler yazma işini de yine kendisi yapar.

Cumhuriyet'in kuruluşundan kısa bir süre sonra yazı hayatına giren Safiye Erol, eserlerinde aşkı merkeze alarak, kadın duyarlılığını ve Doğu- Batı sentezini sağlamaya çalışan bir yazar olarak edebiyat dünyasındaki yerini alır. Erol'un orta okuldan itibaren Batı medeniyeti içinde eğitim alması, hem şark kültürünü hem garp kültürünü en iyi şekilde öğrenmesine vesile olur. Yurt dışındayken aldığı felsefe eğitimi sayesinde düşünce disiplini, yaşadığı ortam sebebiyle de hayat disiplini

edinerek büyüyen Erol, gerek her iki medeniyetin kültür ve düşünce sistemini gerekse disiplinli yaşam şeklini bir potada eriterek önemli bir yazar olmayı başarır.

Erol'un roman ve hikâyeleri, Osmanlı'nın kuruluşundan başlayarak İkinci Dünya Savaşı'na kadar geniş bir zamana tanıklık eder. Dönemler değişse de kadının aşk anlayışı ve aşkı yaşayış şekli değişmemiştir. Kurgusal zaman ve kişiler değişse bile öz hep aynı kalmıştır.

Bu çalışmamızda yaşadığı dönemden yıllar sonra keşfedilen, Cumhuriyet döneminin önemli bir kadın yazarı olan Safiye Erol'u, Eserlerindeki kadın olgusunu incelerken onun fikir yazılarına ve özel hayatına dair bilgilere de başvurulmuştur.

Romanlarındaki coşkulu anlatıma nazaran hikâyeleri daha sönüktür. Ancak zaman içerisinde konuyu işleyiş biçimde ve konu hâkimiyetinde bir ustalık kazandığı görülür. Buna paralel olarak Erol'un şahsi hayatında Kenan Rıfai ile tanışmasından sonra da yaşadığı değişim ve olgunlaşma, eserlerine yandığı görülür.

İlk yazdığı hikâyelerinde, ileride yazacağı romanların prototipini görmek mümkündür. Kadınların aşka ve aileye büyük bir ciddiyetle yaklaştığı görülür. Bu eserlerdeki kadınların geneli belli bir kültür seviyesinin üzerindedir. Eserlerindeki kadın kahramanlardan bazıları yaşadıkları aşktan sonra yarım kalan eğitimlerini sürdürmek için çaba gösterirler. Dineyri Papazı'nda Gülbün, yarım bıraktığı eğitime geri dönerek doktor olur. Kadıköyü'nün Roman'ında Bedriye, ilk kocasının ölümünden sonra devam etmediği müzik eğitimini tamamlamak adına yurt dışına gider. Roman kadınları bazen de yaşadıkları aşktan dolayı bıraktıkları mesleklerine geri döner. Ülker Fırtınası'nda Nuran, büyük bir aşkla başladığı işini Sermet'le olan aşkından dolayı ihmal ederek uzaklaşır. Romanın sonunda kendisini tekrar toparlayan Nuran, mesleğine geri dönerek konservatuardaki görevinin başına geçer. Ciğerdelen'deki Canzi, Turhan Tuna ile olan şiddetli aşk ilişkisi yüzünden öğretmenlik yaptığı kolejden istifa eder. Ancak romanın sonunda öğretmenlik mesleği yerine muharrirlik yapmaya başlar. Safiye Erol'un bu kadın kahramanları, yaşadıkları her ne olursa olsun yeniden hayata dönen güçlü kadınlardır.

Eserlerinde eğitimi hakkında bilgi verilmeyen ancak misyonları sebebiyle belirli bir kültür seviyesinin, olgunluğun üzerinde olan kadınlar da vardır. Dineyi Papazı'nda Güzin, Gülbün'ün tekrar hayata dönmesi için uğraşlar verir. Kadıköyü'nün Romanı'nda Bedriye'nin görünmüğü olan Mihriban Hanım, Bedriye'nin ilk evliliğinden sonra hayattan kopmaması için onunla gezmelere gider. Yeniden birini sevebilmesi, yas döneminden çıkması için telkinlerde bulunur. Bedriye'nin aşk yüzünden yaşadığı çöküşlerde Mihriban Hanım, hayatından örnekler vererek Bedriye'yi toparlamak için uğraşır. Eğitimi tamamlaması için Bedriye'yi cesaretlendirir. *Ülker Fırtınası*'nda Dilruba Hanım, kocasının başına gelenlerden sonra konağın yönetimini üstlenir ve ailenin maddi refahının sarsılmaması için elinden geleni yapar. *Ciğerdelen*'in iç kurgusundaki Sarı Sipahiler hikâyesindeki Adviye Molla, evlatlığı Zühre'ye kol kanat gererek annelik yapar ve Zühre'nin her müşkülünde çözüm yolu açmaya çalışır.

Safiye Erol, o dönem için farklı sayılabilecek kadının bekâr ya da dul olarak yalnız yaşaması, parasını kazanması gibi konular da eserlerinde yer verir. *Ülker Fırtınası*'nda Nuran, yurt dışından döndükten sonra teyzelerinden bağımsız olarak ayrı bir köşkte yaşamaya başlar. Bu durumu konservatuar müdürü ile konuşan Nuran' göre para kazanıp ayakları üzerinde duran bir kadının yalnız yaşamasında da bir beis yoktur. *Ciğerdelen*'de Canzi hem çalışan hem de boşanmış bir kadın olarak yalnız yaşar. *Gel Seninle Dertleşelim* hikâyesinde Handan da hem boşanmış hem de çalışan bir kadın olarak hayatına yalnız devam eder.

Erol, aşkı en uç noktalarda yaşamış bir kadın olarak eserlerindeki kurgusal karakterleri de bu yönde oluşturur. Kendisini aşkın bütün diyarlarından geçerek geri dönmeyi başaran bir Ketaki çiçeği gibi gören Erol, bu yolda yaşadıklarını ve aşkın yüceliğini anlatma konusunda kendisini bir nefer olarak görür ve bu bilgiyi yaymak için edebiyatı kullanır.

Aşkın tüm safhalarını, bir erkeğe göre daha hassas olan kadının, daha derinden hissedebileceğini bilen Erol, kurgusal eserlerinde kadının aşkını, hicranını ve bu acı yüzünden yaşadığı dönemleri kadın karakterler üzerinden anlatır.

Yazarın incelenen roman ve hikâyeleri kendi hayatından yoğun izler taşımaktadır. *Kadıköyü'nün Romanı*nda Bedriye yurt dışında eğitim alarak ülkesine döner. *Gel Seninle Dertleşelim* hikâyesindeki Handan Fransa'da, Ülker Fırtınası'ndaki Nuran ve yine aynı romandaki Turan da yurt dışında eğitim alarak ülkelerine dönerler.

Yaşadıkları aşktan sonra yeniden dirilip kendilerini ülke hizmetine adayan ve ülkelerinin muasır medeniyetler seviyesine ulaşması için uğraşan roman kadınları hem artık eski masumluğuna dönmek hem de aşklarının kefaretinin ödeyip cemiyet tarafından bağışlanmak için uğraşırlar. Ülker Fırtınası'nda Nuran bestelediği Yahuda Senfonisi ile Türk Operası'nın kurucu kadrosunda yer alır. *Gel Seninle Dertleşelim*'de Handan, kendini ülkesindeki çocukların iyileşmesine adar. *Dineyri Papazı*'nda Gülbün, iyileştikten sonra iyi bir doktor olur.

Eserlerindeki kadınlar bir şekilde aşka mağlup olup, kendi karakterlerinden tamamen farklı insanlara âşık olurlar. Bu erkekler genel olarak basit yaratılışlı insanlardır. *Ciğerdelen* romanında Zühre, *Kadıköyü'nün Romanı*'nda Bedriye, *Ciğerdelen* romanında Canzi'nin ilk kocası Haşmet, *Aleksandra Filipovna* hikâyesinde Aleksandra, *Ciğerdelen*'in iç kurgusundaki hikâyede yer alan Zühre kendi yaratılışlarından çok farklı erkeklerle birlikte olurlar. Bazen de bu yaratılış farkına erkeklerin evli olması eklenir. *Dineyri Papazı*'nda Gülbün *Ülker Fırtınası*'ndaki Nuran, *Kadıköyü'nün Romanı*'ndaki Mihriban Hanım, *Ülker Fırtınası*'ndaki Nuran, sevgili oldukları erkeklerin evli olduklarını bilmelerine rağmen ilişkilerini sürdürürler. Fakat bu kadınlar düşmüş kadın kimliğiyle değil, âşık kadın kimliğiyle sunulur. Çünkü yazara göre mevzubahis olan iki insanın birbirine âşık olmasıysa, bu aşk dışında önemli olan hiçbir şey yoktur. Birey, aşkın en üst

noktasına ulaştığı zaman beşeriyetlikten sıyrılarak yapıcı ve yaratıcı sıfatlarına bürünür.

Eserlerinde düşmüş kadın kimliğine çok az yer veren Safiye Erol, topluma kötü örnek olmamak adına bu kahramanlar hakkında yüzeysel bilgi vererek eserlerini yazar. *Dineyri Papazı*'nda Ayhan'ın garsoniyerine gelen kadınların bir kısmı artist, zengin sınıftan, ecnebi kadınlardan oluşur. *Ülker Fırtınası*'nda Sermet'in yeni sevgili Letafet bir pavyon şarkıcısıdır. Yine *Ülker Fırtınası*'nda Numan Bey'in sevgili Eglantin, evli olduğu halde başka erkeklerde birlikte olmaktan çekinmeyen bir kadındır. *Laz Sıdkı'nın Florya Hovardalıği* hikâyesinde Tatar Ayşe karakteri de Eglantin gibi evli olduğu halde bir başka evli kişi olan Sıdkı ile sevgilidir.

Erol'un temas ettiği bir diğer konu da anneliktir. *Çölde Biten Rahmet Ağacı*'nda “Erkek çığır açar, devlet kurar, kitleleri idare eder. Kadın gelecek kuşakları kalıba döker.” (Erol,2016:19) tanımıyla annelik görevine verdiği önemi belirtir. Eserlerinde kadınlar, annelik vasfı ile kemale ulaşırlar. *Ciğerdelen*'deki Cangüzel, oğluna olan marazi sevgisinden sonra tasavvufa yönelir. Yine aynı hikâyedeki başka bir kadın kahraman olan Zühre, oğlunun şehit düşmesinden sonra, ruhsal olgunluğa ulaşır ve halk tarafından ermiş kişi olarak kabul edilir.

Safiye Erol'un eserlerinde kadına verilen kutsal annelik vasfından sonra öğreticilik vasfı da görülür. *Ciğerdelen* romanında Canzi, sevgilisi Turhan Tuna'nın kendisine duyduğu aşkta orta yolu bulması için ona hikâyeler yazar. Bu hikâyeler aracılığıyla Turhan'ın kendi benliğini bulmasını ve aşkta olgunlaşmasını sağlar.

Eserlerinde ana karakter olan kadınlar daima gururludur. Erkek karşısında asla ezilmezler. *Kadıköyü'nün Romanı*'nda Bedriye kocası Burhan'la yaşadığı evde Burhan'ın eve misafir gibi gelip gittiğini, hiçbir eşyasını getirmediğini fark edince, onu evin ihtiyaçlarını karşılamaya ortak etmek istemez. *Dineyri Papazı*'nda Gülbün Ayhan'ın para teklifini hiçbir zaman kabul etmez. *Aleksandra Filipovna* hikâyesinde Aleksi Kudret'in onu terk ettiğinde verdiği bin franklık çeke elini sürmez.

KAYNAKLAR

AÇIKGÖZ, H. (2002). “Safiye Erol’un Kendi Kaleminden Hayatı-1”, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, 31(4), 13-22.

AÇIKGÖZ, H.(2003). “Safiye Erol’un Kendi Kaleminden Hayatı-2”, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, 32(2),15-21.

AÇIKGÖZ, H.(2001). “Safiye Erol’un Yazı Dünyası”, *Kubbealtı Akademi Mecmûası*, 30(4), 80-88.

AKTAŞ, Ş.(2000). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*(İkinci Baskı). Ankara: Akçağ Yayınevi.

ALTUNIŞ GÜRSOY, B. (2002). “Safiye Erol’un Romanlarına Kısaca Bir Bakış”, *Kubbealtı Akademi Mecmûası*, 31(2), 54-59.

ARAZ, N.(1964). “Safiye Erol’un Ardından”, *Düşünen Adam*, 1(5), 2.

ARGUNŞAH,Hülya. ”Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Kadın Yazarlar ve Kadınlarla İlgiliKonular”,
<https://www.humed.org.tr/eskisite/TR/Genel/Prof.Dr.HulyaArgunsah169d.pdf?DIL=1&BELGEANAH=329&DOSYASIM=Prof.Dr.HulyaArgunsah.pdf>

AYVAZOĞLU, B.(2002). “Ciğerdelen Üzerine Bazı Düşünceler”, *Kubbealtı Akademi Mecmûası*, 31(2), 64-67.

AYVERDİ, S., EROL S., ARAZ N., HURİ S.(2009), *Ken’an Rifai ve Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık*.(Üçüncü Baskı). İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.

AYVERDİ,S.(2015). *Âbide Şahsiyetler*.(Yedinci Baskı). İstanbul: Kubbealtı Akademi Neşriyatı.

DEVELLİOĞLU, F.(2007). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*(Yirmi Dördüncü Baskı), İstanbul: Aydın Kitabevi Yayınları.

EMİR, S.(2002), “Safiye Erol ve Ciğerdelen”, *Kubbealtı Akademi Mecmûası*, 31(2), 86-88.

ENGİNÜN, İ.(2003). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*,(Üçüncü Baskı).İstanbul: Dergâh Yayınları.1

EROL, S.(2009). *Ciğerdelen* (On Altıncı Baskı). İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.

EROL, S.(2009) *Çölde Biten Rahmet Ağacı*. (Beşinci Baskı) İstanbul:Kubbealtı Neşriyatı.

EROL, S.(2009). *Dineyri Papazı*.(Dördüncü Baskı). İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.

EROL, S.(2009). *Kadıköyü'nün Romanı*.(Birinci Baskı). İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.

EROL, S.(2009). *Makaleler*.(Birinci Baskı). İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.

EROL, S.(2009). *Ülker Fırtınası*. (Dördüncü Baskı). İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.

GÜRSOY,K.(2002), “Safiye Erol ve Çölde Biten Rahmet Ağacı”, **Kubbealtı Akademi Mecmuası**, 31(2), 45-53.

İLERİ, S.(2015). *Edebiyatımızda Sevdiğim Romanlar Kılavuzu*.(Üçüncü Baskı). İstanbul: Everest Yayınları.

İLERİ,S.(2002). “Safiye Erol’un Romanları”, **Kubbealtı Akademi Mecmuası**, 31(2), 60-63.

KAHRAMAN, A.(2014), “Safiye Erol’un Hikâyeleri”, **Kubbealtı Akademi Mecmuası**, 43(172), 32-39.

KIZILTUĞ, F.(2014), “Safiye Erol ve Dineyri Papazı”, **Kubbealtı Akademi Mecmuası**, 43(172), 10-15.

KUTLU, Mustafa, Safiye Erol, **Yeni Şafak Gazetesi**, 21 Ağustos 2002

TÜRİNAY, N. (1995). Klasik Hikayenin Son Merhalesi: Hüsnü Aşk, Beşir Ayvazoğlu (Editör), **Şeyh Galip Kitabı**, Birinci Baskı: İstanbul. 98-99.

UĞURCAN, S.(2001). “Safiye Erol’un Romanları”, **Kubbealtı Akademisi Mecmûası**, 30(3), 34-43.

UĞURCAN, S.(2001). “Safiye Erol’un Makaleleri”,**Kubbealtı Akademi Mecmuası**, 31(2), 73-81.

YARDIM, M. N.(2010). *Safiye Erol Kitabı*, (İkinci Baskı) İstanbul: Anonim Yayınları.

YETİŞ, K.(2002). “Safiye Erol’un Üslûbu”, **Kubbealtı Akademi Mecmûası**, 31(2), 68-72.

YETİŞ, K.(2014), “Türkçe ve Safiye Erol”, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*,
Yıl: 43(172),16-19.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : Şeyma Sevilay GÜNEŞ

Uyruğu : T.C.

Doğum T.ve Y: 02/08/1988/ Şuhut

Telefon : 0553 335 36 10

Faks : .....

E-mail : sevilay.seyma@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Ankara Üniversitesi	10/06/2012

Yabancı Dil

İngilizce

Yayımlar

.....

Hobiler

Felsefe, Psikoloji, Fotoğraf

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

21.10.2019

Tez Başlığı / Konusu:

SAFİYE EROL'UN HİKÂYE VE ROMANLARINDA KADIN

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam ...127... sayfalık kısmına ilişkin, 21.10.2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından TURNİTİN intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % .....2..... (Yandı...iki...) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

21.10.2019

Adı Soyadı : Şeyma Sevilay GÜNEŞ

Öğrenci No : .....

Anabilim Dalı : TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Programı : .....

Statüsü : Y. Lisans Doktora

DANIŞMAN

Prof. Dr. A. Mecit ÇANATAK

21.10.2019

ENSTİTÜ ONAYI

UYGUNDUR

...../201.....

Doç. Dr. Bekir KOÇLAR

Enstitü Müdürü